88

Cartea de de noptiera

Ludmila Ulițkaia

Minciunile femeilor

Humanitas

LUDMILA ULIȚKAIA

MINCIUNILE FEMEILOR

Traducere din rusă de
GABRIELA RUSSO

HUMANITAS
BUCUREŞTI

Descendenţă directă

Se poate oare compara o supremă minciună masculină, strategică, elaborată, antică, aşa cum e discursul lui Cain, cu drăgălaşele minciuni feminine care nu ascund niciun scop şi nicio înşelăciune, ba nici măcar un interes personal?

Să luăm de pildă un cuplu regal, Ulise şi Penelopa. Regatul, la drept vorbind, nu-i mare, vreo treizeci de bordeie, un sătuc de doi bani. În vatra satului, capre (despre găini nici nu poate fi vorba, s-ar părea că încă n-au fost domesticite), regina încheagă brânza şi ţese rogojinile… pardon, pânza… La drept vorbind, se trage dintr-o familie bună, unchiul ei e rege de felul lui, iar verişoară îi e chiar acea Elenă care a dezlănţuit cel mai crud război al Antichităţii. Că veni vorba, Ulise se afla şi el printre pretendenţii la mâna Elenei, dar – şiret! — a cântărit toate argumentele pro şi contra şi a luat-o în căsătorie nu pe cea mai frumoasă între femei, superstarul cu principii morale îndoielnice, ci pe Penelopa, femeie de casă care până la adânci bătrâneţi le-a frânt tuturor inima cu fidelitatea ei conjugală provocatoare şi încă de pe atunci cam depăşită. Şi toate astea în vreme ce el, renumit pentru iscusitele-i născociri, capabil să se întreacă în isteţime şi perfidie cu zeii – cum îl socoteşte însăşi Pallas Athena –, se preface că se întoarce acasă. Se-nvârte decenii de-a rândul prin Mediterana, jefuind relicve sacre, seducând vrăjitoare, regine şi servitoare ale acestora… mincinos mitic al acelor vremuri antediluviene când roata, vâsla şi ocheanul fuseseră deja inventate, dar nu şi conştiinţa.

În cele din urmă, zeii înşişi hotărăsc să potrivească lucrurile în aşa fel încât să-i asigure revenirea în Itaca, de teamă că, dacă nu-l ajută, Ulise se va întoarce în sat de capul lui, în ciuda destinului, făcându-i astfel de ocară pe olimpieni…

Între timp, naiva noastră mincinoasă îmbătrâneşte, desface noaptea ce a ţesut ziua, îşi pierde în lacrimi culoarea ochilor ei vii din tinereţe, îşi apucă sânii, fleşcăiţi şi nerâvniţi, cu degetele ei subţiri umflate la încheieturi din cauza artritei şi îşi alungă pretendenţii, interesaţi de o bună bucată de vreme doar de regatul ei, aşa mic cum era, de avere, şi cu siguranţă nu de farmecele ei apuse... Prostească încăpăţânare feminină. Cinstit vorbind, ea nici nu ştie măcar să mintă. Pretendenţii simt gata-gata să-i demaşte înşelătoria. Dintr-o clipă într-alta ar putea-o jigni de-a binelea pe bătrâna doamnă, dând-o de nevastă celui mai nesătul dintre toţi nespălaţii de-acolo...

În cele din urmă, Ulise a obţinut tot ce-şi dorea: şi-a pus numele pe cultura neamului omenesc, aşa cum cândva şi-l pusese pe calul troian, a lăsat urme pe întinsul tuturor mărilor, şi-a risipit sămânţa în nenumărate insule, i-a părăsit pe toţi ca să se întoarcă, la momentul potrivit, pe jilţul său regal, în scumpa-i patrie. I-a înşelat pe toţi aceia pe care destinul i-a scos în calea lui. Mai puţin destinul însuşi: într-o frumoasă zi de toamnă, la ţărmul Itacăi acostează un tânăr erou aflat în căutarea tatălui său, care îl părăsise, şi confundându-l cu un altul îşi răneşte de moarte iubitul tată, nelăsând între viaţă şi moarte destul răgaz pentru o ultimă explicaţie. E una din versiunile mitului lui Ulise... Dar, în ciuda eşecului final prestabilit, pe care muritorii nu-l pot evita, Ulise a rămas vreme de milenii un erou cu chip de mare mincinos, aventurier, seducător... Cu câtă măiestrie îşi născocea înşelăciunile! Urmărea meandrele gândirii celorlalţi ca să fie cu un pas înaintea lor, să-i depăşească, să-i încurce, să le întindă capcane, să-i învingă! Până şi vrăjitoarea Circe s-a făcut de râs... Şi uite aşa, rămâne întipărit în memoria popoarelor ca mare întemeietor şi ticlui tor al minciunii inteligente...

În schimb, Penelopa a rămas fără nimic. Şi-a continuat torsul cu multiple întrebuinţări, a continuat să ţească şi să desfacă ce a ţesut, iar minciunile ei, aidoma lucrului său, erau nestatornice şi imprecise... în ciuda strădaniilor întinse zadarnic pe mai mulţi ani, n-a ocupat un loc la fel de important ca al soţului sau al verişoarei ei.

Îi lipsea o calitate feminină specială: arta fabulaţiei. Între altele, gogoşile feminine, spre deosebire de cele masculine, pragmatice,

reprezintă o temă extrem de pasionantă. Femeile fac totul altfel, gândesc altfel, simt altfel, suferă şi... mint altfel.

Doamne, dar cum mai mint! Fireşte, e vorba doar de cele care, spre deosebire de Penelopa, au darul ăsta... în treacăt, din întâmplare, fără scop, cu pasiune, pe nepusă-masă, puţin câte puţin, incoerent, deznădăjduit, absolut fără motiv... Femeile înzestrate cu darul ăsta mint de la primul la ultimul cuvânt. Şi cât farmec, cât talent, câtă naivitate şi neobrăzare, câtă inspiraţie creatoare şi câtă splendoare! Nu-i loc aici pentru calcul, interes, intrigă plănuită. Totul e numai cântec, fabulă, enigmă. Dar enigmă fără răspuns. Minciuna feminină e un fenomen natural, la fel ca mesteacănul, ca laptele sau ca bondarul.

Orice minciună are, precum boala, o etiologie proprie. Prezintă, mai mult sau mai puţin, o predispoziţie ereditară. E rară precum cancerul la inimă, sau foarte răspândită precum vărsatul de vânt. Şi are trăsături de boală molipsitoare. Într-un anume sens, e o minciună socială, de care se îmbolnăvesc brusc aproape toţi membrii de sex feminin ai unui grup: un azil, un salon de coafură sau altă alcătuire în care majoritatea membrilor sunt femei.

Prezentăm aşadar aici un scurt studiu artistic al problemei, fără nici cea mai mică pretenţie de a o rezolva în întregime, ba nici măcar parţial.

Diana

Băieţelul semăna cu un arici. Un arici cu perişorul zburlit, închis la culoare, care-şi scoate curios nasul ascuţit, o făptură singuratică ale cărei deprinderi nostime o fac să fie de capul ei, care amuşină tot timpul şi care nu se lasă cucerită defel cu binişorul, ba nu te lasă nici măcar s-o atingi. Darămite să-l alinte maică-sa. Numai că şi măicuţa lui, luată aşa în totul, făcea şi ea parte din neamul aricilor. Nici măcar nu l-a atins, nici măcar nu i-a întins mâinile pe poteca abruptă, atunci când au urcat de la plajă spre casă. Şi uite aşa s-a căţărat mergând înaintea ei, iar ea a mers încet în urma lui, lăsându-l să se agaţe singur de smocurile de iarbă, să urce, să alunece în jos şi s-o ia din nou în sus, de-a dreptul spre casă, ocolind cotul lin al şoselei pe care mergeau toţi vilegiaturiştii întregi la minte. Nu împlinise încă trei ani, dar era atât de sensibil şi de independent, încât până şi mama lui uita uneori că este aproape un prunc şi se purta cu el aşa cum s-ar fi purtat cu un bărbat în toată firea, punându-şi nădejdea în ajutorul şi protecţia lui. Pe urmă îşi dădea seama la vreme şi, aşezându-l pe micuţ pe genunchi, îl lăsa să cadă încetişor, în timp ce repeta la nesfârşit „Să mergem după alune... să mergem după alune”, iar el râdea în hohote, rostogolindu-se între genunchii mamei, în poala întinsă a fustei.

— Saşka – ptaşka! — îl necăjea mama.

— Jenka – penka! — răspundea el vesel.

Aşa au trăit ei doi împreună o săptămână întreagă în casa cea mare, ocupând cea mai mică dintre camere, iar restul camerelor, care-şi aşteptau locatarii, au fost curăţate lună şi pregătite pentru a fi locuite. Era mijlocul lui mai, abia începuse sezonul, era rece, nu era vreme de făcut baie, în schimb vegetaţia din sud nu se ofilise, nu-şi pierduse culoarea, iar dimineţile erau atât de limpezi şi de pure, încât Jenia n-a lăsat să-i scape niciun răsărit de soare, începând chiar din prima zi, când s-a sculat din întâmplare la revărsatul zorilor. Înainte vreme nu ştiuse nimic de spectacolul ăsta zilnic. Au trăit atât de bine şi de tihnit, încât Jenia a început chiar să aibă îndoieli în privinţa diagnosticului pe care psihiatrii îl puseseră copilului ei, care nu stătea o clipă locului, era ca pe arcuri. N-a făcut

tărăboi, n-a făcut nicio criză de nervi, uite, poftim, ar fi putut chiar să spună despre el că e ascultător, dacă Jenia ar fi avut o reprezentare exactă a ceea ce înseamnă în general „supunerea”...

În a doua săptămână, pe la prânz, s-a oprit în faţa casei un taxi, din care a coborât o grămadă de lume: întâi şoferul, care a scos din portbagaj o maşinărie ciudată de metal, bună nu se ştie pentru ce, pe urmă o femeie frumoasă, impozantă, cu o claie de păr roşu ca o coamă de leu, pe urmă o bătrână strâmbă pe care au plantat-o imediat în aparatul acela cu fundul plat, pe urmă un băieţaş mai mare decât Saşka şi, în sfârşit, chiar stăpâna casei, Dora Surionovna, fardată cu dichis şi agitată mai mult ca de obicei.

Casa era aşezată pe coasta unui deal, de-a curmezişul lui, împotriva tuturor. Şoseaua trecea mai jos de casă, un alt drum de pământ, desfundat, trecea mai sus de ea, şi mai era o potecă lipită de o latură a casei, o scurtătură care ducea la mare... Chiar şi gospodăria cu toate acareturile ei era amplasată ciudat: în centru se afla o masă mare, înconjurată din toate părţile de pomi fructiferi, iar cele două clădiri aşezate faţă-n faţă, duşul, closetul, şopronul făceau un cerc rotund în jurul mesei, ca un decor de teatru. Jenia şi Saşka stăteau la un capăt al mesei, mâncau macaroane şi, îndată ce toată trupa năvăli în curtea rotundă, le pieri pofta de mâncare.

— Bine v-am găsit! Roşcata aruncă geamantanul şi geanta şi se trânti cu zgomot pe bancă. Nu v-am mai văzut pe aici!

Şi într-o clipă toate au fost puse în ordine, fiecare primindu-şi locul lui: roşcata era aici de-a casei, personajul principal, iar Jenia şi Saşka erau dintre cei nou-veniţi, aveau un rol secundar.

— Suntem aici pentru prima oară, spuse Jenia, de parcă şi-ar fi cerut iertare.

— Toate au un început, filosofă roşcata şi trecu în camera mare cu terasă, cea pe care o ochise la început Jenia, dar primise refuzul categoric al proprietăresei.

Şoferul a tras-o până sus pe bătrână în colivia ei, iar bătrâna a îngăimat ceva într-o limbă străină, după cum i s-a părut Jeniei.

Saşa s-a sculat de la masă şi s-a retras cu aerul că e un om cu greutate şi independent. Jenia a strâns farfuriile, le-a dus la bucătărie: orice ar fi

făcut, n-ar fi putut evita să facă cunoştinţă. Apariţia roşcatei a schimbat complet peisajul verii.

Băiatul bălai, cu nasul tare cârn şi cu ţeasta nemaipomenit de îngustă, i se adresase deja roşcatei într-o engleză clară, dar Jenia nu desluşise cuvintele. În schimb mămica roşcată i-o retezase scurt: „Shut up, Donald”.

Jenia nu văzuse englezi până acum. Iar roşcata cu familia ei s-au dovedit a fi cum nu se poate mai englezi.

S-au cunoscut mai ca lumea la o oră înaintată după socoteala celor din sud, seara, după ce şi-au culcat copiii, după ce vesela de la cină a fost spălată. Jenia a pus o batistă peste lampa de pe masă ca să nu-i între lui Saşka lumina în ochi şi a început să citească din Anna Karenina ca să compare câteva întâmplări din viaţa ei personală, din viaţa familiei ei care se destrămase, cu adevărata dramă a unei femei adevărate, cu cârlionţi pe ceafa albă, cu umeri gingaşi de femeie, cu capot cu volănaşe şi cu o poşetuţă roşie, lucrată de mână, ţinută cu degetele albe...

Jenia n-ar fi îndrăznit să dea buzna pe terasa luminată a vecinei celei noi, dar aceasta i-a ciocănit în fereastră cu unghiile ei tari, date cu lac, iar Jenia a ieşit îmbrăcată deja în pijama şi cu un pulover pe deasupra. Noaptea se lăsa frigul.

— Ce crezi c-am făcut când am trecut prin dreptul „Gastronomului de partid”? întrebă sever roşcata.

Jenia tăcu ca o proastă, nu-i veni în minte nicio vorbă de duh.

— Am cumpărat două sticle de „Krîmski”, asta am făcut. Poate că nu-ţi place vinul de Porto, poate că preferi vinul de Xeres? Hai să mergem!

Şi Jenia o lăsă pe Anna Arkadievna, o porni ca fermecată după splendoarea asta de femeie, înfofolită în ceva care nu era nici poncho, nici pătură, ceva lăţos, cadrilat, verde cu roşu...

Pe terasă toate erau cu susu-n jos. Geamantanul şi geanta fuseseră golite. Câte cârpe multicolore, în culori vesele, încăpuseră în ele! Să nu-ţi vină să crezi. Toate cele trei scaune, şi patul pliant, şi jumătate din masă erau ticsite. În fotoliul pliant stătea măicuţa cu o feţişoară strâmbă, albă de tot, pe care se zărea un zâmbet iscoditor, uitat acolo de mult timp.

Fără să dea drumul ţigării din gură, roşcata turnă vinul de Porto în trei pahare, în ultimul turnă mai puţin şi i-l vârî mamei în mână.

— Măicuţei poţi să-i spui Susan Iakovlevna, poţi chiar să nu-i spui nicicum. Nu înţelege niciun cuvânt pe ruseşte, până la congestia cerebrală ştia câte ceva, dar după congestie a uitat totul. Până şi engleza. Îşi aminteşte numai olandeza. E limba copilăriei ei. Pentru noi e un înger nevinovat, dar cu mintea tabula rasa. Bea granny, Suzy, bea...

Roşcata îi dădu paharul cu o mişcare duioasă, şi bătrâna îl apucă cu amândouă mâinile. Cu un deosebit interes. Lăsa impresia că nu uitase chiar tot ce se afla pe lumea asta...

Prima seară a fost dedicată amintirilor de familie ale roşcatei. O biografie uluitoare. Îngerul fără creier, de origine olandeză, a avut o tinereţe comunistă, şi-a unit destinul cu un cetăţean al Regatului Unit, cu sânge irlandez, ofiţer în armata britanică şi spion sovietic prins şi condamnat la moarte, dat la schimb cu ceva de valoare egală şi adus în patria proletariatului mondial...

Jenia a ascultat cu gura căscată şi n-a observat că s-a îmbătat. Bătrâna din fotoliu a prins să sforăie încetişor, după care a dat drumul să se prelingă unui jet delicat.

Irene Leere – ce nume! — plesni din palme:

— M-am pleoştit de tot, am uitat s-o pun pe oală. Da’ acum e totuna...

Şi a povestit încă un ceas istoria demnă de invidiat a familiei, iar Jenia s-a îmbătat din ce în ce mai tare, de data asta nu de la vinul de Porto, care fusese băut până la ultima picătură, ci pentru că era încântată şi entuziasmată de noua ei cunoştinţă.

S-au despărţit la ora trei noaptea, după ce au primenit-o şi au spălat-o uşurel pe Suzy, care s-a trezit din somn şi n-a priceput absolut nimic.

Ziua următoare a fost cu agitaţie şi hărmălaie. De dimineaţă, Jenia a pregătit micul dejun, le-a dat tuturor să mănânce păsat de ovăz şi i-a dus pe cei doi puşti la plimbare. Arborele genealogic al lui Donald, băieţelul englez, în pofida faptului că se născuse în Rusia, era de asemenea uluitor: bunicul lui din partea tatălui fusese un spion celebru, dar a avut şi el ghinion, a fost prins şi schimbat pe ceva mult mai de preţ decât fusese bunicul din partea mamei. Donald s-a dovedit a fi un băieţel simpatic cum rar ţi-e dat să vezi: prietenos, bine-crescut; şi-a câştigat simpatia Jeniei în aceeaşi măsură ca roşcovana de maică-sa pentru că a fost generos şi

îngăduitor cu Saşka al ei, cel supărăcios şi fără pic de astâmpăr, aşa cum se cade să se poarte un băiat mare faţă de unul mai mic. Şi chiar era mai mare, împlinise deja cinci ani. A lăsat imediat să se vadă că e generos aproape ca un om mare: i-a dat imediat lui Saşa maşinuţa lui complicată, i-a arătat cum să-i ridice caroseria, iar când au ajuns cu chiu cu vai până la chioşcul cu apă minerală, în faţa căruia Saşka începea de obicei să se milogească de Jenia să-i cumpere un pahar cu sifon, băieţaşul de cinci ani a dat la o parte cu mâna paharul murdar care-i fusese întins şi a spus:

— Beţi dumneavoastră! Pe urmă eu.

Curat lordul Fauntleroy[1]. Când Jenia a ajuns acasă, Irene stătea la masa din curte cu stăpâna casei şi, după felul cum trufaşa de Dora se făcuse preş în faţa noii locatare, a fost evident că Irene este tratată aici cu mare respect. La masă li s-a oferit tuturor ciorbă de berbec, fierbinte şi foarte piperată. Băieţaşul englez mânca încet şi extrem de manierat. Saşa stătea nemişcat în faţa strachinei, Jenia fiind gata să intervină imediat şi să-l ia cu binişorul pe Saşka al ei, care era neînduplecat în privinţa mâncării: piure de cartofi cu pârjoale, macaroane şi fulgi de ovăz cu lapte condensat... Şi nimic altceva. Niciodată...

Cu toate astea, Saşka s-a uitat la lordul Fauntleroy şi a băgat lingura în ciorbă... Şi pentru prima oară în viaţă, după cât se pare, a mâncat un fel de mâncare care nu se afla pe lista lui...

După-amiază copiii s-au culcat, iar femeile au rămas toate la masă. Dora şi Irene şi-au adus aminte de vacanţa de anul trecut, s-au amuzat şi au făcut haz pălăvrăgind despre oameni necunoscuţi şi despre istorii vechi întâmplate în staţiune. Suzy a stat aşezată în fotoliu cu zâmbetul acela perpetuu, atât de nepotrivit, ca şi aluniţa ei brună, dintre gură şi nas. Jenia a stat o vreme, a băut o ceaşcă de cafea bună făcută de Dora şi a plecat la ea, s-a aşezat alături de Saşka şi era cât pe ce să se apuce de Anna Karenina. Dar să citească în miezul zilei era deplasat şi aproape indecent. A pus deoparte volumul ferfeniţă, a aţipit şi şi-a închipuit în vis că pe seară va sta cu Irene la ea pe terasă, numai ele două, fără Dora... Şi vor bea Porto. Şi ce minunat va fi... Şi de undeva de sus de tot, ca din nori, i-a venit aşa, tam-

---

1 Băiețelul, personaj din *Micul lord* de Frances Hodgson Burnett.

ni- sam, că iată, e a doua zi de când a sosit roşcata Irene, şi ea nu şi-a amintit nici măcar o dată de porcăria asta de viaţă ticăloasă, pe care ar fi putut chiar s-o numească o catastrofă de viaţă. Ca un crab negru, pocit, care o roade pe dinăuntru... da' la naiba cu el, nu e chiar aşa de interesantă iubirea asta pătimaşă... Şi s-a cufundat în somnul cel mai adânc...

Iar când s-a trezit, era încă puţintel în nori, altfel de unde să-i fi venit bucuria asta care-i dispăruse de mult timp. L-a ridicat pe Saşka, i-a pus pantalonii şi sandalele şi au plecat în oraş la căluşei, preferaţii lui Saşa. Vizavi de căluşei se afla „Gastronomul de partid".

„Da' de ce-i spune «de partid», trebuie s-o-ntreb pe Irene", îi trecu Jeniei prin minte. Cumpără două sticle de Porto. Anul ăsta cu vinul a mers excelent: Gorbaciov nu tăbărâse până acum pe el, aşa că în Crimeea sovhozurile, colhozurile şi unchiaşii pensionari răzleţi, fiecare pe contul lui, produceau încă vinuri, vinuri seci, demiseci, tari, vinuri de ţară şi vinuri pretenţioase, băute de noua lume bună, vinuri de doi bani şi vinuri pricopsite, scumpe... În schimb lipseau zahărul, uleiul, laptele... Părea că au uitat de ele, ca şi cum n-ar fi fost importante. Tocmai pentru că viaţa era importantă prin ea însăşi.

Seara au băut din nou vin de Porto pe terasă, numai că au dus-o pe măicuţă la culcare mai devreme. Ea n-a protestat. În general nu făcea decât să dea din cap, să mulţumească într-o limbă necunoscută şi să zâmbească. Numai din când în când striga „Irene!", iar când fiica ei se apropia de ea, zâmbea fâstâcită pentru că apucase între timp să uite de ce a chemat-o.

Irene stătea cu cotul sprijinit de masă şi cu obrazul în palmă. Ţinea paharul în mâna dreaptă. Cărţile de joc erau împrăştiate pe toată masa, rămase aşa în semn că pasienţa nu ieşise.

— Ea doua lună de când nu-mi iese. Mi se-nchide cu ceva... Jenia, ţie îţi plac cărţile de joc?

— Adică cum? Când eram copil jucam popa prostu' cu bunicu'... se miră Jenia de întrebare.

— Cu atât mai bine... Mie-mi plac... Fac pasienţe, ghicesc... Aveam şaptesprezece ani când o ghicitoare mi-a prezis viitorul. Ar fi trebuit să uit... Dar n-am uitat... Şi toate îmi merg aşa cum mi-a fost scris... cum mi-a prezis femeia aia.

Irene luă câteva cărţi, le mângâie dosul înflorat şi le aruncă pe masă cu culoarea-n sus. Se nimeri deasupra un nouă de treflă.

— Nu mai pot s-o sufăr, şi uite că se ţine scai de mine… Piei de aici!… Mă râcâie la stomac din pricina ei…

Jenia rămase un pic pe gânduri, după care întrebă din nou:

— Cum vine asta, vrei să spui că tu ştii întotdeauna cum se sfârşesc toate? Nu te plictiseşti?

Irene îşi ridică brusc sprânceana galbenă:

— Cum să mă plictisesc? Nimic nu pricepi… Ah, nu mă plictisesc… Dacă ţi-aş povesti…

Irene turnă în pahare ultimele picături de vin din prima sticlă. Isprăvi de băut şi dădu paharul la o parte.

— Jenka, nu-i aşa că ai înţeles deja că sunt gură spartă? Povestesc totul, n-am niciun fel de secrete în ce mă priveşte. Nici în privinţa altora. Te previn pentru orice eventualitate. Dar a fost ceva despre care nu am povestit nimănui. Tu eşti prima. Nu înţeleg nici eu de ce mi-a venit aşa, deodată…

Zâmbi, îşi mişcă brusc umărul:

— Mă mir şi eu.

Jenia îşi propti şi ea cotul pe masă şi îşi rezemă obrazul în palmă. Stăteau una în faţa celeilalte, cu aerul că gândesc adânc, abstract, privindu-se ţintă în ochi ca într-o oglindă… Jenia se miră şi ea că Irene a ales-o aşa, pe nepusă-masă, ca să-i spună ce are pe suflet. Şi se simţi măgulită.

— Mama mea a fost o frumuseţe de femeie, leită Deanna Durbin, dacă asta-ţi spune ceva. Dar a fost întotdeauna o idioată. Mai bine zis, nu idioată, ci slabă de minte. O iubesc mult. Dar are tărâţe în capul ei, asta dintotdeauna: comunistă pe de-o parte, luterană pe de alta, în al treilea rând, s-a dat în vânt după marchizul de Sade. Gata veşnic să dăruiască tot ce are, era capabilă să-i facă pe loc tatei o criză de isterie, pentru că îi venise aşa deodată că îi trebuie zor-nevoie, instalaţia de baie pe care o cumpărase în 1930 pe bulevardul Saint-Michel, pe colţul ăla aproape de grădina Luxembourg… Aveam şaisprezece ani când a murit tata şi am rămas noi două. Ea – şi recunosc că asta i se datorează tatei, deşi nu înţeleg cum au reuşit s-o scoată la capăt, când viaţa era neînchipuit de grea – a fost

dezarmant de neajutorată: n-a fost capabilă să muncească nici măcar o zi. Cu engleza şi olandeza ei, cele două limbi materne, n-a fost în stare să înveţe rusa. Timp de patruzeci de ani! Tata se ocupa de transmisiuni radio, ar fi putut s-o ia acolo. Dar chiar şi acolo, unde în principiu nu era nevoie de rusă, trebuia totuşi să spună „Bună ziua!” sau să citească indicaţia: „Linişte. Se înregistrează”. N-a fost în stare. Tata a murit, iar eu m-am pus imediat pe treabă, n-am nici un fel de studii, dar sunt dactilografă supercalificată, dactilografiez în trei limbi...

Aşaa... în legătură cu ce mi s-a prezis. Am avut o veche prietenă, englezoaică, împotmolită în Rusia de prin anii douăzeci. Există în Rusia o colonie nu prea mare de englezi ruşi. Bineînţeles că îi cunosc pe toţi. Fie comunişti, fie funcţionari rămaşi din cine ştie ce motive chiar din vremea NEP-ului. Cât despre această Anna Kork, i s-a înfundat pentru că era îndrăgostită. Iubirea a fost pusă atunci la zid, dar ea a avut noroc, a supravieţuit. Fireşte că a stat un timp la închisoare. Şi-a pierdut un picior. Aproape că n-a mai ieşit din casă. A dat lecţii de engleză. S-a ocupat cu ghicitul. Nu lua bani pe ghicit. Cadouri însă primea. M-a învăţat câte ceva, da’ şi eu i-am fost de ajutor...

Îmi făceam veacul la ea, când, într-o zi, a venit o femeie frumoasă, genul ăla de nevastă de general sau de membru de partid: ba că nu putea să facă copii, ba că s-o sfătuiască dacă să adopte un copil ca să-l crească. Şi Anna mea îi vorbeşte în felul ei obişnuit, naiba ştie pe ce limbă, cu un accent puternic. Culmea e că ea ştia ruseşte, pe cuvântul meu, nu mai rău decât ştim noi două, doar făcuse opt ani de lagăr. Dar când socotea ea că e momentul, dădea drumul la aşa un accent... Înjura de mamă, artă, ce mai, să vezi acolo teatru! Şi îi spune frumoasei ăsteia nici da, nici ba, o ia pe ocolite, c-o fi, c-o păţi, vorbeşte cu subînţelesuri, aşa cum îi şade bine unei ghicitoare, că va fi un copil, că nu va fi, da’ mai bine să nu fie...

Pe urmă se întoarce brusc spre mine şi-mi spune: „Iar tu o să începi cu cifra cinci... să ţii minte... Cu cinci...”

Ce să încep eu cu cinci? Prostii! Şi în aceeaşi clipă am şi uitat. Dar mi-am adus aminte la timpul potrivit...

Irene îşi afundă din nou obrazul în palmă. Căzu pe gânduri. Ochii îi căpătară o uşoară strălucire de sălbăticiune, ca la pisică... Intimitate tihnită, răsfăţ drăgălaş şi nelinişte şireată...

Avusese şi Jenia prietene cu care învăţase, cu care discutase despre lucruri importante şi pline de miez, despre artă şi literatură, despre sensul vieţii. Şi-a susţinut diploma despre poeţii ruşi modernişti din primul deceniu al lui 1900. Tema disertaţiei ei fusese pentru vremurile acelea foarte subtil aleasă: afinităţile literare ale poeţilor modernişti şi ale simboliştilor din prima decadă. A avut şi un noroc extraordinar. I-a condus diploma o profesoară ajunsă la adânci bătrâneţi, care făcea ordine chiar şi aici, în literatura rusă, ca la ea acasă, în bucătărie. Anna Veniaminovna, profesoara divinizată de studenţi, şi în special de studente, îi ştia pe toţi poeţii ăştia nu din auzite, ci personal: aproape că se împrietenise cu Ahmatova, băuse ceai cu Maiakovski şi cu Lili Brik, îl ascultase pe Mandelştam citind poezie şi îşi amintea de Kuzmin, viu... Stând în preajma Annei Veniaminovna, Jenia făcuse şi ea rost de nume sonore, se învârtea în cercul intelectualilor umanişti şi avea chiar pretenţia să devină cu timpul cineva. Şi dacă ar fi s-o recunoască cinstit, n-a pomenit de când era ea pe lume atâta pălăvrăgeală ca-n seara asta. Ce era bizar, era faptul că vorbăria asta banală avea în ea ceva important, esenţial, indispensabil, ca viaţa însăşi. Să fi fost chiar ăsta rostul Irenei în viaţă, cu asta îşi câştigase ea faima?

Uşor ameţită şi bine dispusă din pricina vinului de Porto, a liniştii şi a întunericului de dincolo de ferestre, în care se vedea mişcându-se uşor printre frunzele smochinului uriaş pata tremurătoare de la lumina felinarului, Jenia se bucură că a scăpat pentru o vreme, după cum bănuia, de problemele importante din viaţa ei – importante oare? obsedante –, în legătură cu care nu luase încă nicio hotărâre...

Irene adună grămadă cărţile de pe masă, o parte dintre ele căzură pe podea, celelalte aterizară pe scaun...

— Stă Suzy tolănită pe divan cu cartea de dimineaţă până seara şi suge caramele. Acuma înţeleg, era deprimată. Dar la vremea aceea vedeam numai cum se transformă în propriul meu copil. Ţine cont că asta se întâmpla cu mult înainte de congestia cerebrală. Nu-i vorbă că n-am ajuns

chiar să-i dau în gură, dar dacă nu-i puneam supa în farfurie, era în stare să nu mănânce trei zile... Am decis că trebuie neapărat să mă procopsesc cu un copil, un copil al meu, pe bune, pentru că n-am vrut în ruptul capului să mă transform în mama mamei mele. Poate că măcar aşa să se poarte ca o bunică, să plimbe căruciorul... Mă căsătoresc în pripă, cu primul care-mi iese în cale. Băiat bun, cumsecade. Frumos, hăbăuc la culme. Rămân însărcinată şi nouă luni port burta ca pe-o decoraţie. Spun unii că gravidele fac toxicoză, au fel şi fel de stări sufleteşti, tensiune... Şi mai ce încă? Uite că n-am nimic din toate astea. Mă duc să nasc, plec direct de la maşina de scris. N-apuc să dactilografiez toată lucrarea ca s-o predau. Nu-i nimic, îmi zic, nasc iute şi o termin pe urmă, având de acum şi copilul. Acolo îmi rămâneau două zile de tras... N-a fost să fie aşa. Asfixie cu cordonul ombilical. Copilul meu moare, moaşa-i tânără, doctorul un curvar şi jumătate. Mi-au lăsat copilaşul să moară... Asta i-a pus capăt, o moaşă, o femeie simplă din popor... Iar eu, proasta de mine, am optsprezece ani. Îndoaie-ţi degetul ăl mic: mi-a murit primul născut, Da vid, aşa am vrut să-l cheme în memoria tatei. Curge laptele din mine, lacrimile şiroaie...

Irene se uită ţintă la Jenia strângând din ochi, ca şi cum ar fi cântărit dacă merită să continue sau nu...

— Saşka a avut şi el asfixie, spuse Jenia şocată cu glasul stins. Ştia că e foarte periculos pentru copil, dar vedea pentru prima dată o mamă în carne şi oase, care-şi pierduse copilul din pricina acestui nenorocit de laţ, care slujise cu credinţă pruncul timp de nouă luni şi pe urmă îl sugrumase...

— Peste două luni rămân din nou însărcinată. Nu-mi cunoşti firea: dacă îmi trebuie neapărat ceva, mă fac luntre şi punte. Şi din nou port sarcina. Nu mai e aşa de vesel. Când greaţă, când balonare, când amorţeală... Da' nu-i nimic, mă ţin tare. Tăntălăul de bărbatu-meu era mecanic auto. Dar, cum îţi spun, m-am pripit să-l iau pe primul care s-a nimerit. Tot ce câştigă dă pe băutură. La înfăţişare zici că-i Alain Delon, unul şi acelaşi, doar la statură arată mai bine. Şi eu mă căznesc să stau şi să bat la maşină, bat şi câştig binişor. Ajunge pentru „barbarisul" lui Suzi.

Prima oară am ştiut precis că e băiat. Acum însă mi-am planificat o fetiţă. Burta creşte, iar eu am o singură bucurie de-a femeilor: cum câştig un bănuţ, direct la „Lumea copiilor". Ciorapi... pieptăraşe... bebeluşi în

patru labe... Toate de producţie sovietică, fără niciun dumnezeu, grosolane. Şi eu care crescusem mai mult în curte, agăţată de uluci... Păi la început pe părinţi i-au trimis sub un nume fals în oraşul Voljsk. Abia când am împlinit zece ani am aflat numele meu adevărat. Părinţii au fost scoşi de la secret, iar sora mamei ne-a trimis primul pachet. Acolo era şi o păpuşă. Nu puteam să sufăr păpuşile, nu voiam să fiu fată. Urlam când îmi puneau fusta cu forţa. Când au început să-mi crească sânii, era cât pe-aci să mă spânzur.

Irene se îndreptă de umeri, sânii mari de femeie i se mişcară de la gât până-n talie. Jenia o privi cu o uşoară invidie: iată un om care are o biografie... Da, se vedea chiar pe Irene că îşi cunoaşte valoarea.

— Fetiţa s-a născut frumoasă foc, din prima clipă. N-avea nimic de nou-născut, nici urmă de mucoase, de roşeaţă, de piele zgrunţuroasă. Ochii albaştri, părul negru, lung. Astea de la mecanicul auto. Trăsăturile feţei – eu întreagă. Nasul meu, bărbia, ovalul feţei...

Jenia parcă ar fi văzut-o pentru prima oară pe Irene: din cauza culorii roşcate stridente nu-şi putea da seama dacă e frumoasă. Dar şi ovalul feţei, şi nasul, şi bărbia... Chiar şi dinţii, care-n gura altuia ar fi arătat ca dinţii de cal, la ea se vedeau că sunt dinţi de englezoaică, lungi, albi, ieşiţi puţin în afară, atâta cât să ridice puţin buzele ca o invitaţie, în aşteptare...

— M-am uitat la ea şi în aceeaşi clipă mi-am dat seama că o cheamă Diana. Aşa şi nicicum altfel. Era micuţă, bine proporţionată, avea alură de femeiuşcă, de-aia cu picioare lungi. Şi cu o poponeaţă, s-o mănânci, nu alta! Era cea mai frumoasă fetiţă din lume. Asta nu că aşa îmi închipui eu, ca mamă. Toţi făceau „ah!” când o vedeau. A treia zi după ce am ieşit de la maternitate l-am dat afară pe mecanic. Pur şi simplu nu mai puteam să-l văd în ochi. Când a luat-o prima oară-n braţe, într-o clipă mi-a fost clar: Dianei îi trebuie un alt tată. Nu că aşa simţeam eu. Eu încă nu mă împlinisem ca femeie. N-a ieşit nimic din relaţia cu mecanicul, dar nu m-am prins de asta. Când a luat-o în braţe am văzut cât de necioplit e. Asta mi-a demonstrat-o fiică-mea. Era deşteaptă şi cuminte. N-am mai văzut aşa femeie, vorbesc serios, să nu râzi! Ştia foarte bine cu cine şi cum să se poarte, de la cine şi ce să aştepte. Închipuie-ţi tu că era îngăduitoare cu Suzy. Nu plângea dacă o lăsam cu bunica. Înţelegea că n-are rost. Avea

patru luni când am început să-i citesc din cărticele. Când îi plăcea, spunea „da-da-da”... Dacă nu-i plăcea, o auzeai „ne-ne-ne”. La şase luni înţelegea totul, fără nicio exagerare, iar la zece luni a început să vorbească. A gângurit ce-a gângurit o lună şi pe urmă a spus: „Mama, musca zboară.” Şi chiar aşa era, o muscă.

Am hrănit-o mult timp. Laptele nu ieşea, dar ei îi plăcea ţâţa. O apucă, suge, pe urmă mângâie ţâţa cu mâna şi spune: „Mulţumesc”. Iar pe urmă m-am îmbolnăvit de gripă. Febra a sărit de patruzeci de grade, m-a doborât. Nu mai pot s-o hrănesc. Prietenele au venit în fugă să-i dea Dianei să mănânce chefir, caşă. Se apropia deja de un anişor. Se roagă s-o lase la mine, da’ n-o lasă ca să nu ia gripa. Striga din camera micuţă: „Mama, nu înţeleg!” Suzy a căzut şi ea la pat. Şi, ce să vezi, a fost aşa o epidemie, că toate prietenele mele, una după alta, au luat gripă de la mine. Nu-mi mai amintesc nimic.

Irene îşi puse mâinile la ochi, ca şi cum s-ar fi ferit de lumina puternică. Părul aproape că îi acoperise faţa. Jenia înţelese că acum o să se întâmple ceva groaznic. Cum s-a întâmplat atunci... Cu toate astea mai avea o mică speranţă.

— Pe urmă mă ridic, mă apropii de Diana, frige, continuă Irene, şi Jenia băgă de seamă cum

se înroşiseră englezoaicei nările şi pleoapele spălăcite. Am chemat doctorul. Imediat au înţepat-o, i-au făcut antibiotice. După două injecţii Diana a făcut o reacţie alergică. S-a spuzit toată. Normal, e fata mea. Şi eu sunt alergică. Îi prescriu acelaşi sedativ ca şi mie. Numai că de douăzeci de ori mai slab. Iar mie mi-e tot mai rău. Am febră patruzeci, din când în când parcă plutesc. Îmi vin în fire, un chefir pentru Diana, un chefir pentru mama... Din când în când cineva vine, pleacă. Mă cert cu doctoriţa care spune că trebuie internare de urgenţă. Câteva prietene apar din când în când o vecină. Mecanicul hop şi el, asta ţin minte. Era beat. L-am gonit.

Mă scol pe jumătate adormită, o aşez pe Diana pe oală, o primenesc, îi vâr supozitorul... Ea, odorul meu, şi-a întors capul de la oglindă, şi mi-a spus „nu trebuie”... Nu-i plăcuse spuzeala de pe faţă.

Ambalajele de la sedative, Jenia, de la al ei şi de la al meu, erau la fel. Nu ştiu cât sedativ i-am dat. Cu atât mai mult cu cât viaţa se ducea, şi nu

după ceas. Am patruzeci de ani, care ceas? Că seara, că dimineaţa, nu stăteam să aleg. Atâta doar că eram sigură că trebuie să-i dau Dianei medicamentul... Afară decembrie, ceaţă douăzeci şi patru de ore din douăzeci şi patru... La douăzeci şi unu decembrie, chiar la solstiţiul de iarnă, m-am sculat, mă apropii de Diana, o ating, e rece. S-a potolit febra, îmi zic. Veioza arde. Mă uit, feţişoara e albă, albă de tot. Nu mai are spuzeală... N-am trezit-o, m-am culcat. Pe urmă mă scol din nou, îmi zic, e timpul să-i dau doctoria. Şi abia atunci mi-am dat seama că frumoasa mea Diana e moartă de tot...

Jenia a văzut scena ca-ntr-un film, cum Irene, într-o cămaşă albă, lungă, e aplecată deasupra pătuţului de copil, cum o ia din pătuţ pe fetiţă, şi ea într-o cămăşuţă albă. Numai că n-a putut să vadă faţa fetiţei, pentru că era acoperită de pletele roşcate, sclipitoare, care cresc şi acum, sunt vii, se ondulează, strălucesc... iar Diana nu mai e...

De plâns, Jenia n-a fost în stare să plângă, pentru că în inima ei ceva s-a strâns ca un ghem de tristeţe, iar lacrimile n-au mai curs.

— Mi-au îngropat fetiţa fără mine, Irene se uită în ochii Jeniei atât de direct şi de necruţător, încât aceasta căzu pe gânduri: „Doamne, Dumnezeule, cum poate să-mi stea mintea la toate fleacurile, când uite ce se întâmplă în viaţă.

— Am făcut meningită, trei luni m-am tăvălit prin spitale, pe urmă m-au învăţat din nou să merg, să ţin lingura în mână. Sunt rezistentă ca o pisică. Irene râse cu un râs amar.

Da, asta-i, glasul Irenei are ceva neobişnuit. Îl auzi o dată şi nu-l mai uiţi: răguşit, moale, pare că e glasul unei cântăreţe care se abţine să cânte, pentru că, dacă şi-ar da drumul, ar începe toţi să plângă în hohote, să jelească la auzul unei asemenea voci, să ardă de dorinţa de a se avânta într-acolo unde porunceşte glasul sirenei...

Din cauza cântului ăstuia minunat pe care îl auzise Jenia în închipuirea ei, ceva s-a rupt în ea şi a izbucnit în plâns. Din pricina celor povestite, jalea care-i secase inima dădu pe dinafară, răbufni în şuvoaie de lacrimi. Irene îi dădu o batistă albă de dantelă, parfumată, şi într-o clipă Jenia o înmuie cu lacrimi.

— Ar fi avut acum şaisprezece ani. Ştiu foarte precis cum ar fi arătat, cum ar fi vorbit, cum s-ar fi mişcat. Statura, chipul, vocea, pe toate i le ştiu, cum te văd şi cum mă vezi. Ştiu cine i-ar fi fost pe plac, de cine s-ar fi ferit. Ce feluri de mâncare preferă. Pe care nu poate să le sufere...

Irene făcu o pauză şi Jeniei i se păru că scrutează întunericul, ca şi cum acolo, într-un colţ, stă fetiţa subţirică, cu ochii albaştri, cu părul negru, dar complet invizibilă...

— Mai mult decât orice îi place să deseneze, continuă Irene fără să piardă din ochi colţul din bezna deasă. A fost clar deja de la trei ani că îi este hărăzit să fie pictoriţă. Tablourile ei erau ceva să-nnebuneşti, nu alta! Cele de la şapte ani aduceau cel mai mult cu ale lui Ciurlionis. Pe urmă desenul a devenit mai viguros, deşi tuşa mistică şi gingăşia s-au păstrat...

„Nebunie, se prinse Jenia. Nebunie curată. A pierdut copilul şi şi-a ieşit din minţi.”

Dar n-o spuse cu voce tare. Irene izbucni în râs, îşi scutură părul sârmos, ca arama. Parcă i se auzeau pletele zornăind.

— Na, poftim, dacă vrei, e o nebunie! Deşi orice nebunie poate fi explicată raţional. A rămas în mine o parte din sufletul ei. Câteodată mă apucă şi tare-mi vine să pictez, şi pictez. Exact ce-ar fi pictat şi Diana mea. O să-ţi arăt la Moscova mape întregi cu desenele Dianei din toţi anii ăştia...

Vinul de Porto se terminase de mult. Era trecut de trei, se despărţiră, căci la ce-a fost spus nu se mai putea adăuga nimic...

A doua zi dimineaţă au făcut toţi o plimbare lungă. Au mers până la poştă, au sunat la Moscova. Pe urmă au luat masa de prânz pe chei, la o bodegă. Jenia a fost convinsă că mirosul ademenitor de acolo le va provoca sigur o criză de burtă menţionată şi în crestomaţia medicală, ceva în genul dizenteriei, şi a sperat că Saşa, credincios regimului său alimentar minimal, va refuza piroştile triunghiulare cu miros ademenitor. Cu toate astea Saşa a spus „da” şi a mâncat din nou un produs care nu era pe lista lui bătută-n cuie... Şi asta s-a întâmplat pentru a doua oară...

Întâlnirile la ceas de seară stropite cu vin de Porto, cel puţin în cerc restrâns, luau sfârşit: a doua zi urmau să sosească două prietene ale Irenei, dintre care una, Vera, se cunoştea bine şi cu Jenia. De altfel, ea îi dăduse Jeniei adresa de pe strada Primorskaia... Iar Jenia s-a grăbit să regrete puţin

că nu vor mai putea de-acum încolo să se întâlnească numai ele două, ca între prietene.

Ultima seară a început mai târziu ca de obicei, pentru că Saşka a făcut nazuri şi mult timp n-a lăsat-o să plece de lângă el. A adormit, s-a trezit, s-a smiorcăit, a adormit din nou, şi pe Jenia a luat-o somnul şi a aţipit ghemuită lângă el. Şi dacă Irene nu i-ar fi bătut în geam imediat după douăsprezece, Jenia ar fi dormit până dimineaţa îmbrăcată în pantaloni şi pulover...

Şi au avut din nou două sticle de Porto din Crimeea, şi afară a fost din nou beznă, de data asta n-a fost nici măcar lumina de la felinar, pentru că azi n-au avut curent electric. Două lumânări albe, groase, aduse de la Moscova special pentru asemenea ocazii, au luminat terasa. Suzy şi Donald dormeau de mult în cameră, iar Irene stătea pe terasă în fotoliul adânc, foindu-se în colivia ei verde cu roşu şi întinzând cărţile în faţa ei.

— Ăsta-i „Drumul la eşafod", o pasienţă franţuzească veche, nu iese decât cel mult o dată pe an. Şi uite că acum, cât am stat şi te-am aşteptat, a ieşit... Aici e semnul de ataşament pentru casă, pentru vreme, pentru locul ăsta... Şi pentru tine într-o oarecare măsură. Deşi tu ai alţi protectori, de la alt semn...

Jenia, având o vagă pornire împotriva misticismului şi ruşinându-se puţin pentru un asemenea atavism, îşi făcu totuşi curaj şi puse întrebarea oferită pe tavă:

— Care-o fi semnul meu?

— Apa, asta-i limpede, s-a văzut de la staţia de autobuz. Semnul tău e semnul de apă. Scrii cumva poezii? o întrebă Irene cu un aer atotştiutor.

— Am scris cândva. Sincer să-ţi spun, mi-am făcut diploma despre poezia rusă de la începutul secolului, recunoscu timidă Jenia.

— Uite că văd. Peşti, firi poetice... Trăiesc în apă.

Jenia tăcu şocată, într-adevăr, se născuse în zodia Peştilor.

— La douăzeci de ani, Jenia, eram de-acum mama a doi copii morţi, continuă Irene fără nicio introducere, exact din locul unde se oprise seara trecută. Încă doi ani mi-au trebuit ca să învăţ să merg mai departe. Am avut parte şi de ajutor. Fără asta... Irene făcu cu mâna un gest nehotărât, îndreptat oarecum către cer. Pe urmă am întâlnit omul care mi-a fost

hărăzit. Era compozitor, aristocrat rus dintr-o familie fugită la revoluţie în Franţa şi revenită după război. Era mai mare decât mine cu cincisprezece ani. Şi, culmea, oricât ar părea de curios, nu fusese niciodată însurat, deşi biografia lui era bogată în privinţa femeilor. Tatăl lui fusese tovarăş cu un ministru şi o vreme membru în Duma de Stat... într-un sens, era total opusul strămoşilor mei comunişti anglo-olandezi. Şi cu toate astea tatăl lui, Vasili Ilarionovici, nu-i spun numele de familie, e prea cunoscut în Rusia, semăna la culme cu tata şi pe dinafară, şi pe dinăuntru... Tare nu-i aveau la inimă pe comunişti! Dar pe mine m-au acceptat, fără să se uite c-am la spate o codiţă comunistă. Pe de altă parte, n-au avut încotro: eu şi cu Goşa ne amorezasem lulea, din prima clipă am căzut unul în braţele celuilalt, iar în dimineaţa următoare m-a dus la Ofiţerul stării civile, pentru că a socotit că treaba e hotărâtă şi nu e cale de întoarcere. Şi a început cea de-a doua viaţă a mea, care n-avea nimic în comun cu cea dinainte, rămăsese doar mama, care, trebuie să recunosc c-a fost meritul ei, nici nu şi-a dat seama. Să nu-ţi închipui că asta a fost după congestie. Înainte! Efectiv n-a observat nimic, uneori îi spunea celui de-al doilea soţ pe numele primului, iar eu cu Goşa, ce să facem altceva, ne prăpădeam de râs... El studiase în Franţa şi Anglia, s-au întors în Rusia în anii cincizeci, au stat puţin în lagăr... Hai, că pricepi şi singură, asta-i o poveste obişnuită. Ne-am cunoscut în anul în care familia lor a obţinut dreptul să locuiască la Moscova şi le-a fost repartizată o locuinţă cu două camere la Beskudnikovo, ca urmaşi ai decembriştilor. Drept compensaţie pentru vila de lângă Aluşta şi pentru casa de pe Moika...

Un gând nedus până la capăt îi veni în minte Jeniei, un gând care-o intrigă, cum se poate una ca asta, după ce lege misterioasă ajung unul lângă altul oameni excepţionali, pe care-i întâlneşti atât de rar, care au idei cu totul aparte, aşa cum erau fiica unui spion rus de origine engleză şi un urmaş al decembriştilor născut în exil la Paris. Ar fi vrut chiar s-o întrebe pe Irene, dar se jenă să-i întrerupă povestea spusă agale, aproape ca o reflecţie meditativă, ca şi cum ar fi pus ceva la cale...

— Am rămas însărcinată cât ai bate din palme, zâmbi Irene, nu Jeniei, ci privind departe-n zare, peste nouă mări şi nouă ţări. Gheorghi nu ştia la vremea aceea că pierdusem deja doi copii. Am ţinut secretă treaba cu

copiii... n-am vrut să mă compătimească... Sarcină mai fericită nici că s-a pomenit pe lume. Burta îmi crescuse zdravăn, de necrezut, iar Goşa se culca noaptea pe burta mea şi asculta. „Ce auzi?” întrebam eu. „Ce vorbesc ei.” Era sigur că vor fi gemeni. Spre sfârşitul sarcinii au constatat şi medicii că se aud două bătăi de inimă. Şi am născut doi băieţei minunaţi, imul roşcovan, celălalt brunet. Amândoi de trei kilograme şi ceva. Dacă vrei să crezi, bine, dacă nu, nu: din prima clipă s-au antipatizat unul pe altul, pânăntr-atât încât şi-au împărţit şi părinţii, roşcovanul de Aleksandr m-a ales pe mine, negruţul de Iakob, pe Goşa. A fost cumplit de greu. Când aţipea unul, celălalt ţipa. Când îl hrăneam pe unul, celălalt urla din răsputeri, deşi era sătul. Pe urmă s-au învăţat să se muşte, să se scuipe, să se-ncaiere... Dacă unul se ridica-n picioare, celălalt îl trântea imediat. Nu puteai să-i laşi împreună nicio clipă. Abia-i despărţeai, că se şi năpusteau unul la altul. Să-i fi văzut cum se repezeau unul în întâmpinarea celuilalt, se pupau, şi pe loc începea păruiala. Gemenaşii mei se purtau neobişnuit, erau colţoşi unul cu altul. Eu vorbeam cu copiii englezeşte, Goşa franţuzeşte. Când au început să vorbească, şi-au împărţit şi limbile: Aleksandr a început să vorbească englezeşte, Iaşka franţuzeşte. Ei da! Asta-i normal. Între ei vorbeau ruseşte. Să nu-ţi închipui că au fost instruiţi special. Şi-au ales totul de capul lor, era imposibil să-i obligi să facă ceva. Tot urmărindu-i, eu şi cu Goşa ne-am prins care-i treaba: o moşteniseră de la noi, era gena noastră parşivă de tirani şi de încăpăţânaţi.

Am trăit un an întreg la Puşkino, am închiriat acolo o vilă pentru iarnă, am cărat-o cu noi şi pe granny Suzy. Era încă într-o stare aşa şi aşa. Adică citea încă romane... Nici de folos, nici de ajutor, înţelegi tu cum vine asta, de la ea nimic, niciodată... Pe Goşa l-au primit în sfârşit să predea la un liceu de muzică. La clasa de compoziţie. Era super-over-qualified pentru asta. Dacă ar fi fost la conservator... Numai că studiile din Occident îi speriau pe toţi. Se întâmpla să scrie uneori muzică de film. În general câştiga bani pe traduceri, iar eu dactilografiam ca înainte, deşi se înfuria groaznic când îmi luam de lucru. Avea o maşină mizerabilă, un Moskvici, cu care gonea la Moscova, iar de fiecare dată când se întorcea, o repara... Maşină deşteaptă, se strica întotdeauna lângă casă. Eram teribil de fericiţi, şi cădeam din picioare de oboseală.

Primăvara, cum începe totul să-nflorească, nu există să nu mă-mbolnăvesc. Fac alergie. În primăvara cu pricina au înflorit toate cu o forţă neobişnuită, iar eu m-am căznit tot timpul să respir, m-au apucat sufocările. Cât au durat ploile, m-am descurcat cum-necum cu pastilele. Dar a venit dogoarea, şi în a doua zi de arşiţă am început să mă sufoc de-a binelea. Se numeşte edemul Quinke. Cel mai apropiat telefon era la poştă, salvarea din Puşkino era pe vremea aia o pasăre rară, aşa cum e struţul. Şi Goşka a trezit copilaşii în miezul nopţii, i-a îmbrăcat la repezeală, i-a înghesuit pe locurile din spate. Ne-am temut să-i lăsăm cu Suzy, nu se descurca cu ei. Treziţi în miezul nopţii, au fost extrem de liniştiţi şi nici nu s-au luat la bătaie, ci au stat îmbrăţişaţi pe scaunul din spate. Pe urmă Goşa m-a scos pe mine, m-a aşezat pe scaunul din faţă şi a pornit-o spre spitalul din localitate. Şi gonea din toate puterile, fiindcă eu abia dacă mai suflam şi mă făcusem roşie ca sfecla fiartă...

Irene închise ochii, dar nu chiar atât de tare, în aşa fel încât lăsă să răzbată o dungă mică luminoasă, ca dunga de lumină de sub uşă. Jeniei

se păru că Irene şi-a pierdut cunoştinţa. Sări de la locul ei, îi zgâlţâi umerii. Irene făcu ca şi cum şi-ar fi venit în fire. Începu să râdă cu râsul ei special, de cântăreaţă.

— Asta-i tot, Jenia. Ţi-am povestit tot. Edemul a fost aşa de grav, încât n-am văzut nimic, n-am simţit nimic. N-am văzut basculanta zburând peste noi, n-am simţit nici măcar lovitura. Dintre toţi numai eu am scăpat. Când m-au aşezat pe masa de operaţie, nici urmă de edem Quinke, a dispărut în momentul loviturii. Să nu-ţi vină să crezi... Dar am rămas în viaţă...

Irene îşi ridică părul din partea dreaptă a capului, o cicatrice întinsă, adâncă începea de după ureche şi mergea de-a lungul craniului. Jenia îşi trecu degetul pe cicatrice, nu ştia nici ea de ce.

— E total insensibilă cicatricea asta. Surit un fenomen medical. Sensibilitatea mea e aproape zero. Să zicem că-mi tai degetul, nu-mi dau seama. Numai atunci când văd că-mi curge sângele. Asta-i grav. Dar e şi comod uneori.

Irene întinse mâna spre geanta care stătea pe scaun, luă din ea o cutiuţă lungă cât trei cutii de chibrituri, scoase de-acolo un ac mare şi-l

înfipse în pielea care se zărea albă la baza degetului mare. Acul se înfundă încet în came. Jenia scoase un ţipăt. Irene începu să râdă.

— Uită-te şi tu ce mi s-a-ntâmplat. Mi-am pierdut sensibilitatea. Când mi-au spus după trei săptămâni de la catastrofă că nu mai am nici soţ, nici copii, s-a-ntâmplat uite aşa. Irene îşi scoase acul, şi apăru o picătură mică de sânge. O linse.

— Aproape că mi-am pierdut şi gustul. Deosebesc dulcele de sărat, da' nimic în plus. Câteodată mi se pare că e numai amintirea gustului din vremea când mai simţeam încă totul...

Irene turnă restul de vin şi se ridică împingând cu zgomot fotoliul. Partea destinată ei din gospodăria Dorei era cea mai confortabilă: pe lângă terasă, mai era şi o bucătărioară separată într-o şură. Acolo Irene păstrase o mică provizie de vinuri: şase sticle cumpărate pentru prietenele care urmau să sosească mâine. Ea cotrobăi mult timp acolo în beznă, apoi aduse o sticlă de Xeres.

Toate lacrimile Jeniei curseseră deja ieri, altele noi pentru următoarele douăzeci şi patru de ore secaseră parcă. Gâtul i se uscase, o pişcă, o ustura în nas.

— Vidma de englezoaică, Anna Kork, a avut dreptate: Donald este cel de-al cincilea copil al meu. Exact cum a prezis ea: începi de la al cincilea...

Mai întâi întunericul s-a subţiat, pe urmă s-a făcut cenuşiu, păsările au început să cânte. Când s-a sfârşit povestea, se crăpase bine de ziuă.

— Să-ţi fac poate o cafea? întrebă Irene.

— Nu, mulţumesc. O să trag un pui de somn.

Jenia se duse în cămăruţa ei şi îşi culcă faţa în pernă. Până să adoarmă, apucă să mai cumpănească în gând: ce viaţă tâmpită duc, ba aş putea să spun chiar că, în linii mari, nici nu trăiesc. Dacă stau să mă gândesc, unul nu mi-a mai fost drag, m-am îndrăgostit de altul... Sunt şi în viaţa mea drame... Sărmana Irene, să piardă patru copii... Şi i se rupse inima mai cu seamă de mila Dianei, de Diana cea cu ochii albaştri, cu picioare lungi, care ar fi avut acum şaisprezece ani...

Spre seară sosi de la Moscova o întreagă echipă: Vera cu al doilea soţ, Valentin, care fusese căsătorit prima dată cu Nina, Nina cu băiatul ei cel mare de la Valentin. În plus, cele două fete mai mici ale Ninei, asta din a

doua căsătorie. Cu Vera veniseră cei doi copii, băiatul cel mic făcut cu Valentin, iar fata făcută cu nu se ştie cine, adică toţi ceilalţi nu-l cunoscuseră pe primul ei soţ. În general vorbind, formau toţi o familie modernă, strâns unită.

Revoluţia sexuală era deja în declin, a doua căsătorie se dovedea a fi mai trainică decât prima, iar în a treia recunoşteai fără doar şi poate adevărata căsnicie...

Curticica Dorei Surionovna se umplu cu copii de toate vârstele, iar vecinele din dreapta şi din stânga se uitau peste gard şi o pizmuiau, cum de reuşeşte Dora să înceapă sezonul cu o lună mai devreme decât toţi, şi să-l termine cu două luni mai târziu... Şi asta nu de azi de ieri, ci de ani buni. Nu aveau nicio îndoială că asta vine de la Irene: unde se ducea ea, hop apărea o droaie de lume, un întreg colhoz, focuri de artificii, şi pe deasupra o paradă ca de întâi mai de sutiene cu ţâţe gata să se reverse şi de bikini cu burice şi buci, care le scoteau din sărite în aşa măsură pe vecine încât, dacă n-ar fi fost lacome, ar fi fost în stare să refuze să închirieze camerele curvelor ăstora dezmăţate.

Chiar Dora însăşi aranjase ceva în genul unei pensiuni, adică nu „bed and breakfast” ci „pat şi prânz”, cam asta era oferta. Soţul Dorei lucra ca şofer la sanatoriul cu numele „Al XVII-lea Congres al Partidului”, conducea autobuzul, pleca la Simferopol după cei veniţi la odihnă, făcea rost de alimente. Dora îi hrănea pe toţi chiriaşii ei şi câştiga într-un sezon atâta încât să se achite faţă de sectorist şi de inspectorul financiar, fără să se ruineze prea tare.

În primele trei zile, totul a mers uns, după un plan bine pus la punct. Nina, mamă a trei copii, era o gospodină grozavă, în jurul ei era o atmosferă de confort domestic, de viaţă organizată după reguli femeieşti. După ce perdeluţele au fost agăţate, vazele aşezate fiecare la locul ei şi podelele frecate, a întocmit un program conform căruia în fiecare zi două mămici stau cu copiii, iar două, după ce fac de dimineaţă aprovizionarea, în restul timpului se odihnesc...

În dimineaţa celei de-a patra zile, conform noului program de viaţă, urmau să se odihnească Jenia şi Vera. Planul lor era următorul: aveau să-l conducă până la staţia de autobuz pe Valentin, care după ce-şi îndeplinise

misiunea de însoţitor pentru cele două familii, urma să se întoarcă la Moscova, apoi cumpărau lapte, dacă aveau noroc, apoi aveau de gând să se plimbe prin natura pură, fără mingi, fără copii, fără ţipete şi urlete... Şi totul a mers conform planului: au condus bărbatul, n-au cumpărat lapte pentru că nu venise, şi au luat-o pe şosea înspre coline, de unde venea miros de iarbă tânără, de pământ reavăn şi unde se vedeau norii roz-liliachii de tamariscă-n floare.

Se abătuseră deja de la şosea şi, cu toate că mergeau pe potecă-n sus, le venea uşor, se simţeau libere. Nici măcar nu discutau despre ceva anume, ci îşi aruncau una alteia vorbe de care nu era neapărat nevoie...

Au ajuns pe urmă în dreptul unui pâlc de salcâmi, s-au aşezat la umbra săracă a frunzelor plăpânde şi şi-au aprins ţigările.

— O cunoşti de mult pe Irene? întrebă Jenia care, deşi trecuseră destule zile, nu putuse cu niciun chip să-şi scoată din cap soarta ieşită din comun a englezoaicei roşcate, în faţa căreia sinuciderea căzută în desuetudine a Annei Karenina pălise şi devenise un fel de capriciu al unei cucoane cu chef de ceartă: ba iubeşte, ba nu iubeşte, ba nu-i pasă, ba sărută...

— Am crescut în aceeaşi curte. Era cu un an mai mare la şcoală. Nu m-au lăsat să fiu prietenă cu ea. Noi o ţineam de huligancă, izbucni Vera în râs. Da' pe mine mă atrăgea. Pe toţi îi atrăgea. Jumătate din curte îşi făcea veacul la ei în casă. Şi Susan Iakovlevna a fost până la congestie o tanti minunată. Îi spuneam Barbariska, veşnic oferea caramele tuturor copiilor...

— Ce soartă de coşmar... oftă Jenia.

— A cui, a tatălui ei? Spionaj adică? La ce te referi? se arătă uşor mirată Vera.

— Nici vorbă, mă gândeam la copii.

— La care copii, Jenia? se miră şi mai tare Vera.

— Diana, şi gemenii...

— Care Diana? Ce tot îndrugi acolo?

— Despre copiii lui Irene... pe care i-a pierdut, explică Jenia presimţind grozăvia.

— Ia fii mai clară. Ce copii a pierdut? ridică Vera din sprânceană.

— David, primul ei copilaş, a murit la naştere strangulat cu cordonul ombilical, pe urmă Diana, avea un anişor, şi câţiva ani mai târziu au pierit într-un accident de maşină soţul ei, compozitorul, şi gemenii, Aleksandr şi Iakob... înşiră Jenia cu voce de gramofon.

— Măi să fie... spuse Vera şocată, şi când i s-au întâmplat toate astea?

— Cum, nu ştii? se minună Jenia. Pe David l-a născut la optsprezece ani, pe Diana la nouăsprezece, iar pe gemeni, parcă trei ani după...

Vera stinse ţigara veche şi trase câteva fumuri dintr-una nouă, ţigara umedă ardea prost şi, în vreme ce Vera se căznea să tragă din ea, Jenia scutură foarte agitată un pachet nou, din care nu ieşi nimic. Vera nu scoase nicio vorbă, trase în ea fumul amar, după care spuse:

— Ascultă Jenia, trebuie să te amărăsc. Sau să te înveselesc. Treaba e că acum zece ani am plecat din casa noastră din Peciatnikovo şi ne-am stabilit în altă parte, adică în şaizeci şi opt, şi Irene avea atunci douăzeci şi cinci de ani. Pe atunci avea la activ o armată de iubiţi, sigur vreo zece avorturi şi niciun copil, îţi jur! nici pomeneală de copii. Nici de soţi. Donka este primul ei copil, iar de măritat nu s-a măritat niciodată, deşi a avut amanţi iluştri, a avut o poveste chiar şi cu Vîsoţki...

— Şi Diana? întrebă prosteşte Jenia. Şi Diana?

Vera ridică din umeri:

— Am locuit împreună, la aceeaşi intrare. Crezi că n-aş fi observat, ce naiba?

— Şi cicatricea de la cap de la accidentul de maşină?

Jenia îi zgâlţâi umerii Verei, iar aceasta se întoarse nepăsătoare.

— Ei, ce-i cu cicatricea, ce-i cu ea? E de la patinoar. Kotik Krotov avea nişte „cuţite”, ei, nişte patine din alea de curse, ea a căzut, iar el a trecut cu „cuţitul” direct peste capul ei. A fost mult sânge... Aproape s-o omoare, ce-i drept... I-au cusut capul...

Şi Jenia a plâns la început. Pe urmă s-a apucat să râdă în hohote ca nebuna. Pe urmă a plâns din nou cu sughiţuri. Pe urmă au isprăvit de fumat cele două pachete de ţigări pe care le aveau la ele. În sfârşit, Jenia şi-a venit în fire, şi-a dat seama că niciodată ea şi Saşa n-au stat atâta vreme despărţiţi... S-au grăbit spre casă. Jenia i-a povestit Verei toată istoria cu Irene, încheiată ieri. Şi pesemne tot ieri scornită. Vera i-a povestit

contraistoria, istoria adevărată. Istoriile amândouă se potriveau în locul cel mai puţin plauzibil, în partea cu trecutul de şef al spionajului rus într-un stat străin al comunistului irlandezo-britanic, condamnat la moarte şi schimbat cu un spion naţional...

Când au ajuns acasă, Jenia s-a simţit ca jupuită de vie. Copiii cinaseră deja şi jucau cuminţi la masa mare loto cu ridichioare, morcoviori şi mănuşele cu un deget în loc de cifre. Saşka s-a înfipt în cartonul de loto, i-a făcut mamei cu mâna, a spus „Ura! Iepurele meu!” şi a astupat iepurele lui cu cartonaşul cu poza. Era egal între egali, nu era câtuşi de puţin înapoiat, bolnav sau din cale-afară de nervos...

Ceilalţi stăteau la Irene pe terasă şi beau vin de Xeres. Suzy, cu o fericire nătângă pe chip, sorbea cu înghiţituri mici dintr-un pahar. Vera urcă pe terasă şi se aşeză lângă ceilalţi... Jenia se duse la ea în cameră. O chemară pe terasă, dar ea strigă din cameră că o doare capul. Se întinse pe pat. Tocmai că n-o durea capul. Dar trebuia să facă ceva cu el. Să facă ceva, o operaţie, după care să poată să bea din nou vin, să sporovăiască cu amicele, să comunice cu celelalte prietene mult mai instruite şi mai deştepte, rămase la Moscova...

Copiii terminară de jucat loto. Jenia îl spălă pe Saşka pe picioare, îl culcă, stinse lumina. Una dintre prietene o chemă şoptind tare, aproape strigând-o:

— Jenia! Vino să mănânci plăcinte!

— Saşka n-a adormit încă. Vin mai târziu, răspunse Jenia cu aceeaşi voce teatrală.

Stătea culcată în întuneric şi îşi examina rana din suflet. Rana era dublă. Una era din pricina compasiunii irosite în zadar pentru copiii inexistenţi, inventaţi în chip genial, omorâţi cu cruzime, şi mai ales pentru Diana. O durea aşa cum doare locul piciorului amputat, o durea absenţa. Durere iluzorie. Şi mai rău decât atât, era o durere pentru ceva care nu existase niciodată în realitate. Şi a doua, din pricină că îi era ciudă pe ea însăşi, iepure nătăfleţ, pe care se făcuse un experiment stupid. Sau, cine ştie, o fi avut un sens căruia însă nu putea să-i dea de capăt...

Cineva bătu din nou în geam. O chemau. Dar Jenia nu răspunse, îi era imposibil să-şi închipuie expresia de pe faţa Irenei, care ar fi ghicit imediat

că a fost dată de gol... Şi glasul ei... Şi propria ei ruşine de ruşinea ruşinii ăsteia... Jenia a zăcut aşa fără să adoarmă până când s-a stins lumina pe terasă. Atunci s-a sculat, a aprins lămpiţa mică de pe perete şi a aruncat în geamantan de-a valma lucrurile curate, cu cele murdare, cu jucăriile, cu cărticelele. I-a dat însă prin cap să învelească într-un prosop murdar numai cizmele de cauciuc ale lui Saşa.

Dimineaţa devreme Jenia şi Saşka au ieşit cu geamantanul. Mergeau spre staţia de autobuz, iar Jenia nu ştia încotro s-o pornească mai departe. Poate la Moscova? Dar acolo, în staţie, se afla un singur autobuz vechi, arăta aproape ca unul dinainte de război, pe care era scris „Lumea Nouă”, şi ei s-au aşezat şi peste două ore au ajuns în cu totul alt loc. Au închiriat o cameră lângă mare şi au stat acolo încă trei săptămâni. Saşenka s-a purtat cum nu se poate mai bine: fără crizele de isterie pentru care erau îngrijoraţi şi Jenia, şi doctorii. A mers desculţ de-a lungul apei, s-a repezit în apa puţin adâncă şi a lipăit cu tălpile goale. Şi a mâncat şi a dormit. Pesemne că trecuse şi el pragul maturităţii. Era şi timpul. Aşa cum s-a întâmplat şi cu Jenia.

În Lumea Nouă a fost straşnic de frumos. Glicinele erau încă în floare, munţii foarte aproape, chiar în spatele casei se ridica o pantă pietruită pe care puteai ajunge în două ceasuri până pe creasta rotundă, ca un cerc perfect circumscris, ca la japonezi, şi puteai privi de acolo golful cu apa puţin adâncă, stâncile cu nume antice greceşti, care se ridicau din mare ţepene chiar de la facerea lumii.

Doar din când în când Jenia avea ca din senin o strângere de inimă: Irene! De ce i-a omorât pe toţi? Şi mai cu seamă pe Diana?

Fratele Iurocika

Pe seară se porni un vânticel din acela de câmpie, care ridică poalele femeilor şi le îngheaţă picioarele, iar spre dimineaţă se puse pe ploaie. Lăptăreasa Tarasovna adusese un bidon de trei litri cu lapte muls de dimineaţă şi-i spusese Jenia că ploaia s-a instalat şi o s-o ţină patruzeci de zile pentru că acum e vremea lui Samson. Jenia n-a stat să verifice, dar s-a întristat: cum aşa, deodată, chiar aşa să fie? Stătea în sat chiar de la începutul verii cu patru copii, doi ai ei, Saşka şi Grişka, şi în plus cu doi prieteni la toartă, finul Petka şi Timoşa, băiatul unei prietene. Patru băieţi între opt şi doisprezece ani, un mic detaşament. Cu băieţii, Jenia a putut să se descurce, i-a fost uşor să le înţeleagă firea, şi jocurile lor, şi certurile, şi bătăile erau previzibile.

Cu o săptămână înainte să vină ploaia, care părea într-adevăr să fie de durată – patruzeci de zile, că mai mult, că mai puţin, deocamdată nu se ştie, cerul însă se acoperise tot şi picura într-una – proprietăreasa vilei a adus-o pe Nadka, fetiţa ei de zece ani, care ar fi trebuit să plece într-o tabără din sud, dar tabăra luase foc...

Fetiţa a uimit-o pe Jenia cu frumuseţea ei de oacheşă îmbujorată, nici ţigancă, nici indiancă, mai degrabă rusoaică din sud. Curios cum ieşise vin asemenea vlăstar nobil dintr-o ursoaică cu mutră de necioplită. Un singur lucru aveau în comun mama şi fiica, erau grase dar cu carnea tare, nu fleşcăită, de om bolnav, ci din aceea despre care se spune la ţară că e întinsă de stă să plesnească...

Cât a fost încă frumos, prezenţa Nadiei nu a schimbat cu nimic regula vieţii lor. Băieţii erau pe cale să construiască la liziera pădurii Nefedovo o a treia colibă, plecau de dimineaţă la pădure şi împleteau, tăiau şi legau la fel ca indienii, exact ca în poza din Setton Thompson. Nadia a pomenit ceva în treacăt, dacă să nu meargă cu ei, dar a fost refuzată categoric, fără multe vorbe. Nu s-a amărât cine ştie ce, totuşi i-a pus la punct:

— Iura, fratele meu mai mare, a construit anul trecut o colibă într-un copac. Da' el avea paisprezece ani...

Încaltea de-ar fi fost din partea locului, dar nici măcar vilegiaturistă nu se putea spune că este. Casa era moştenire, fusese a unei rude decedate cu numele de Malofeev, acelaşi cu al mamei Nadiei, care locuia la Moscova. Nadia îi ştia pe toţi de acolo din sat, şi adulţi, şi copii, de dimineaţă dădea o

raită pe la casele lor, venea la prânz să mănânce, nu întârzia, pe urmă, chiar fără să-i spună Jenia ce şi cum să facă, spăla vasele murdare, le făcea atât de curate şi avea atâta spor, că era de mirare, şi pleca din nou în vecini, acum chiar până la cină.

În a treia zi s-a văzut că în pofida dispreţului pe care i-l arătaseră, locatarii de sex masculin din casă erau totuşi interesaţi de Nadka. Ea însă fie că se supărase pe ei, fie că prinsese drag de fostele prietene din sat abandonate aproape un an de zile, nu s-a mai ţinut scai de ei nicăieri. Numai o singură dată au mers împreună la staţiunea biologică, unde i-a cărat pe toţi Jenia, ca să facă o vizită prietenului ei de la universitate, un om ciudat care trăia deja de zece ani în adâncul pădurii Nefedovo şi studia păsări şi alte vietăţi care le ofereau pe tavă zburătoarelor lui dragi fie hrană, fie moarte. Le inventaria pe toate, le număra pe toate, descria scrupulos şi plictisitor la culme cum e natura, cum sunt anotimpurile. În preajma lui îşi făceau veacul tineri naturalişti, elevi din cursul superior, la fel de împătimiţi de natură, unii cu ochii pe ciocănitori, unii pe furnici, unii pe râmele apărute după ploaie, fiecare era interesat de ceva anume, toţi făceau însemnări zilnice. Jenia închinase anume vila asta pe vară cu gândul că o să-i plaseze pe băieţi naturaliştilor, iar ea o să stea în hamac, o să citească şi o să mediteze la ghinionul pe care l-a avut în viaţa intimă.

Dar n-a fost să fie aşa. Saşka şi Grişka n-au fost entuziasmaţi de natura vie, aşa cum o văd naturaliştii, ci şi-au petrecut timpul distrându-se aşa cum fac cei de la ţară: au înotat într-un pârâiaş, s-au plimbat cu bicicleta, s-au dus la iazul Trifonov aflat departe şi au prins acolo peşti, i-a interesat numai cât de buni sunt şi cât cântăresc şi nicidecum nu i-a interesat cărei specii îi aparţin sau ce paraziţi trăiesc în măruntaiele lor delicate. Când i-au adus pe Petia şi pe Timoşa, s-au ocupat cu proiecte de anvergură, cum ar fi construirea colibei...

Pe drum spre staţiunea biologică, Nadia a sporovăit fără încetare, dar Jenia n-a stat să asculte tot ce le spunea ea băieţilor. Fata cunoştea pădurea, i-a făcut pe toţi să se abată din drum cu vreo treizeci de metri, ca să le arate într-un lăstăriş o cazemată din timpul războiului care nu fusese încă distrusă de tot... Aici se dăduseră lupte, localnicii trăiseră cu nemţii pe cap vreo două luni, şi mai erau încă în viaţă martori care să povestească.

— Iar tuşa Katia Trufanova chiar a născut din cauza unui neamţ, îi informă Nadia, şi ar fi fost gata să bată toba-n sat despre toate amănuntele ştiute, dacă Jenia n-ar fi îndreptat discuţia tot înspre natura vie, dar de data asta către botanică. Le-a arătat un mesteacăn bătrân invadat de ciuperci, le-a cerut să taie cu grijă ciupercile, pentru că aşa trebuie, asta-i ca un medicament pentru el. Fetiţa, isteaţă la culme, pricepu îndată că Jenia n-a întrerupt discuţia aşa de florile mărului şi, în timp ce băieţii tăiau cu bricegele ciupercile tari ca piatra, nu s-a lăsat şi a bătut-o la cap pe Jenia spunându-i în şoaptă toată istoria cu tuşa Katia, cu friţul care a stat cu ea în casă şi cu Kostia Trufanov, care s-a născut din cauză că el a stat acolo...

Jenia a ascultat şi s-a minunat cât de mult se deosebesc băieţii de fete. În familia Jeniei plouase cu băieţi, mama ei avusese numai fraţi, ea însăşi avea un frate mai mic, şi ultima generaţie era numai de băieţi, nu li se născuse nicio fată... Şi, pentru Dumnezeu, nici nu trebuie... Dacă intriganta asta mică, fetiţa asta care bârfea cu atâta voluptate, ar fi fost a ei, mamă-mamă, ce scatoalcă i-ar mai fi dat după ceafă...

— ... şi el, după ce a terminat cu armata, nici că s-a mai întors acasă. Tuşa Katia zice că bine a făcut. Aici îl necăjeau cu „friţ” în sus, „friţ” în jos, tot drumul, da’ el era de treabă şi mai deştept decât toţi ăştia ai noştri de la ţară... Iar Iura, fratele meu, nu necăjeşte niciodată pe nimeni, pentru că de ce să necăjească pe unul mai tare şi mai deştept decât alţii? Nu-i aşa? Cine necăjeşte e mai rău decât toţi...

În timpul ăsta, ochii Nadiei căpătară o lumină tristă şi inteligentă, era în vocea ei o înţelegere aprobatoare neprefăcută, în colţul gurii la fel, şi făcu din mers un gest care nu era de ţărancă, ci de spaniolă trufaşă, iar iritarea Jeniei se domoli; izbucni în râs:

— Aşa-i, cine necăjeşte e mai rău decât toţi...

E totuşi o încântare fetiţa asta şi merge cu atâta sprinteneală pe drumul desfundat, sare cu uşurinţă dintr-o groapă în alta, cât pe ce să alunece cu pantofii ei de om mare, scâlciaţi, dar de bună calitate. E încă un copil, chiar şi cutele de la mânuţe le are de copil mic, rotundă la corp ca o păpuşă de celuloid, în schimb ţopăie ca o balerină...

— Pot să vă arăt şi izvorul sfânt, da’ e de mers două ceasuri dincolo de Kiriakovo, propuse Nadia, şi îi apăru o încreţitură la rădăcina nasului, de-a

curmezişul, semn că îşi scormonea mintea: ce să le mai arăt vilegiaturiştilor? Şi îi veni ceva în minte:

— Iar în partea aia, dacă treci de calea ferată şi mergi pe potecă, era un schit, mi l-au arătat... E şi un bârlog de urs, aici urşii...

Îşi înghiţi vorba, mai-mai s-o crezi:

— ... înainte erau pe-aici mulţi urşi... Nu i-am văzut, da' Iura, fratele meu, i-a văzut. Asta mai de mult...

Pe urmă Nadia s-a alăturat băieţilor, iar Jenia a auzit-o multă vreme vorbind tare cu tonul acela de fetiţă mucalită, pusă pe şotii, care inventează, se entuziasmează şi îşi afişează superioritatea de femeie. Ciulind urechile, Jenia a înţeles că nici vorbă să fi discutat între ei: Nadia povesteşte tot ce-i trece prin minte, iar băieţii o ţin pe-a lor, că ar fi bine să împrumute cârlige de undiţă de la staţiune şi să facă în aşa fel ca să afle unde prind peşte zoologii... Dar nu, nu, uite că pe neaşteptate se strecoară o întrebare pentru Nadia, venită când de la Saşa, când de la Timoşa:

— Unde, Nadia?

— Cine a spus asta, Nadia?

Şi Jenia şi-a dat seama că în grupul copiilor ăstora de vârstă fragedă se întâmplă acelaşi lucru care se întâmplă cu toată lumea, chiar şi cu ea, cu viaţa ei personală: cineva iubeşte pe careva, nu mai iubeşte, nu-i pasă, sărută...

N-a trecut nici măcar o săptămână şi Jenia a observat că şeful nu mai este Saşka, băiatul cel mare şi înţelept, ci Nadia gură-spartă, pusă mereu pe şotii. Descoperirea asta a coincis cu venirea ploii prorocite. Copiii n-au mai putut ieşi pe uliţă, coliba neterminată din pădure nu i-a mai interesat, şi au rămas să stea în casă şi să aştepte să treacă ploaia. S-au apucat de dimineaţă să facă focul la soba mare de care nu avuseseră nevoie până acum. Se descurcau cu plita mititică din bucătărie şi cu butelia când se întrerupea curentul. A reieşit că Nadia e meşteră la făcut focul în soba cea mare, treabă la care se angajase şi Jenia la începutul sejurului, fără să-i dea de capăt, în schimb, Nadia a curăţat coşul sobei, ba a deschis, ba a închis uşa sobei ca să se facă tirajul, dar aerul s-a încăpăţânat să nu se mişte. În cele din urmă, după câteva încercări, s-a aprins un focuşor la coaja de mesteacăn aşezată cu artă după toate regulile celor de la ţară, de la

focuşorul ăsta s-a aprins apoi căsuţa clădită din surcelele puse în cerc în jurul cojilor de mesteacăn, şi aşa mai departe, până a luat foc bucata de lemn mare şi groasă care stătea chiar în gura sobei... Pe urmă s-au lungit cu masa de prânz care s-a terminat cu biscuiţi şi gem la desert, după care Nadia a strâns farfuriile, le-a dus în bucătăria de vară şi i-a spus Jeniei:

— Hai să lăsăm farfuriile, da? O să spăl eu tot după cină, cât ai bate din palme...

Jenia a acceptat, n-o prea trăgea aţa să spele vasele în ligheanul soios, şi s-a retras cu plăcere în cămăruţa în care încăpeau doar patul ei pliant şi o noptieră cu cărţi. S-a lungit, i-a venit o clipă-n minte cum iar s-a făcut praf şi pulbere viaţa ei intimă încurcată, apoi şi-a alungat gândul ăsta care-o sâcâia de zece ani şi a luat în mâini o carte deşteaptă, nu c-ar fi fost de nasul ei, dar avea senzaţia nelămurită c-o să-i folosească... Şi-a pus ochelarii, s-a înarmat cu un creion ascuţit pentru semnele de întrebare de pe margine şi... a adormit imediat în sunetul straniu al muzicii pe mai multe tonuri de la ploaia dezlănţuită, care vine în valuri şi te vrăjeşte dacă te afli într-o casă la ţară: auzi sunetul sec al picăturii de ploaie când atinge frunza, sunetele stinghere ale ploii în geam ca bătaia în fereastră, sunetele suave ale rafalelor de ploaie când vântul îşi schimbă un pic direcţia, şi apa din butoi care face pleosc când picăturile îi ating suprafaţa întunecată, şi sunetul distinct al şuvoiului de apă care se scurge în canal. Şi, în sfârşit, sunetul în registru grav, la început subţire, pe urmă înfundat, când picăturile lovesc fundul ligheanului pus în tindă, în locul unde apa se infiltrează prin acoperiş...

Când s-a trezit Jenia, copiii stăteau la masă ţinând cu degetele desfăcute cărţile de joc. Cel mai mic, Grişa, strălucea de bucurie, îl acceptaseră şi pe el. Jucau popa prostu' pe o „întâmplare povestită", asta era invenţia Nadiei. Cel care pierdea povestea la cererea grupului o întâmplare ori hazlie, ori înfricoşătoare, ori veselă. Nadka a clocit o istorie nostimă, incredibilă, inventată de la un capăt la altul: a povestit cum vara trecută a fost în Spania la filmări şi i-au dat un cal, care participase înainte la corrida, dar calul s-a îmbolnăvit de nervi şi l-au mutat la studioul de film... Mai departe a urmat o poveste despre cum s-a înţeles cu calul, cu îngrijitorul cailor de la grajdul ăsta şi cu fata lui, care a reieşit că e o tânără

călăreaţă la circ... Şi Rosita în persoană a vrut s-o ia chiar pe ea, pe Nadia, în turneu, pentru că Nadka învaţă la cea mai bună şcoală rusească de călărie şi pentru că e campioana Moscovei când la hipism, aşa, în general, când la o specialitate anume din sportul ăsta practicat de aristocraţi...

Tare ar mai fi vrut Jenia s-o tragă de mânecă pe fetiţa asta mincinoasă, dar avea în primul rând un principiu, nu se ocupa de educaţia copiilor care nu erau ai ei, pentru că socotea că pe aceştia trebuie să-i educe părinţii, şi nu străinii. În al doilea rând, Nadka avea totuşi haz când minţea, nu spunea lucruri comune şi o făcea într-un fel neobişnuit, şi tocmai de aia Jenia a întrebat-o din colţul unde se afla:

— Nadia, da' cum ai ajuns tu în Spania, că n-am auzit bine?

— Învăţ la şcoala spaniolă, au venit în iarnă spaniolii la noi la şcoală, au ales trei fete din catalog. Ne-am gândit că nici vorbă, astea-s prostii, da' uite că n-au fost prostii, a fost de-adevăratelea... Chiar am plecat.

Pe urmă au mâncat de seară sandvişuri şi lapte bătut, iar Nadka nu şi-a uitat promisiunea. Şi-a pus mantaua de ploaie imensă a mamei şi cizmele de cauciuc, şi s-a dus să spele vasele în bucătăria de vară...

Spre dimineaţă, ploaia torenţială s-a transformat în ploaie măruntă care-ţi năruie orice speranţă: aşa se întâmplă cu boala acută care se transformă într-una cronică, şi nici că te mai poţi izbăvi de ea multă vreme. Pesemne că ploaia asta cronică o să ţină, aşa cum i-a fost scris, patruzeci de zile, un timp sacru, adică o veşnicie la îndemână. Ar fi cazul să înveţe să trăiască şi pe timp de ploaie, îşi spuse Jenia, şi, biruindu-şi toropeala, le ceru copiilor s-o asculte, să se îmbrace toţi aşa cum trebuie pentru vremea asta şi să se ducă după pâine la staţia de autobuz.

Nadia, mânată un pic şi de altruism, dar şi de raţionalism, a propus pe loc să meargă numai ea: la ce bun să se ude toţi? Dar băieţii au exclamat imediat fiecare în parte: „Şi eu!", şi problema a fost rezolvată, va merge toată ceata. Jenia i-a dat banii Nadiei, nu ştia nici ea de ce, iar sacoşa lui Saşka... Au venit spre prânz, uzi până la piele şi agitaţi. Cât a stat la coadă, Nadka a aflat de la babele din partea locului că în satul vecin a fost un omor, şi tot drumul n-au făcut decât să discute despre crimă. Şi acum ajungeau la urechile Jeniei, care punea masa, frânturi dintr-o poveste nouă spusă de Nadka, de data asta era vorba despre psihologia criminalului. Era

de părere că dacă s-ar organiza în jurul casei ăleia o pândă, aşa ca naturaliştii ăia care se uită după păsări şi numără de câte ori un piţigoi aduce viermişori puilor lui, criminalul ar fi fost prins în mod sigur, fiindcă se întoarce întotdeauna la locul faptei. Apoi a introdus şi basmul ei, cum a prins în felul ăsta acum trei ani un criminal. Jenia n-a putut auzi din camera vecină chiar toate amănuntele, dar ceva-ceva tot a prins. Apăreau în poveste o fotografie robot, vin bărbat într-o scurtă de culoare închisă şi cu o căciulă din blană de miel cu urechi, o medalie pe care a primit-o pentru că a ajutat la prinderea criminalului.

„Ce lucru uimitor, se gândi Jenia, iată că şi copiii mint! Numai că mint întotdeauna cu un scop precis: ca să scape de pedeapsă, ca să ascundă o faptă despre care ştiu bine că le este interzisă...” La drept vorbind, Nadka era o comoară de fată. Inventa mereu, găsea ocupaţii pentru toată ceata, a tot scos din podul casei jocuri vechi ale fratelui ei mai mare, Iura, o dată a scos o hartă făcută de mână a zonei unde se aflau, şi au stat toţi o zi şi jumătate şi s-au străduit s-o deseneze din nou ca, atunci când o să înceteze ploaia, să exploreze locurile alea cu care atâta-i ispitise desenul lui Iura. Au urmat trei zile în care s-au jucat de-a „Planeta”, un joc numit aşa de Nadia: fiecare a inventat câte o planetă a lui, cu locuitorii ei, cu istoria ei, iar Jenia n-a avut decât să se minuneze cât de talentată poate fi mincinoasa asta mică. Când Jenia a lăudat-o aşa pe nepusă masă, ea a zâmbit ca o păpuşă din desenele animate şi i-a spus bucuroasă:

— Asta a inventat-o Iura, fratele meu mai mare!

În a patra zi, parcă, de joacă în cosmos, au început luptele: planeta „Timofei” a declarat război planetei „Primus” inventată şi luată în stăpânire de Petia. Fraţii Saşa şi Grişa şi-au păstrat până una alta neutralitatea, în schimb planeta „Iurna”, de la numele fratelui Nadiei, Iura, şi de la al ei, a lăsat să se înţeleagă că vrea să coopereze cu „Primus”, fapt care a pus sub semnul îndoielii neutralitatea mărinimoasă a băieţilor Jeniei.

Din camera mare ajungeau până la Jenia frânturi din discuţiile lor despre aparate care zboară, despre rachete, nave cosmice şi alte prostii, iar ea nu le-a prea dat atenţie. Până în momentul când a auzit vocea Nadiei în liniştea instalată subit:

— Farfuria asta se numeşte OZN, a zburat deasupra grădinii noastre şi a stat atârnată în aer, era foarte jos, a dat drumul la trei raze din burtă, ele s-au lipit de pământ, ce mai, au topit pur şi simplu pământul. Eu am strigat imediat la mama, mama a sărit, dar tocmai atunci şi-au strâns razele şi pe-aci ţi-e drumul, au zburat peste pădurea aia... Asta a fost acum două veri, iar iarba de pe locul ăla nici acum nu creşte...

În momentul ăsta, Jenia se făcu foc şi pară: deşi inofensivă, minciuna era totuşi otrăvitoare. Ar trebui totuşi să vorbesc cu mama ei, aici e ceva de-a-dreptul patologic, o fetiţă aşa de drăguţă, dar de ce minte tot timpul? Poate că ar trebui s-o vadă un psihiatru.

Mămica Nadiei, proprietara casei, trebuia să sosească sâmbătă şi să stea până duminică, şi Jenia se hotărî să vorbească neapărat cu ea...

Vineri dimineaţa ploaia a stat dintr-odată, pe urmă a bătut un vânt puternic şi a ţinut până în pragul serii, şi, când să se-nsereze, toţi norii au fost alungaţi şi a ieşit la iveală cerul albastru ca oţelul, senin, cu urme de asfinţit pe cale să se stingă încet-încet. Lăptăreasa Tarasovna, care avea obiceiul s-o ia pe-un drum ocolit ca să-şi aştepte cireada de vaci, o mână pe Nocika ei pe uliţa satului, se opri la casa Jeniei şi-i spuse:

— Uite că s-a scurs tot, acu' s-a făcut niţel senin...

— Da' dumneata mi-ai zis că patruzeci de zile, îi aminti Jenia ca să se răzbune, pentru că avea pică pe ea.

— Da' cine stă să le ţină socoteala... N-avem noi vreme acu' să numărăm ploile... Nici pomeneală... Mâine, trei litri, ori câţi?

Şi Jenia se gândi că mâine poate să vină gazda şi o rugă pe Tarasovna să-i oprească cinci litri...

În dimineaţa următoare Nadka a luat cu ea toată ceata ca să-şi întâmpine mama la autobuz şi s-au înfiinţat toţi în staţie încă de la zece. Proprietăreasa, Anna Nikitişna, cu faţa roşie, udă de transpiraţie, şi cu două sacoşe imense, a ajuns aproape de prânz. Saşka şi Timoşa au dus, ţinând fiecare de câte o toartă, o sacoşă burduşită zdravăn, pe a doua au apucat-o Petia şi Grişa, dar n-au fost îndeajuns de voinici ca s-o care, aşa că au dus-o Anna Nikitişna şi fata ei ţinând-o tot aşa, fiecare de câte o toartă...

Avea suflet larg fosta ţărancă Anna Nikitişna, era de loc de prin părţile astea. Apucase deja de mult timp o slujbă bună la Moscova, la UPDK[2], îi revenea sarcina să supravegheze şi să poarte de grijă funcţionarilor diplomatici de rang înalt, adică să le facă curăţenie, să spele, să gătească. Avea în schema de personal o sută de femei, slujba era bănoasă şi de mare răspundere: aici nu era loc de iertare pentru greşeli. Nikitişna era însă o femeie deşteaptă, diplomată, şi avea protecţie de sus. Jenia nu ştia toate amănuntele astea şi de aceea a rămas mută de uimire când proprietăreasa s-a apucat să-şi deşerte sacoşele, şi toată masa s-a umplut cu produse alimentare pentru nepământeni, încât Grişka n-a putut să se abţină şi a exclamat:

— E pentru cosmonauţi, aşa-i?

Ce să mai spui de băuturi? în cutii de tablă, în sticluţe mici, şi un praf portocaliu pe care-l dizolvai pur şi simplu în apă şi obţineai suc de portocale cu apă gazoasă...

— Pentru copii, pentru copiii tăi, cadouri... Mi-ai fost de mare ajutor Jenia. Nadka ar fi fost acum la Moscova şi ar fi tăiat frunză la câini, da' aici măcar stă la aer... Am vorbit cu Kolia şi am hotărât, vasăzică, aşa: n-o să-ţi luăm bani pe august. Odată ce tu ai oprit-o pe Nadka lângă tine, şi noi, vasăzică, pe partea noastră... M-ai înţeles? făcu Anna Nikitişna cu ochiul, şi Jenia se miră pentru a nu ştiu câta oară cât de tare seamănă Nadka, mândreţea de fată, cu ursoaica mamă, cu fruntea îngustă, cu ochii mici, cu nasul turtit şi lung ca o bârnă, cu o gură până la urechi...

— Am înţeles, Anna Nikitişna. Mulţumesc pentru daruri, n-am mai pomenit aşa ceva... Numai că în privinţa banilor... N-are rost, zău... Nu vedeţi de ce vară am parte, şi aşa s-au mai lipit doi, mi-e egal dacă-i unu-n plus sau în minus. Iar Nadka nu-i copil, ci o comoară. Mă ajută... E altceva decât băieţii... Aveţi o fată minunată...

Jenia n-a avut cum să-şi amintească acum de minciunile Nadiei, într-atât o uimise bunătatea şi generozitatea mătuşii ăsteia, simplă şi nu tocmai.

---

2 Acronim pentru Administrația Serviciului Corpului Diplomatic, *(n.t.)*

Pe copii i-au culcat târziu. Au cinat îndelung, s-au delectat din pachetele cu tot soiul de bunătăţi nemaivăzute, dulci şi sărate, şi cu alune, şi cu gume de mestecat, şi s-au ospătat cu zmeură şi portocale... Pe urmă s-au spălat pe picioare, s-au spălat pe dinţi, şi-au făcut loc în paturile noi, pentru că patul cel mai mare îl cedaseră Annei Nikitişna şi Nadiei, iar pe Saşka l-au expediat pe locul Nadiei...

Copiii s-au astâmpărat în cele din urmă, iar Anna Nikitişna a adus din bucătăria de vară o sticlă de votcă, un borcan de trei litri cu castraveţi muraţi şi un borcănaş cu râşcovi, ţinându-le pe toate la piept şi lipăind greoi pe cărarea îmbibată cu apă. Au stat o groază de vreme în pridvor, iar Anna Nikitişna i-a povestit Jeniei despre viaţa ei plină de fapte eroice, cum le-a făcut pe toate singură-singurică şi cum a ajuns să aibă şi o situaţie, şi să şi câştige din belşug... Ar fi putut şi mai mult, dar nu vrea pentru că ştie preţul la toate astea şi pentru că tot ce-a izbutit să realizeze este tocmai bine şi mai mult nu-i trebuie...

Anna Nikitişna a băut, dacă se scad trei păhărele, toată sticla de votcă, a înghiţit, lăsând doar un castravecior mic, murăturile din borcanul de trei litri – printre castraveţi aflându-se şi dovlecei turceşti micuţi, şi gogonele – şi s-au despărţit pe deplin mulţumite una de alta.

„Fătucă simplă”, a admis în sinea ei Anna Nikitişna despre Jenia.

„Produs exotic, mătuşa asta”, a dat Jenia verdictul.

De dimineaţă Jenia a rămas uimită de răceala Annei Nikitişna, dar nu i-a venit în minte s-o pună pe seama mahmurelii uşoare după cele întâmplate cu o seară înainte. Gazda şi-a încălţat cizmele de cauciuc şi s-a îndreptat spre grădină ca să salveze ce mai rămăsese din ridichile de lună înecate de buruieni. Nadia a urmat-o pe maică-sa, în general nu făcea niciun pas fără ea, se tot vâra în ea ca viţelul.

Era aproape de seară când Anna Nikitişna s-a apucat să-şi strângă lucrurile. A burduşit sacoşele cu legume din grădină şi cu cartofi timpurii aduşi de Tarasovna. A luat la repezeală din pivniţă şi murăturile de anul trecut.

— Anul ăsta a fost un an pierdut pentru treburile din gospodărie, i-a explicat Arma Nikitişna Jeniei, în primăvară ne-au dat mie şi lui Nikolai

două bilete la sanatoriu. Şi uite aşa am scăpat semănatul. Socoteşte şi tu, anul ăsta tot ogorul a rămas pârloagă!

Au mers pe urmă cu toţii s-o conducă pe Anna Nikitişna la autobuz. Autobuzul de şase n-a venit, a trebuit să-l aştepte pe următorul. Copiii s-au săturat să stea pe buşteni şi au fugit pe coasta dealului. Jenia a rămas cu gazda şi a încercat aşa, în treacăt, s-o iscodească:

— Şi cum a fost cu Nadia, au dus-o cu şcoala în Spania?

— Da, răspunse indiferentă Anna Nikitişna. Îi tot spun câteodată lui Nikolai, ce-o tot baţi la cap, ce-ai cu ea, învaţă bine, ajută-n casă, da' el nu şi nu, spune că e musai să se ţină de carte. Poate că are şi el dreptate, Nadka e premianta clasei. Au făcut înscrieri pentru un film spaniol şi au ales numai trei din toată şcoala. I-au ţinut o lună şi jumătate pe socoteala lor, şi bilete de avion, şi mâncare, şi hotel. Nu ne-a costat nimic. Le-au dat şi bani pe deasupra. Da' Nikolai a oprit-o să ia banii, nu-i lua, zice, că pe urmă nu te mai spală toate apele de la banii lor. Doar lucrăm la UPDK, nu în fabrică... Se scobi cu degetul în măsele, morfoli ceva şi sfărâmă cu dinţii, plescăi din limbă. Spaniola nu-i o limbă rea, e şi în Cuba, şi-n America Latină. Prinde bine. Mă gândesc s-o dăm la limbi străine.

„Aşa, deci, se gândi Jenia, cu Spania ne-am lămurit."

— Sau poate la drept? Tot are medalia de la miliţie, continuă Jenia să sondeze terenul.

— Ce medalie, Jenia? E doar un titlu! Onorific. Era mică, i-au împuiat capul, medalie, medalie! Asta ţi-a spus chiar ea? A naibii mincinoasă! A fost o crimă acasă la noi, au omorât cu toporul o bătrână. Au împărţit fotografii robot, au adunat toţi vecinii, i-au instruit că dacă văd pe cineva care seamănă, să anunţe. Iar în curtea noastră e o secţie de miliţie. Ei, şi a mea a văzut, era un om cu o căciulă din blană de miel, s-a dus fuga- fuguţa, şi l-au legat imediat. S-a dovedit că era nepotul bătrânei. Şi aşa se gândeau că ăsta trebuie să fie, dar el a venit singur. Nadka a comparat cu fotografia robot. O duce capul... Da' are şi noroc, îi pică totul în mână.

— Şi băiatul dumitale tot aşa e?

— Care băiat? se miră Anna Nikitişna. N-avem niciun băiat.

— Cum aşa? Şi Iura? Ea tot timpul povesteşte de fratele ei mai mare... se miră şi mai tare Jenia.

Anna Nikitişna se făcu roşie, strânse din sprâncene şi într-o clipă se văzu cât de colo că nu degeaba o ţin în UPDK:

— Parşivă mică! A bătut toba-n sat că are un frate... Atâta le-a trebuit vecinelor, au răspândit zvonul că Kolka al meu a călcat pe de lături şi are un băiat... Uite de unde vine! O să-i dau eu ei, Jenia!

Şi se apucă să zbiere:

— Nadka! Vino fuga-ncoa!

Nadka o auzi şi o luă imediat la fugă, iar băieţii după ea. Alergau într-un suflet pe pantă, poteca era alunecoasă de la ploile care duraseră o veşnicie, şi s-a văzut clar cum cade Grişka şi-l doboară pe Petia, şi amândoi se rostogolesc în iarba udă, iar Nadka aleargă mâncând pământul...

Dar într-o clipă se ivi de după colţ autobuzul care păru că vrea să ocolească staţia, însă Anna Nikitişna îi făcu semn cu pumnul, uşa din faţă se deschise, şi ea se sui împingându-se înăuntru cu tot cu sacoşele şi, întorcându-se spre Jenia, îi strigă:

— O să vin cu taică-su' în sâmbăta ailaltă, o să lămurească el lucrurile cu ea, neruşinata... să mintă... a luat obiceiul să mintă!...

Venită-n fugă, Nadka privi cum autobuzul pleacă şi începu să plângă, şi pentru prima oară în două săptămâni Jenia o văzu pe fetiţă plângând: nu-şi luase rămas-bun de la mama ei. Nu ştia ea ce-o aşteaptă...

Pe Jenia o apucă râsul. O strânse pe Nadka în braţe:

— Hai nu mai boci, Nadiuşa! Nu vezi cum merg azi autobuzele, fără orar, unul n-a venit deloc, iar ăsta a venit înainte de vreme...

Un singur lucru, unul singur, o interesa în momentul ăsta pe Jenia, mai bine zis voia un răspuns: ce-i acolo în fundul grădinii, chiar e gol locul ăla fără iarbă, despre care vorbise Nadka:

— Hai să mergem să-mi arăţi unde-i la voi în grădină pământul ăla care-a ars de la raze...

— Hai să-ţi arăt, spuse Nadka şi o luă pe Jenia de mână. Mâna îi era moale, grăsuţă, plăcută la pipăit. S-au întors acasă, n-au intrat în pridvor, au mers în dosul casei, acolo unde grădina se continua cu câmpul fără ca nimic să-i stea-n cale, pentru că zăplazul se prăvălise, iar Nikolai n-apucase să-l ridice din cauza sanatoriului ăluia...

Jenia a crezut la început că e pur şi simplu o gură de canal acoperită cu un capac obişnuit de fontă. S-a lămurit pe urmă că e vorba de un teren de două ori mai mare. Şi privind mai cu atenţie a observat că nici vorbă să fie acolo un loc ros ca o cicatrice: în mijloc e într-adevăr ceva de felul fontei, care sclipeşte chiar, apoi luminează puternic, şi la marginea pământului ăstuia ars cresc ici şi colo fire de iarbă firave, îngălbenite, şi mai departe iarba este mai deasă şi se transformă în tufişuri care ar fi trebuit de mult cosite... Jenia a bătut cu picioarele încălţate în cizme de cauciuc: s-ar putea să fie asfalt, nu fontă... Pe urmă s-a aşezat în mijlocul cercului şi i-a cerut Nadiei să-i povestească încă o dată cum s-a întâmplat. Şi Nadka s-a apucat să spună cu plăcere povestea, a arătat de unde a apărut farfuria zburătoare, unde s-a desfăcut, cum a stat atârnată şi încotro a şters-o...

— Uite chiar aici s-au întâlnit razele, aici unde e locul ăsta chel...

Chipul minunat al Nadiei era radios, strălucea de bucurie că deţine adevărul adevărat, sfânt şi pur... Jenia a tăcut ce a tăcut, a strâns-o pe Nadka lângă ea şi, aplecându-se la urechea ei, a întrebat-o încet ca să n-audă băieţii:

— Da' despre fratele Iura ai minţit?

Ochii căprui ai Nadkăi rămaseră nemişcaţi, acoperiţi parcă cu o peliculă fotografică. Gura abia dacă i se deschise, îşi vârî tremurând între buze mai toate vârfurile degetelor şi începu să le roadă mărunt, mărunt. Şi pe loc Jenia se sperie.

— Nadecika, ce s-a-ntâmplat? Ce-i cu tine?

Nadia se vârî cu faţa şi cu tot corpul ei îndesat şi moale în coasta uscată a Jeniei. Jenia îi mângâie părul castaniu, des, coada ca mătasea, groasă, îi mângâie spinarea plinuţă care tresări sub mantaua grosolană.

— Ei, Nadecika, fetiţo, ce-i cu tine?

Nadia se desprinse de Jenia, ochii îi scăpărară cu duşmănie:

— El există! Există!

Şi începu să plângă amar. Jenia stătea pe cazanul de tuci ars de razele farfuriei zburătoare şi nu mai pricepea nimic.

Sfârşitul poveştii

E mijlocul lui decembrie. Sfârşit de an. Puterile surit pe sfârşite. Ceaţă şi vânt. Viaţa face o pauză, totul e oprit în loc, aşa cum patinează roata nimerită într-o groapă. Şi în cap se învârtesc încăpăţânate cele două versuri: „Spre-amiaza vieţii ajuns, fără de veste mă pomenii într-o pădure deasă...” Beznă deasă de tot şi nicio geană de lumină. Ruşine, Jenia, să-ţi fie ruşine!... în cămăruţa mică dorm cei doi băieţi, Saşka şi Grişka. Fiii tăi. Uite masa, pe ea se află o lucrare. Stai şi scrii cu stiloul. Uite oglinda, în ea vezi o femeie de treizeci şi cinci de ani cu ochii mari, cu colţurile gurii aproape căzute, cu sânii mari stând şi ei să cadă, cu picioare frumoase şi glezne subţiri, o femeie care şi-a dat pe uşă afară bărbatul, nu cel mai rău din lumea asta, şi unde mai pui că nu e primul, ci al doilea... Mai vezi în oglinda mare o parte din apartamentul mic, dar foarte dichisit, situat într-unul dintre cele mai frumoase locuri din Moscova, pe strada Povarskaia, într-o curte, fereastra semicirculară dă spre grădiniţa din faţa casei. Cu siguranţă că o să-i mute în cele din urmă, dar atunci, la mijlocul anilor optzeci, mai trăiau ca oamenii încă...

Şi familia Jeniei e respectabilă. Familie numeroasă, cu mătuşi, cu unchi, cu veri primari şi veri de-al doilea, foarte bine instruiţi cu toţii, toţi oameni onorabili: dacă-i medic, e medic bun, dacă-i savant, promite mult, dacă-i artist, e un om prosper. Mă rog, fireşte, nu chiar ca Glazunov. Are comenzi de la edituri, face ilustraţii la cărţi, e un grafician bun, unul din cei mai buni. E apreciat în meseria lui. Despre el se duce vestea peste tot.

Afară de verii primari şi de-al doilea, s-a mai născut o întreagă generaţie de nepoţi, o mulţime de Katia, Maşa, Daşa, Saşa, Mişa, Grişa. Printre ei e una, Lialia, de treisprezece ani. I-au crescut deja sânii. Coşurile însă nu i-au trecut. Şi nasul îl are lung, şi unde mai pui că o să fie aşa mereu. E adevărat că în viitor i se poate face o operaţie estetică. Dar asta în viitor. Şi picioarele le are lungi. Frumoase picioare. Dar nimeni nu le remarcă încă. În schimb, poftele o scot din minţi încă de pe acum. Fata trăieşte o poveste de dragoste nebună cu unchiul mic, pictorul. Năsoasa

asta de Lialia a venit, nu se ştie cum, în casă la rude, la Daşa, verişoara ei de-a doua, şi i-a căşunat pe taică-său. El stă acasă, în camera din fund, desenează. O minune de ilustraţii, cu păsări în colivii, cu nişte versuri... E pictor grafician. Are părul negru, ondulat, lung. Până la umeri. Are o haină albastră, sub ea o cămaşă în carouri roşu cu albastru. La gât o eşarfă cu floricele micuţe, micuţe, aproape ca nişte virgule, aşa-s de micuţe. Ba nu-s nici floricele, nici virguliţe, mai degrabă castraveciori mici. Dar unii mititei, micuţi de tot... I-a căzut Lialiei cu tronc.

Trece Lialia pe la mătuşa Jenia, om în toată firea, care numai de nepoata de-a doua n-are chef, taman acum în decembrie, pe o vreme ca asta, Dar Jenia ce să facă, e vară cu pictorul. Vară primară. Şi Lialia îşi mărturiseşte iubirea. Şi-i povesteşte întreaga istorie: cum a venit ea la Daşa, cum el stă în camera din fund şi desenează păsările, iar pe eşarfă are castraveciori. Şi cum a mai trecut pe acolo, de data asta Daşa nu era, el a desenat, iar ea a stat cuminte în camera lui. Fără să scoată o vorbă.

Marţea şi joia, Mila, soţia pictorului, are consultaţii dimineaţa, de la opt. Lunea, miercurea şi vinerea e după-amiază. E medic ginecolog. Daşa se duce în fiecare zi la şcoală. Merge pe bulevardul Păcii la şcoala franceză. Iese din casă la opt fără douăzeci şi cinci de minute. Marţea şi joia, dar nu în fiecare săptămână, ci într-o săptămână marţea, în cealaltă joia, Lialia intră în camera din fund la opt şi jumătate. O dată lipseşte la lecţia de istorie şi la engleză, o dată la două lecţii de literatură. Da, la treisprezece ani. Şi ce-i de făcut? Ce poţi să faci în cazul ăsta? Dacă-i o iubire care te face să-ţi pierzi minţile... El e mort după ea. Îi tremură mâinile când o dezbracă... Rămâi cu gura căscată. Primul bărbat din viaţa ei. E sigură că nu va mai fi niciodată un al doilea... Să rămână însărcinată? Nu, nu mă tem. Adică nu m-am prea gândit la asta. Dar aş putea să iau pilule... N-ai putea s-o suni tu pe Mila ca să-ţi facă o reţetă, ca şi cum ar fi pentru tine... Jenia îşi iese din fire. Lialka e de-o seamă cu Saşa. Are tot treisprezece ani, dar e fată. Se vede treaba că se numără altfel. Saşa are-n cap astronomie. Citeşte cărţi din care Jenia nu pricepe o iotă, nu descurcă nici măcar titlul. Iar prostuţa asta mică iubeşte şi, culmea, a ales-o pe ea, Jenia, să-i încredinţeze tainele inimii ei. Halal de aşa taină: un bărbat de patruzeci de ani, la locul lui, se încurcă cu nepoată-sa, o copilă, prietena fiicei lui, chiar în casa lui, iar în timpul ăsta

nevasta lui adevărată dă consultaţii pentru femei la trei blocuri de aici, pe strada Molceanovka şi, dac-ar fi să fim răi, ar putea chiar să dea o fugă până acasă o secundă, ca să bea, de pildă un ceai... Dar părinţii Lialkăi? Ce-o fi crezând mama ei, Stela, aia cu fundul lat, verişoară primară cu Jenia? Că fata se duce la şcoală fluturându-şi servieta jerpelită? Dar tăicuţul ei, Konstantin Mihailovici, matematicianul ăla bătut în cap, el ce-o fi crezând? Dar ce-ar fi putut să creadă în legătură cu asta răposata tanti Emma, soră bună cu tatăl bun al Jeniei? Cât despre asta, ce să mai spui, pur şi simplu ţi-e şi frică să te gândeşti...

În timpul dimineţii, Lialka umblă haihui. Uneori, când Saşka şi Grişka sunt la şcoală, vine la Jenia să bea o cafea. Ba că pictorul e ocupat, ba că pur şi simplu n-are chef să zacă la şcoală în bancă. De gonit nici nu poate fi vorba s-o gonească: dacă o ia din loc şi se aruncă pe fereastră? Jenia o ascultă resemnată. Şi ajunge la disperare. Are şi ea problemele ei, şi nu puţine: i-a dat papucii soţului ei de care se legase prin cununie, pentru că s-a îndrăgostit de un domn la care îi e absolut imposibil să ajungă... Un artist cu A mare. Una peste alta, e regizor. E dintr-un oraş minunat, aproape un oraş de peste hotare. Sună în fiecare zi şi o imploră să vină. Şi uite că aici încă se mai află Lialka...

Jenia e disperată.

— Lialecika, scumpo, trebuie să rupi imediat legătura asta. Ţi-ai pierdut minţile!

— De ce, Jenia? îl iubesc la nebunie. Şi el mă iubeşte.

Jenia e convinsă de lucrul ăsta, pentru că în ultima vreme Lialia s-a făcut din ce în ce mai frumoasă. Are ochi frumoşi, mari, cenuşii, cu gene negre date cu rimei. Nasul lung e subţire şi coroiat, dar asta-i dă o notă de distincţie. Are o piele mult mai frumoasă acum. Iar gâtul este de-a dreptul uluitor, mai rar aşa frumuseţe de gât: subţire, şi din ce în ce mai subţire spre partea de sus, şi capul e atât de frumos aşezat pe lujerul ăsta graţios... Ptiu, să nu-i fie de deochi!

— Lialecika, iubito, dar dacă nu te gândeşti la tine, măcar gândeşte-te la el: îţi dai tu seama ce-o să se întâmple dacă o să se afle despre asta? Primul lucru o să-l bage la închisoare! Chiar nu ţi-e milă de el? Opt ani în închisoare!

— Nu, Jenia, nu! Nimeni n-o să-l închidă. Dacă Mila o să miroasă ceva, o să-l gonească, asta da.

O să-l jupoaie de bani, o să ia şi cămaşa de pe el. E groaznic de lacomă de bani. El câştigă mult. Dacă stă la puşcărie, n-o să-i poată plăti ei mâncarea. Nu, nici vorbă, n-o să facă ea nici un scandal.

Totul ia o altă întorsătură, e exact pe dos, Lialia răstoarnă tabloul a tot ce va urma să se întâmple judecând lucrurile la rece, despicând firu-n patru, şi Jenia pare să înţeleagă că, oricât ar fi de oribil, lucrul ăsta poate să fie şi adevărat: de fapt Mila e groaznic de egoistă.

— Da' părinţii tăi, ce crezi, n-or să fie îngrijoraţi? Gândeşte-te numai ce va fi cu ei dac-or să afle, încearcă Jenia să se apropie din altă parte.

— Mai bine ar fi să nu se amestece, să mai şi tacă. Mămica se culcă cu unchiul Vasia...

Jenia a făcut ochii cât cepele.

— Ce, tu nu ştii? E fratele tatei, unchiul Vasia, unchiul meu bun. Mămica e nebună după el de-o viaţă. Un singur lucru nu ştiu: dacă s-a îndrăgostit de el până să se mărite cu tata sau după... În ce-l priveşte pe tata, în general trebuie să-i fie totuna, la drept vorbind el nu-i bărbat. Mă-nţelegi? Nimic nu-l interesează în afară de formule... Nici ce se întâmplă cu mine şi cu Mişka.

Doamne milostive, ce te faci cu aşa un monstru mic? La urma urmelor, n-are decât treisprezece ani. E un copil, simte nevoia să fie ocrotită. Dar ce hram poartă pictorul ăsta al nostru? Snobul ăsta plictisit! Sacou din piele de antilopă! Eşarfă la gât! Mâini îngrijite! Manichiurista vine acasă. Chiar el i-a spus parcă Jeniei că, pentru ce face, mâinile lui trebuie să fie într-o stare perfectă, ca la pianişti... Luat aşa, în totul, aduce mai degrabă cu un homosexual. Şi uite, te trezeşti că-i pedofil...

Pe de altă parte, Lialka nu-i chiar un copil. Pe vremuri evreii îşi măritau fetele la doisprezece ani şi jumătate. Aşa că, din punct de vedere fiziologic e matură. Şi mintea îi e mai mult decât coaptă. Cum a povestit ea câte şi mai câte despre Milka, nu orice femeie în puterea vârstei poate s-o întoarcă aşa pe toate feţele.

Dar ce-i rămâne acum de făcut ei, Jeniei? E singurul adult complice la toată istoria asta. Prin urmare, răspunderea cade chiar pe umerii ei. Şi n-

are pe nimeni cu care să se sfătuiască. Cum o să se ducă la părinţii ei cu toată povestea asta? Mama ar face infarct!

Lialia vine la Jenia aproape în fiecare săptămână, povesteşte despre pictor, şi tot ce spune

face pe Jenia să fie convinsă că această relaţie de coşmar este destul de trainică. Dacă un bărbat cu familie îşi asumă riscul să-şi primească amanta minoră în casă în fiecare săptămână, asta înseamnă că el chiar şi-a pierdut capul. Jenia a cumpărat pilulele anticoncepţionale, destul de scumpe între altele, fără să ştie Mila bineînţeles,

le-a dat Lialkăi şi a pus-o să le ia în fiecare zi, să nu cumva să-i scape... Şi cu toate pilulele astea, pe Jenia o nelinişteşte la culme răspunderea pe care şi-a luat-o. Îşi dă seama că trebuie să întreprindă ceva până nu se declanşează scandalul, dar nu ştie de unde s-o apuce. În cele din urmă ajunge la concluzia că singurul lucru pe care-l poate face în treaba asta care a luat o asemenea întorsătură este să vorbească cu pictorul, dracu' să-l ia şi pe ăsta!

Iar regizorul o sună, o roagă să vină cu avionul măcar pentru o zi. El pregăteşte un spectacol, lucrează douăsprezece ore pe zi... Dar dacă şi-ar lua zborul şi s-ar duce în oraşul ăla minunat, primitor şi luminos, atunci gata, s-a zis cu ea! Dar dacă nu se duce?

Ar trebui să întreprindă ceva cu povestea asta nebunească a Lialkăi. Şi nu e vorba aici numai de scandal, ăsta va urma mai mult ca sigur. Aici e vorba la urma urmelor că un adult mutilează viaţa unui copil. Doamne, ce fericită e că are băieţi! Care-s problemele ei? Temele la astronomie ale lui Saşka... Iar Grişka, nu trebuie decât să tragi de el ca să-l scoţi din cărţi, citeşte şi noaptea cu o lanternă, sub pătură... Câteodată se iau la bătaie. Dar în ultima vreme din ce în ce mai puţin...

S-a decis în sfârşit să-l sune pe iubitul Lialkăi. L-a sunat ziua după ora două, când Milka are consultaţiile după-amiază. El s-a bucurat grozav, a invitat-o imediat să le facă o vizită, şi e bine că nu trebuie să meargă la dracu-n praznic. Jenia i-a spus că o să vină altădată în vizită, dar că acum trebuie să se întâlnească nu acasă, ci altundeva, într-un loc neutru.

S-au întâlnit lângă cinematograful Arta, el i-a propus să intre la cafeneaua Praga.

— S-a întâmplat ceva cu tine, Jenia? Ai o faţă înfuriată, parcă ai luat foc, o întrebă binevoitor pictorul, iar Jenia îşi aminti că el s-a purtat întotdeauna bine faţă de rude. A ajutat o dată o rudă a lor îndepărtată când aceasta a trebuit să facă o operaţie grea, iar altă dată a plătit un avocat pentru altă rudă, o haimana, care a furat o maşină şi a avut ghinion... Uite cât de complicat e făcut omul, cum se împacă înăuntrul lui însuşiri atât de diferite...

— Scuză-mă, discuţia e neplăcută. E în legătură cu amanta ta, a început abrupt Jenia, pentru că s-a temut să nu se stingă focul indignării stârnite de toată istoria asta dezgustătoare.

El a tăcut îndelung. S-a încăpăţânat să tacă. Burleţi mici de grăsime îi tremurau sub pielea delicată. Se vedea că nu mai e aşa de frumos pe cât fusese înainte vreme. Poate că s-a decolorat cu anii...

— Jenia, sunt om în toată firea, nu-mi eşti nici mamă, nici bunică... Spune-mi de ce trebuie să-ţi dau eu ţie socoteală?

— Uite Arkadi, explodă Jenia, pentru că noi înşine suntem la urma urmei singurii răspunzători pentru faptele noastre. Şi dacă tu eşti un om în toată firea, atunci trebuie să răspunzi şi pentru situaţiile în care eşti implicat...

El a sorbit o înghiţitură mare din ceaşca mică de cafea. A pus ceaşca goală la marginea mesei.

— Spune-mi, Jenia, te-a trimis cineva, sau ai tu aşa un acces de moralitate?

— Ce tot îndrugi acolo? Cine să mă fi trimis? Nevastă-ta? Părinţii Lialkăi? Chiar Lialka? Bineînţeles c-o fac din proprie iniţiativă. Acces de moralitate, cum îi spui tu. Proasta asta de Lialka mi-a povestit totul. Bineînţeles că mi-ar fi plăcut mai mult să nu ştiu... Dar pentru că ştiu, sunt îngrijorată. Şi pentru ea, şi pentru tine... Asta-i tot.

El s-a înmuiat deodată şi a schimbat tonul:

— Ca să fiu cinstit, habar n-am avut că voi sunteţi în relaţii. Interesant...

— Crede-mă, aş fi preferat să n-am nicio legătură cu ea în general şi cu atât mai mult cu prilejul ăsta...

— Jenia, fă-mă să-nţeleg ce vrei de la mine. Istoria asta ţine mai de mult, nu e primul an. Iartă-mă, dar nu suntem aşa de apropiaţi încât să stăm şi să analizăm problemele delicate ale vieţii mele intime.

Şi Jenia a înţeles imediat că nu e chiar aşa de simplu totul, că în spatele cuvintelor se ascunde mult mai mult decât ştie ea. Iar Arkadi are pe de-o parte un aer vinovat, pe de alta, arată ca şi cum ar suferi...

— Eu aşa am înţeles, că istoria asta e de curând. Iar tu îmi zici că nu e primul an... a scos Jenia vorba din ea cu cleştele, blestemându-se că a intrat în balamucul ăsta.

— Dacă faci o anchetă, atunci să ştii c-o faci prost. Ca să fiu sincer, durează de trei ani, a ridicat el din umeri. Numai că nu înţeleg ce i-a trebuit Lialiei s-o discute cu tine. Milka ştie tot şi e gata de orice, numai să nu divorţeze...

Arkadi şi-a mişcat cotul, ceaşca a zburat de pe masă şi s-a spart cu zgomot pe podea. S-a aplecat sub masă fără să se scoale, a întins mâna ca să adune cioburile şi a aranjat înaintea lui grămăjoara. S-a apucat să aleagă cioburile albe de porţelan de la ceaşca spartă ca şi cum le-ar fi potrivit ca să le lipească la loc... Şi-a ridicat pe urmă capul. Nu, totuşi e un bărbat frumos. Sprâncenele îi sunt aşa de arcuite, ochii bat în verde.

Al treilea an? Adică s-a încurcat cu o fetiţă de zece ani? Şi vorbeşte despre asta ca despre un fapt divers... În orice caz bărbaţii simt nişte fiinţe de pe altă planetă...

— Ascultă, Arkadi, eu efectiv nu pot să pricep... Vorbeşti despre asta ca despre ceva banal? Aşa ceva nu intră-n capul meu, cum să se culce un bărbat în toată firea cu o puştoaică de zece ani...

El îşi holbă ochii:

— Ce tot îndrugi tu acolo Jenia? Care puştoaică?

— Lialka a împlinit treisprezece ani acum o lună şi jumătate! Adică ce crezi că e, junincă, femeie măritată, muiere?

— Despre cine e vorba, Jenia?

— Despre Lialka Rubaşova.

— Care Rubaşova? se miră sincer Arkadi.

O face pe prostu' în faţa ei, sau...

— Da, Lialka. Fata Stelei Kogan şi a lui Kostia Rubaşov.

— Ah, a Stelei! N-am mai văzut-o de o mie de ani... Da, mi se pare că are o fată. Ce legătură are asta cu mine? Poţi să-mi explici răspicat?

Gata. Povestea s-a sfârşit. El a înţeles. A rămas consternat. A izbucnit în hohote de râs. A dorit s-o vadă pe copila care a avut ideea să născocească despre el aşa o poveste trăsnită. Nu-şi amintea de ea. Or veni acasă multe puştoaice, prietene de-ale Daşei, da' cine le ţine socoteala?

Pe urmă, luându-şi o piatră de pe inimă, Jenia izbucni şi ea în râs.

— Înţelegi tu, dragul meu, că oricum te-am dat de gol cu amanta ta?

— Într-o oarecare măsură. Treaba e că amanta chiar există. N-are nici zece, nici treisprezece ani, dar probleme sunt... înţelegi tu cum vine asta. Am fost tare furios pe tine când...

Chelnerul a luat cioburile de porţelan, a chemat femeia de serviciu să şteargă podeaua sub masă.

Jenia a aşteptat vizita Lialkăi. I-a ascultat păsurile obişnuite. A lăsat-o să-i spună tot ce are pe suflet. Pe urmă a vorbit ea:

— Lialia, mă bucur că ai venit mereu la mine şi mi-ai împărtăşit frământările tale. Ai crezut, fără îndoială, că pentru tine e important să te dai mare şi să mă păcăleşti cu istoria asta care n-a existat. Ai în faţa ta totul, o să ai parte în viitor şi de iubire, şi de sex, şi de pictor...

Jenia n-a apucat să-şi termine discursul pregătit din timp. Lialka se afla deja în vestibul. N-a scos un cuvânt, şi-a înşfăcat geanta şi dusă a fost pentru mulţi ani...

Dar Jeniei numai de asta nu-i ardea. Iarna cufundată-n întuneric s-a urnit din punctul mort. Regizorul şi-a făcut spectacolul şi a venit din proprie iniţiativă la Moscova. A fost vesel şi trist în acelaşi timp, înconjurat tot timpul de o mulţime de admiratori, de gruzinii din Moscova care tânjeau sublim după Tbilisi, şi de alţi intelectuali locali îndrăgostiţi de Gruzia şi de mireasma vinului de acolo băut fără oprelişti. Două săptămâni Jenia a fost fericită, şi pădurea deasă din amiaza vieţii ei zbuciumate a prins culoare, martie a fost ca aprilie, cald şi senin, de parcă s-ar fi aflat în oraşul ăla îndepărtat, însorit, aşezat pe Kura, râul sălbatic. Şi-a găsit liniştea. Nu pentru că a fost fericită două săptămâni, ci pentru că a simţit până în adâncul sufletului că sărbătoarea n-o să ţină o veşnicie, şi că omul acesta care-i aduce sărbătoarea-n suflet, omul ăsta petrecăreţ, a nimerit în viaţa ei

ca un dar uriaş, atât de uriaş încât poate să-l îndure o vreme, dar nu-l poate lua cu sine... Jenia i-a povestit istoria cu puştoaica de Lialia, el la început a râs, pe urmă a spus că e un subiect genial... Pe urmă a plecat, Jenia a zburat la el în Gruzia, iar el a mai venit la Moscova, şi nu numai o dată. Iar pe urmă totul s-a sfârşit de la sine de parcă nici n-ar fi fost. Şi Jenia şi-a dus traiul mai departe. S-a împăcat până şi cu cel de-al doilea soţ şi s-a lămurit cu vremea că-i e pur şi simplu imposibil să-l părăsească: prinsese rădăcini zdravene, aşa cum prind copiii...

N-a mai văzut-o pe Lialia mult timp: n-a apărut la niciuna din zilele de naştere ale rudelor, iar la înmormântări cui îi arde să vină...

S-au întâlnit doar peste mulţi ani la o masă în familie, iar Lialka era o femeie tânără, foarte frumoasă, o femeie în toată firea, măritată cu un pianist. Venise cu fetiţa ei mică. Fetiţa de patru ani s-a apropiat de Jenia şi i-a spus că ea e o prinţesă... Şi cu asta basta. Povestea s-a sfârşit.

Un fenomen al naturii

Totul a fost la început minunat, dar s-a terminat cu o traumă sufletească pentru tânăra fată, pe numele ei Masa, ştearsă la înfăţişare, că nu dădeai doi bani pe ea, pistruiată, cu nişte ochelari banali, dar cu o alcătuire a sufletului delicată din cale-afară. Lovitura de graţie i-a dat-o Anna Veniaminovna, o doamnă căruntă, tunsă scurt, ajunsă la adânci bătrâneţi, iar asta fără ca ea să fi avut vreo intenţie rea. Fusese profesoară, ieşise de mult timp la pensie, dar nu-şi potolise elanul pedagogic de-a lungul atâtor decenii cât a predat literatură rusă, şi mai ales poezie. Anna Veniaminovna era şi colecţionară într-o oarecare măsură, aduna nu atât cărţi vechi, la fel de perimate ca şi autorii lor, cât suflete tinere atrase de „comorile” veacului de argint... După mulţi ani de muncă într-o instituţie de învăţământ superior de mâna a doua, strânsese pe lângă ea o întreagă armată de foşti elevi...

Într-o minunată zi, Anna Veniaminovna, îmbrăcată cu o bluză gri deschis din poliester, într-un sacou de tweed cu croială demodată, cu nişte vechituri de pantofi învăţaţi de multă vreme să fie curăţaţi zilnic cu o perie cu păr aspru natural, stătea pe o bancă într-un parc – nu pomenim adresa ca să n-o dăm de gol –, un parc absolut miraculos, nu prea mare, aflat nu în centrul Moscovei, dar nici la periferie. Într-o zonă bună, aproape celebră. Avea în mâini o carte învelită într-un ziar. De mult nu se mai ţin aşa cărţile. Dar ea se încăpăţâna să le învelească în pagini de ziar, să taie cu foarfecele triunghiurile în aşa fel încât învelitoarea să vină fix peste copertă, taman pe taman...

Vremea era splendidă, era mijlocul lui aprilie, şi ele două, Anna Veniaminovna şi Maşa, stând întâmplător una lângă cealaltă pe aceeaşi bancă, se bucurau de natura trezită la viaţă, pe care ciorile isteţe şi gureşe o foloseau cu un aer preocupat pentru nevoile lor primare – şi totuşi sublime – de reproducere: rupeau crengile cu ciocurile puternice, le

puneau în cuiburile vechi, le făceau ca noi pe cele de acum un an, construiau altele...

După ce au urmărit împreună aproape un ceas spectacolul ăsta neobişnuit şi amuzant, Anna Veniaminovna s-a apucat să recite versuri dintr-o poezie:

„Generoasă e galbena lumină seara, / blândă e-n aprilie răcoarea, / un car de ani ai zăbovit, / mă bucur totuşi c-ai venit...”

— Ce versuri minunate! a exclamat Maşa. Cine le-a scris?

Cunoştinţa s-a legat.

— Ah, păcatele tinereţii, zâmbi fermecător doamna vârstnică. Cine n-a scris versuri la tinereţe?

Maşa a fost imediat de acord, deşi păcatul ăsta nu-i stătea deloc în fire. A condus-o până acasă pe Anna Veniaminovna, care a poftit-o să între. Maşa a intrat. Provenea dintr-o familie de ingineri fără pretenţii. În copilăria ei au avut în casă un obiect de mobilier „Helga”, iar în el volumele egale ca mărime din seria „Literatura universală”, neatinse de mâna omului, şi unsprezece pahare de cristal, pe al doisprezecelea îl spărsese tata. Şi suveniruri din ţări care acum se numesc ţări prietene: un ulcior din Gruzia, negru cu înflorituri de argint, o păpuşă din Lituania cu păr bălai şi o ţiuitoare din Ucraina, galben-cafenie, înfăţişând celebrul animal cu râtul roz care dă şoriciul atât de apreciat ca aperitiv în Malorusia.

În schimb, aici, acasă la Anna Veniaminovna, toţi pereţii sunt ticsiţi cu rafturi şi biblioteci cu cărţi fără coperţi. Uite de ce îmbracă ea cărţile, altminteri paginile s-ar împrăştia care încotro! Pe rafturi şi pe pereţi, la tot pasul, fotografii cu chipuri pe care le distingi vag, pe câteva sunt şi dedicaţii. O măsuţă ovală minusculă, nici pentru mâncat, nici pentru scris, o măsuţă pur şi simplu. Pe ea de toate, şi două ceşti nespălate, şi un vraf de cărţi, şi o cutie pentru lucrul de mână... Bătrână în toată puterea cuvântului, născută înainte de revoluţie... Ceainicul nu e electric, ci de aluminiu, aşa ceva nu mai găseşti acum nici măcar la groapa de gunoi, poate doar la consignaţie... Prietenia s-a legat. În vreme ce colegele de clasă ale Masei – în anul acela ea urma să termine şcoala – erau îndrăgostite de studenţii din anul doi, de sportivii solizi veniţi să se antreneze pe stadionul vecin cu şcoala şi de cântăreţii la modă cu ghitarele

împodobite cu desene, ea s-a îndrăgostit de Anna Veniaminovna care avea tot ce nu avea Maşa: Anna Veniaminovna era slabă, cu pielea albă, şi grozav de inteligentă, în timp ce Maşa era ciolănoasă, nesănătos de rumenă şi avea o natură simplă, care nu era deloc pe placul ei, o deranja teribil. Şi părinţii erau oameni fără pretenţii, şi strămoşii ei la fel, fiecare pe partea lui, până la a treia generaţie. Deşi Maşa îşi iubea părinţii, îi era niţel ruşine cu tatăl ei, Vitia, care era inginer la o fabrică şi căruia îi plăcea cel mai mult pe lumea asta să stea lungit sub maşina lui, un Jiguli albastru închis, şi să fluiere o melodie stupidă... Şi de mama ei, tot ingineră la fabrică, îi era ruşine, se jena de firea ei generoasă şi deschisă, fără ascunzişuri, de vocea ei din cale-afară de puternică şi de ospitalitatea ei sinceră cu care le sâcâia pe colegele de clasă când acestea treceau pe la ea: „Luaţi, mâncaţi! Mâncaţi borşul! Uite, puneţi şi smântânică! Pâiniţă!...”

Anna Veniaminovna era cu siguranţă din alt aluat, nu din acela cu drojdie, ci din acela franţuzesc: uscăţivă, cu pielea albicioasă, dată uşurel cu pudră. Te-ai fi putut însă întreba dacă ar fi avut despre ce să vorbească o doamnă inteligentă şi o fată simplă, lipsită de fineţuri, dintr-o familie de ingineri. A reieşit că despre orice. Începând cu fotografiile oamenilor cu chipurile parcă-n ceaţă şi terminând cu un roman modern al unui tânăr scriitor la modă, despre care Anna Veniaminovna auzise, dar nu-l citise. Maşa a adus romanul la modă pregătindu-se ca Anna Veniaminovna să-l facă praf, dar bătrâna i-a ţinut o lecţie interesantă la care nu se aşteptase, din care Maşa a înţeles că scriitorul la modă nu a picat din Lună, că el are predecesori la care ea nici măcar nu se gândise şi că în general orice carte se sprijină pe ceva ce a fost scris şi spus înainte... Ce mai încoace şi-ncolo, ideea asta a lăsat-o pe Maşa cu gura căscată, iar în ce o priveşte pe Anna Veniaminovna, acesteia nu i-a venit să creadă cât de prost se predă acum literatura în şcoală. Din momentul când s-au descoperit reciproc, în faţa lor s-a deschis un câmp vast de discuţii dintre cele mai rodnice. Copila, care a avut succese notabile la matematică, fizică şi chimie, care a dorit să intre la institutul de transporturi aflat chiar aici, nu departe de casă, la zece minute de mers pe jos, chiar peste drum, pe care, fiindcă tot a venit vorba, îl absolvise şi tatăl ei, s-a orientat în cu totul altă direcţie: a început tot mai mult s-o atragă literatura şi, ceea ce e de-a dreptul uimitor, sufletul ei de

fată dintr-o bucată, prea puţin sensibilă până acum la tot soiul de subtilităţi filologice şi intelectuale, a început să ducă dorul poeziei...

Şi Anna Veniaminovna a început s-o instruiască... într-un chip original şi neeconomicos: nu-i dădea niciodată Maşei cărţile jerpelite din bibliotecă, în schimb îi recita cu orele versuri însoţite de comentarii şi poveşti din biografiile poeţilor despre afinităţile lor, despre certurile şi iubirile lor. Bătrâna profesoară avea o memorie ieşită din comun. Ştia pe de rost culegeri întregi de poezie, îi ştia pe poeţii cunoscuţi, ca şi pe aceia mai puţin cunoscuţi, şi pe marii poeţi transformaţi aproape în fantome celebre. Cum-necum, a început să fie din ce în ce mai evident că şi Anna Veniaminovna însăşi este poetesă. O poetesă care nu şi-a publicat, e adevărat, poeziile, niciodată. Maşa, a cărei inimă devenise extrem de simţitoare, învăţase să ghicească momentul când profesoara va începe să recite o poezie a ei. Şi nu se înşela. În momentele astea speciale, când începea să-şi recite poeziile „proprii”, Anna Veniaminovna se freca uşor pe frunte, îşi împreuna degetele, închidea ochii...

— Şi uite-o pe asta, Maşa... Uneori îmi pare că vremea poeziei ăsteia a trecut... Asta nu înseamnă că uzurpez cultura. Asta vine dinăuntru...

Un smârc sălbatic, mirositor şi nins,
A năpădit costişa stearpă a văii-ntortocheate.
Alb se zăreşte aliorul. Straturi de lut, sub ape prins,
Scântei din şist de mică şi de ardezie împrăştiate...”

— Şi astea-s versurile dumneavoastră? întrebă timid Maşa.

Anna Veniaminovna o scăldă zâmbind:

— Au fost scrise... la vârsta ta, Maşa. La optsprezece ani, ce vârstă...

Maşa înregistra cuminţică versurile Annei Veniaminovna. Avea o memorie destul de bună. Cu toate că Anna Veniaminovna era bătrână, şi asta se vedea clar după părul cărunt şi rar, versurile i se fixaseră în minte mai abitir decât orice altceva. Pornise deja pe drumul acela fără întoarcere, când îţi vine din ce în ce mai greu să-ţi aduci aminte dacă ţi-ai luat de dimineaţă medicamentul, dacă ai închis gazul şi dacă ai tras apa la closet; în schimb, versurile îi stăteau atât de zdravăn înfipte în sertarele memoriei,

încât vor muri mai mult ca sigur ultimele, odată cu proteinele care fac posibilă viaţa...

Fireşte că nu numai Maşa venea în vizită în apartamentul ăsta care mirosea a om bătrân. Veneau elevi de toate vârstele, şi unii destul de bătrâni, şi unii între două vârste, şi unii de douăzeci de ani. Nu veneau foarte des, Maşa era singura care dădea o fugă aproape în fiecare zi pentru că locuia în casa de alături.

La cei şaptesprezece ani ai ei, Maşa n-a avut nici măcar o dată prilejul să întâlnească o persoană care să semene cu Anna Veniaminovna. E chiar de mirare. Şi uite că pe nepusă masă i s-a întâmplat să vadă o groază de lume, persoane inteligente, îmbrăcate sărăcăcios, cam prizărite, culte, instruite, spirituale! De ultima însuşire nici măcar nu şi-a dat prea bine seama, pentru că nu avea nici în clin, nici în mânecă cu anecdota sau cu gluma. Nimeni nu se prăpădea de râs când cineva se arăta spiritual, ci zâmbeau numai aşa, pe sub mustaţă.

— Un bărbat, grozav, dar de ce să-l ţii în casă? a întrebat-o cu zâmbet maliţios Anna Veniaminovna pe Jenia, fosta ei studentă, tot o femeie destul de în vârstă, în legătură cu complicaţiile din viaţa ei, iar aceasta i-a răspuns prompt:

— Anna Veniaminovna, eu nu mă duc să-i cer vecinei fierul de călcat, râşniţa de cafea sau mixerul, mi le-am procurat pe ale mele. De ce trebuie să iau cu împrumut un bărbat?

— Jenecika! Cum poţi să compari bărbatul cu fierul de călcat? Fierul de călcat calcă atunci când ai tu nevoie, iar bărbatul când are el nevoie! a parat Anna Veniaminovna.

Maşa se topea la vorbele lor, care poate că nu erau chiar vorbe de duh, dar fapt e că duelul de întrebări şi răspunsuri se răspândea – pac-pac-pac – cu iuţeala fulgerului şi o înmuia de tot, încât n-apuca întotdeauna să prindă sensul schimbului ăstuia rapid de replici. Nu ştia că dialogul ăsta uşor neserios, la fel ca şi versurile, este un fragment dintr-o cultură îndelungată, apărută şi cultivată nu vreme de un an, doi, ci de generaţii întregi, care participă la recepţii, la serate, la concerte de binefacere, ba mai şi vizitează, să ne fie cu iertare, universităţile...

Citatele ocupau şi ele un loc important în discuţiile lor, după cum avea să-şi dea seama Maşa ceva mai târziu. Discutau ca şi cum ar fi cunoscut şi un alt limbaj, în afara limbii ruse uzuale, un limbaj ascuns cu grijă înăuntrul celui folosit în mod curent. Aşa se face că Maşa n-a fost în stare să afle de unde anume, din ce fel de cărţi iau ei citatele, în schimb s-a deprins ca măcar din intonaţia participanţilor la discuţie să simtă că e vorba de o trimitere, un citat, o aluzie...

Când venea cineva, Maşa se aşeza într-un colţ şi asculta. Nici vorbă să participe la discuţiile astea, pentru că habar n-avea ce să facă, dar se ducea la bucătărie să pună ceainicul şi aducea ceştile pe masa ovală, iar când musafirii plecau, spăla ceştile fragile, temându-se să nu le spargă. Era o figurantă, o făptură aproape fără grai, nimeni nu-i adresa un cuvânt, doar Jenia, fosta studentă, cea mai simpatică dintre toţi, îi mai punea din când în când câte o întrebare ciudată, de pildă dacă l-a citit cumva pe Batiuşkov... Dar, ce să vezi, nici măcar la şcoală nu învăţaseră despre el...

Momentul cel mai plăcut era seara, când Maşa venea la Anna Veniaminovna după ora zece – în a treia lună de când se cunoscuseră îi încredinţase cheile de la apartament –, se aşeza pe un scaun pliant ciudat, din care se putea face o scăriţă mică, iar stăpâna casei stătea în fotoliul ei auster, cu spătar drept şi braţe rigide, care nu te îndemna să faci glume, îşi lua cina ridicolă, chefir, şi după o pauză misterioasă începea să-i recite Maşei versuri. Obişnuia să înceapă cam aşa:

— Uite, poezia asta a lui Serghei Mitrofanovici Gorodeţki îi plăcea mult lui Valerii Iakovlevici Briusov. Asta-i din prima lui culegere. De la opt ani parcă...

Anna Veniaminovna recita admirabil, interpretând nu expresiv ca un actor, ci ca un profesor care vrea să te lămurească:

„Nu văzduh, ci aur
Aur râuri
Se revarsă peste lume
Ferecată-n lanţuri
Fără râu de aur-faur
Nu porneşte această lume”

— Recitaţi-le pe-ale dumneavoastră, o ruga Maşa, şi profesoara închidea pleoapele de hârtie, ca de broască, şi pronunţa cuvintele tărăgănat şi maiestuos, iar Maşa se străduia din răsputeri să le memoreze...

Părinţii n-au lăsat-o să se înscrie la institutul de ştiinţe umaniste, ba nici Maşa n-a mai fost aşa de sigură că o să ia examenele. Toată vara s-a ocupat asiduu de matematică şi fizică, s-a dus aproape în fiecare seară la Anna Veniaminovna, iar aceasta a avut emoţii când au început examenele, se legase şi ea sufleteşte de fată. Dar totul a decurs bine, Maşa a fost admisă, iar părinţii au fost mulţumiţi. I-au promis în dar o călătorie în străinătate, au pomenit nu se ştie de ce de Ungaria. Acolo se aflau ceva cunoscuţi de-ai mamei din epoca sovietică. Maşa însă a refuzat să plece, Anna Veniaminovna a început să se simtă rău,

s-au umflat picioarele delicate, albe ca îngheţata cu lapte, era din pricina arşiţei care se lăsase pe neaşteptate la sfârşitul verii...

Maşa n-a mai plecat în Ungaria. La mijlocul lui august, după vin atac de cord grav, au internat-o pe Anna Veniaminovna în spital, Maşa a apucat să se ducă de trei ori acolo, iar când a venit a patra oară n-a mai găsit-o pe Anna Veniaminovna în salon, patul ei era fără cearşaf, noptiera fusese scotocită. I-au spus Maşei că bunica ei murise noaptea...

Maşa a luat din noptieră câteva fleacuri de igienă personală şi medicamente şi nu s-a gândit de ce face asta, cine să fi avut nevoie acum de bucata uscată de săpun pentru copii, de apa de colonie proastă, de şerveţelele de hârtie şi de valocordin... A luat cu evlavie şi trei culegeri de poezie învelite în ziar, deasupra era culegerea de poezii ferfeniţită a lui Blok Dincolo de hotarul trecutelor zile, editura Grjebin, anul douăzeci... Deasupra rândului subţire, decolorat, cu numele poetului, era scris cu creionul în fugă şi împiedicat de mâna Annei Veniaminovna: „Creionul nou dăruit de tine cu voia Domnului...” Ai fi putut lesne să-ţi închipui că Blok în persoană i-a dăruit creionul ăsta. Deşi anii nu se potriveau defel, ea se născuse în o mie nouă sute doisprezece, şi în o mie nouă sute douăzeci avea numai opt ani...

Maşa a rămas toată ziua în apartamentul Annei Veniaminovna. Au sunat, au întrebat, au venit. Spre seară s-au adunat zece persoane: nepotul cu soţia, şefa catedrei unde lucrase cândva şi Anna Veniaminovna, femei

cunoscute şi necunoscute, şi doi bărbaţi cu barbă. Şefa de catedră s-a purtat ca şi cum ar fi fost persoana cea mai importantă, dar de fapt Jenia s-a ocupat şi le-a aranjat pe toate, pentru că ea dăduse banii de înmormântare. Bani mulţi, trei sute de dolari. Totul s-a făcut fără ca Maşa să participe, lucrurile aproape că s-au aranjat de la sine, nu i-a cerut însă nimeni cheia de la apartament, iar ea nici nu le-a dat-o. Apoi a fost înmormântarea, cu prohod la biserică – ca să vezi, taman aici s-a adunat nespus de multă lume, vreo două sute de oameni –, iar parastasul de nouă zile l-au făcut în apartamentul Annei Veniaminovna.

Nepotul ei în vârstă, care se pregătea să se mute în apartamentul moştenit, a stat retras: prietenii şi elevii Annei Veniaminovna nu-l cunoşteau, şi nici el nu-i ştia. Maşa şi-a dat seama cu tristeţe că Anna Veniaminovna n-a avut niciun fel de viaţă de familie, afară de faptul că predase literatura. A văzut deodată şi că locuinţa prăfuită şi tristă a devenit brusc chiar mizeră după moartea ei. Asta s-a întâmplat probabil pentru că cineva a dat la o parte perdelele care stătuseră întotdeauna trase, şi în lumina piezişă de august s-a văzut sărăcia care n-a mai putut fi ascunsă. Şi masa era ca vai de lume, şi nepotul...

Maşa tot n-a reuşit să se dumirească cum s-a întâmplat totuşi că atâta timp cât a trăit Anna Veniaminovna, locuinţa asta dărăpănată a arătat splendid.

Încă o lună întreagă, exact până să sosească nepotul, Maşa mai venea uneori în apartament, se aşeza pe scaunul-scăriţă, lua la întâmplare de pe raft una din cărţile învelite în ziar şi citea. Trebuie să spunem că atâta timp cât a durat relaţia lor atât de scurtă pentru o viaţă de om, Maşa a învăţat să recite poezii. N-a învăţat însă să le înţeleagă, dar să le recite şi să le asculte, asta da... Toată biblioteca a ajuns la catedră, aşa dăduse dispoziţie profesoara. Maşa avea însă caietul cu poeziile Annei Veniaminovna păstrate în minte şi notate de ea după ureche... Le ştia pe de rost.

Cu toate că începuse deja să meargă la cursuri la institutul de transporturi, Maşa nu şi-a putut reveni. Aşa cum a priceput ea acum, întâlnirea cu Anna Veniaminovna a devenit, după socoteala ei, momentul cel mai important din biografia ei şi a ajuns să creadă că după moartea profesoarei nu va mai avea parte niciodată de un prieten în vârstă atât de

minunat... La parastasul de patruzeci de zile, Maşa a venit la locuinţa Annei Veniaminovna pe seară şi a hotărât că astăzi o să dea în sfârşit cheile. Erau douăzeci de persoane acolo. Nepotul înjghebase laviţe din două scânduri şi lumea cum-necum stătea jos. Şi au vorbit toţi foarte frumos despre Anna Veniaminovna, aşa că Maşa a plâns niţel de câteva ori. A băut mult vin şi faţa, care şi aşa era roşie, a devenit purpurie. A tot aşteptat să spună cineva ce poetă remarcabilă a fost Anna Veniaminovna, dar nimeni n-a adus vorba despre asta. Şi atunci ea, înfrângându-şi timiditatea şi jena, numai şi numai ca să restabilească adevărul postum, a scos cu mâinile transpirate din rucsacul nou de student caieţelul făcut de mâna ei şi, înroşindu-se în aşa hal încât faţa şi aşa roşie căpătă o nuanţă vineţie, a spus:

— Iată, am aici un caiet întreg cu versuri scrise chiar de Anna Veniaminovna. Nu le-a publicat niciodată. Şi când am întrebat-o de ce, mi-a spus numai atât: „A-a, toate astea n-au nicio valoare.” Dar după mine versurile sunt foarte valoroase. Excelente chiar, cu toate că nu le-a publicat niciodată.

Şi Maşa a prins să citească începând cu primul poem, despre smârcul sălbatic, mirositor şi nins, urmând cu păsărarul de aur din crângul de dincolo de mormânt, şi pe urmă încă şi încă... Nu şi-a ridicat ochii din caiet, dar când a citit poezia cea mai frumoasă care începea cu cuvintele: „Numele tău – o pasăre-n palmă, numele tău – sloi de gheaţă pe limbă. A simţit că nu-i în regulă ceva... S-a oprit şi s-a uitat cu fereală împrejur. Cineva râdea pe înfundate. Altcineva, nedumerit, şuşotea cu vecinul. Şi în general era o atmosferă penibilă, iar pauza a fost lungă de tot. S-a ridicat atunci Jenia, cea mai simpatică dintre toţi, cu paharul în mână:

— Vreau să toastez. Azi nu s-a strâns prea multă lume, dar noi ştim că Anna Veniaminovna s-a priceput să atragă oamenii. Vreau să beau pentru toţi aceia cărora le-a dăruit din bogăţia sufletului ei, pentru prietenii cei mai bătrâni şi pentru cei mai tineri... Ca să nu uităm niciodată lucrul cel mai important pe care ni l-a dat tuturor...

Au început toţi să se foiască, s-au apucat să se certe niţel dacă să ciocnească sau nu, cineva nedumerit, ba chiar iritat, a mai continuat să vorbească tare, şi Maşa a simţit că momentul neplăcut din timpul pauzei n-

a trecut încă, în timp ce Jenia i-a tot dat cu gura până când s-a schimbat tema discuţiei şi au trecut la amintiri din anii de demult...

Nepotul Annei Veniaminovna s-a simţit rău, s-a scuzat şi a plecat după ce s-a înţeles cu Maşa să spele ea vasele după plecarea oaspeţilor, să lase cheile pe masă şi să trântească uşa.

Oaspeţii s-au împrăştiat, au rămas numai Jenia şi Maşa să strângă vasele. Au dus mai întâi păhărelele şi ceştile la bucătărie şi le-au aşezat pe masă. Pe urmă Jenia s-a aşezat şi şi-a aprins o ţigară. Maşa fuma şi ea, dar nu de faţă cu oamenii mari. Aici însă şi-a aprins şi ea o ţigară. Ar fi vrut s-o întrebe ceva pe Jenia, dar tot nu-i venea în minte cum s-o facă. Întrebarea a venit chiar de la Jenia:

— Maşenka, cum ai ajuns tu la concluzia că versurile sunt ale Annei Veniaminovna?

— Ea singură a spus asta, a răspuns Maşa înţelegând că acum se va clarifica totul.

— Eşti sigură de asta?

— Bineînţeles.

Maşa şi-a adus geanta, a scos de acolo caietul şi brusc şi-a dat seama că a scris versurile cu mâna ei, că Jenia n-o s-o creadă acum că versurile sunt într-adevăr ale Annei Veniaminovna.

— Eu numai le-am notat. Mi le-a recitat de multe ori. Le-a compus pe toate când era tânără... a început Maşa să se dezvinovăţească strângând deja caietul la piept.

Jenia însă a întins mâna după el şi Maşa i-a dat caietul albastru pe care era scris cu o carioca neagră şi groasă „Poezii de Anna Veniaminovna”.

Jenia l-a răsfoit în tăcere şi a zâmbit uşor ca unor amintiri vechi, plăcute.

— Păi, sunt versuri frumoase... a spus deznădăjduită în şoaptă Maşa. Nu-s versuri rele totuşi...

Jenia a pus deoparte caietul, l-a închis şi a spus:

— „Uite, ăsta-i caietul albastru cu versurile mele de când eram copil...”

— Da, şi ce-i cu asta? nu s-a putut abţine Maşa şi s-a înroşit din nou până a căpătat culoarea amestecată de roşu cu stacojiu pe care nimeni altcineva în afară de ea nu era în stare s-o obţină.

— Ascultă Maşenka, a început Jenia, prima poezie din caietul ăsta e scrisă de Maksimilian Voloşin, ultima e a Marinei Ţvetaeva. Restul sunt ale altor poeţi mai mult sau mai puţin cunoscuţi. Aşa că aici e vorba de o oarecare confuzie. Anna Veniaminovna nu putea să nu ştie lucrul ăsta. Ceva ai înţeles greşit din ce ţi-a spus ea...

— Nu, pe cuvânt de onoare, s-a înroşit Maşa. Am înţeles foarte bine. Chiar ea mi-a spus... mi-a dat de înţeles... că sunt versurile ei...

Şi în clipa aceea Maşa şi-a dat seama cât de idioată a apărut ea în faţa tuturor acestor oameni cultivaţi, când s-a băgat ca musca-n lapte şi a citit versurile alea... S-a năpustit la baie şi a început să plângă în hohote. Jenia a încercat s-o liniştească, dar Maşa s-a închis cu zăvorul şi n-a ieşit mult timp de acolo.

Jenia a spălat toate vasele, pe urmă a bătut în uşa de la baie, Maşa a ieşit cu faţa umflată ca a unui înecat, şi Jenia a strâns-o în braţe:

— Nu trebuie să te amărăşti aşa de tare. Nici măcar eu nu pricep de ce a făcut asta. Să ştii că Anna Veniaminovna era un om tare complicat, cu ambiţii mari şi, într-un anume sens, neîmplinit... înţelegi?

— Da' eu nu de asta plâng... A fost primul om inteligent cu care m-am întâlnit în viaţa mea... Mi-a dezvăluit o lume atât de... şi a aruncat... a aruncat vorba aşa într-o doară...

Nici în ruptul capului Maşa nu-şi va abandona institutul şi nu-şi va da profesia de inginer în transporturi pe una umanistă. Biata Maşa n-o să priceapă în vecii vecilor de ce această doamnă atât de cultivată a râs de ea cu atâta cruzime. Lucrul ăsta n-o să-l înţeleagă nici şefa de catedră, nici nepotul, nici toţi ceilalţi musafiri care au participat la parastasul de patruzeci de zile. Ei vor rămâne cu convingerea fermă că fata asta dintr-o familie de ingineri, cu faţa necioplită şi cu picioare groase e o idioată în toată puterea cuvântului care a înţeles-o anapoda pe Anna Veniaminovna şi i-a pus în cârcă lucruri pe care nici cu gândul n-ar fi putut să le gândească o profesoară inteligentă...

Jenia se îndreptă spre metrou, trecând prin acelaşi parc unde sărmana victimă a cunoscut-o cândva pe doamna excepţională care a predat cincizeci de ani poezie rusă, şi se tot chinui să înţeleagă de ce a făcut asta. Poate că Anna Veniaminovna a dorit cu tot dinadinsul să trăiască măcar o

dată-n viaţă ce trăieşte un mare poet, la fel ca grafomanul cel mai nenorocit, când îşi recită versurile în faţa publicului şi simte emoţia din sufletul celor naivi şi slabi de înger. Acum n-are cine să mai recunoască aşa ceva.

O întâmplare fericită

Chiar la începutul anilor nouăzeci ai secolului trecut, al cărui sfârşit a fost sărbătorit cu un fast deşănţat greu de explicat, mulţi intelectuali au trecut prin greutăţi mari legate de naufragiul celor trei balene uriaşe, sau elefanţi, sau „Trei izvoare şi trei părţi”[3] ale unei vieţi organizate pe ici, pe colo. Afacerea cu dogma ajunsă-n pragul falimentului a scârţâit atât de tare încât însăşi Troiţa Domnului s-a clătinat. Şi mulţi oameni au început să se ducă la fund. Unii chiar s-au înecat, în schimb câţiva au învăţat să înoate, ba au fost şi unii care s-au orientat în lumea asta şubredă şi au trecut la înotul de performanţă.

Jenia a trădat ştiinţa de la academie, nu i-a mai păsat de monografii, de disertaţia nesusţinută şi a plecat la televiziune. La început a lucrat foarte bine la programele şcolare, după un an a reieşit că face programe şcolare pentru limbile străine aşa cum coace clătitele, şi uite aşa a început să scrie pentru o altă redacţie scenarii pentru filme documentare şi o făcea nu mai rău decât alţii. Ba poate chiar mai bine. A reuşit să-şi facă cunoştinţe la toate etajele. Iar când a terminat un film documentar minunat despre un regizor gruzin cu care se cunoştea bine de când eratânără, a primit o ofertă excelentă. O afacere delicată. Şi nu pe un canal oficial, ci aşa, prin cunoscuţi. La drept vorbind, ca să primeşti o asemenea slujbă trebuie să mai dai ceva în plus. Numai că scenariştii care ar fi plătit ceva în plus nu ştiau limbile ălora. Iar pentru slujba asta trebuia să ştii neapărat una din cele trei limbi europene, germana, franceza sau, în cel mai rău caz, engleza.

---

3 Titlul complet al celebrei lucrări a lui Lenin este „Trei izvoare şi trei părți constitutive ale marxismului” (*n.t.*).

Germana Jeniei era excelentă, dar nici cu engleza nu stătea chiar aşa de rău.

Oferta venea din Elveţia, şi regizorul care intenţiona să facă filmul despre problema asta delicată era elveţian get-beget. Pentru scenariu avea nevoie de o scenaristă care să cunoască o limbă accesibilă lui, să fie în stare să stabilească uşor contacte şi să fie neapărat rusoaică. Treaba era delicată pentru că îşi propuseseră să facă un film despre prostituatele rusoaice din Elveţia.

Regizorul ăsta elveţian, Michel era numele lui, a scris în naivitatea lui de nepătruns o scrisoare oficială adresată televiziunii, şefii de acolo mai întâi s-au neliniştit, pe urmă s-au agitat alergând de colo până colo, apoi au deliberat şi au respins. Nişte tovarăşi mult mai versaţi i-au explicat elveţianului naiv că nu aşa se face treaba, acesta a găsit prin intermediul ambasadei nişte cunoştinţe printre oamenii de cultură, ei la rândul lor au umblat în lung şi-n lat, au scotocit printre cunoscuţii lor, şi uite aşa au dat de Jenia. Regizorul a zburat la Moscova împreună cu producătorul lui, a invitat-o pe Jenia la Metropol, unde poposiseră, şi acolo, în timpul unui lunch prelungit, au discutat despre toate în limba elveţiană, care în acest caz a fost limba germană...

Trebuie spus că Jenia nu ştia prea multe despre prostituatele rusoaice, iar despre reprezentantele din străinătate ale acestei profesiuni periculoase ştia şi mai puţin. Michel a demonstrat că e un poet autentic, că le ridică-n slăvi pe curvele, femeile stricate şi prostituatele din toate ţările şi de toate neamurile. Îţi făcea impresia că târfele au fost dintotdeauna preferatele lui, că le-a îndrăgit de când era tânăr de tot, pentru că le-a fost client. Nici măcar nu ascundea lucrul ăsta:

— Nimic nu-mi iese cum trebuie cu femeile de altă condiţie, s-a dat Michel de ceasul morţii.

— Da' tu nici măcar n-ai încercat, i-a replicat producătorul taciturn cu chelia roză lucioasă, desenată precis în mijlocul părului des, brun-roşcat.

— Ba am încercat Louis, am încercat, doar ştii foarte bine! s-a împotrivit Michel făcând un gest cu mâna.

Într-atât îl entuziasmase tema, încât discuţia bătea pasul pe loc fără să se îndrepte spre problemele practice în legătură cu ce trebuia Jenia să facă.

— Fetele din Rusia sunt cele mai grozave! i-a declarat el Jeniei. Moliciunea asta slavă, feminitatea asta blândă. Părul ca cenuşa, asemenea păr n-au nici nordicele, ele simt de-a dreptul spălăcite, nici anglo-saxonele gălbejite. Nenorocirea e că nicio rusoaică nu ştie bine limba, iar ca să-ţi iasă un film documentar trebuie să le faci să vorbească. Soartă, diferenţe de nuanţă, toate astea... Mie însă îmi povestesc vieţile lor parcă după un şablon. Dar ce fete! Fiecare – un briliant! Pricepi ce vreau eu de la tine?

A pocnit din degete, şi-a ţuguiat buzele ca un sărut în vânt, până şi urechile şi le-a mişcat niţel. În general era extraordinar de simpatic, până şi entuziasmul lui neprefăcut de om pus pe treabă era ca o podoabă care-i venea bine.

Jenia a avut şi înainte prilejul să lucreze cu străinii şi şi-a făcut un fel de clişeu al englezului formal, al francezului gentil şi al neamţului sărac cu duhul. Elveţianul ăsta era destul de francez, cu ochii albaştri, cu faţa îmbujorată de la soare, bronzată ca a unui schior. Şi semăna cu Alain Delon. Emana o energie veselă şi niţel tembelă.

— Deocamdată nu pricep, a spus moale Jenia, dar să ştii că în genere sunt capabilă să înţeleg repede şi bine.

— O să-ţi arăt filmele mele şi o să pricepi de ce am nevoie. Louis, înţelege-te cu cei de la „Mosfilm” în legătură cu sala şi arată-i Jeniei producţiile noastre.

A reieşit dar că a făcut câteva filme despre prostituate. Primul a fost despre fetele de origine africană, pe urmă despre chinezoaicele care îmbină cea mai veche meserie cu acrobaţia, iar acum câtva timp a stat o jumătate de an în Japonia unde a avut un eşec profesional: filmul despre gheişe a avut succes, dar spre sfârşit a izbucnit un scandal mare şi japonezii i-au confiscat pelicula.

— Să-ţi explic ce vreau: istoria fiecărei fete. Istoria reală. Ele nu-mi vorbesc despre asta. Am relaţiile mele cu ele, aşa că nu-mi povestesc totul. Au şi fetele principiile lor. Uite ce-mi trebuie mie: unu – istoria adevărată, iar doi – să le descoşi dacă au peşti. Ăsta-i un lucru foarte important pentru mine. Pe ce stă totul, numai pe bani sau e şi ceva afecţiune. Şi – viaţa intimă. Asta-i treaba cea mai interesantă pentru mine, viaţa intimă a prostituatei...

Şi uite aşa Jenia s-a angajat să cerceteze viaţa personală a prostituatelor din Rusia în timp ce-şi exercită meseria lor sezonieră. Au hotărât să facă în aşa fel încât investigaţia să coincidă cu sărbătoarea celor ce muncesc de la începutul lui mai, când toată lumea se odihneşte, în timp ce prostituatele dau în brânci ca să asigure serviciul de gardă. Aşa e la noi, la ruşi. Dar la ei? Jenia şi-a mai luat o săptămână în contul concediului. I-au promis că-i eliberează viza elveţiană în două zile.

Acasă, Jenia a anunţat că o să plece, numai în ziua când au venit biletele. Soţul ei n-a făcut decât să mârâie când a aflat care e scopul deplasării în străinătate, în schimb copiii s-au bucurat din toată inima: au avertizat-o în legătură cu pericolele, i-au dat sfaturi utile în privinţa a tot ce i se poate întâmpla, au făcut glume destul de deocheate. Jenia s-a bucurat că relaţiile dintre ea şi copii semănau atât de puţin cu relaţiile dintre ea şi părinţi, în prezenţa cărora n-ar fi putut să pronunţe nici măcar cuvântul „prostituată”.

Avionul a întârziat o oră până să decoleze, motiv pentru care Jenia a început să-şi facă griji chiar în timp ce zbura: ce-o să se întâmple dacă n-o aşteaptă? Leo, producătorul filmului, care a întâmpinat-o, a întârziat şi el o oră şi jumătate. Tocmai din cauză că avionul lui a întârziat, după cum a încercat el să-i explice Jeniei. Se grăbea teribil: trebuia să se întoarcă numaidecât la aeroport unde trebuia acum s-o aştepte pe soţia lui, dansatoare, care venea din India unde urmase un curs de o jumătate de an de dansuri. Avionul ei întârziase chiar peste întârzierea anunţată deja. Conform orarului, avionul ar fi trebuit să aterizeze cu două ore înaintea avionului Jeniei...

Toate astea au contrariat-o pe Jenia: bastionul solidităţii europene şi al conservatorismului s-a clătinat niţel, orarul nu era respectat, iar nevestele domnilor civilizaţi dansau dansuri indiene...

Era destul de târziu, şi cum Jenia nu şi-a întors capul nici în dreapta, nici în stânga, n-a văzut nimic prin fereastra maşinii. Primul lucru pe care l-a văzut a fost un pitic mare cât un căţel mic, aşezat în chip de portar lângă o uşă masivă care părea uriaşă pe lângă el. Louis a sunat. Au aşteptat câteva minute. În sfârşit, o doamnă în vârstă, coaptă bine, cu dinţi falşi între buzele boţite a deschis uşa grea.

— Intraţi.

— Zürich-ul e un oraş care te face să-ţi pierzi capul. Are atâta aur în subterane încât se pot pava cu el toate drumurile de aici. Iar o ceaşcă de ceai costă cinci dolari. De aceea obişnuim să închiriem camere pentru colaboratorii noştri la pensiunea asta. O să apreciezi asta chiar mâine... a spus Louis şi a împins geamantanul peste prag. Michel o să apară mai târziu, vine azi cu avionul de la Paris şi are de gând să lucreze cu tine pe seară...

Jenia n-a apucat nici măcar să-l mai întrebe: cum adică, în noaptea asta?

Camera s-a dovedit a fi mică, curăţică, cu un pat imens la căpătâiul căruia se afla o lampă ciudată, şi unde mai pui că avea şi ea un pitic! A mai găsit un al doilea pitic la baie: acolo, pe poliţa din faţa oglinzii, se aciuase el, sporindu-şi de două ori farmecul personal.

Jenia s-a spălat, şi-a atârnat în dulap cele trei costume, dintre care pe unul, pe cel mai bun, îl împrumutase de la o prietenă. A mai descoperit în cameră o chichineaţă de bucătărie, era mai degrabă un coteţ cu plită şi chiuvetă. A pus ceainicul. Era aproape unsprezece noaptea, nici urmă de Michel, aşa că a hotărât să-şi bea ceaiul şi să se culce imediat. Chiar atunci a sunat telefonul. A ridicat receptorul. Era Michel:

— Jenia, coboară. Mâncăm imediat şi mergem să lucrăm.

I-a ieşit înainte şi s-a repezit s-o sărute ca un vechi prieten după o lungă despărţire. Mirosea a ceva, nici a parfum, nici a mireasmă de flori. „A bogăţie”, ghici Jenia. Voia bună şi bucuria lui erau sincere.

A îmbarcat-o pe Jenia într-o maşină scundă şi pe-aici ţi-e drumul.

Ceva s-a schimbat la el în mod esenţial de la ultima lor întâlnire la Moscova, dar Jenia n-a putut nicicum să se dumirească ce anume s-a întâmplat. În micul restaurant toţi chelnerii l-au salutat pe Michel ca pe un vechi prieten, iar când s-au aşezat la masă patronul s-a apropiat şi s-au sărutat. Patronul vorbea în franţuzeşte. Jenia a presupus că discută despre un fel anume de mâncare. Când a plecat patronul, Michel i-a spus:

— Patronul e parizian. Trăieşte la Zürich de treizeci de ani şi mai bine. Se plictiseşte la culme... Urăsc Elveţia. E un loc unde în general nu există

iubire. Niciodată şi de niciun fel. Ţară de surzi şi de muţi. O să te convingi singură, şi ochii negri îi străluciră ca luciul oglinzii.

Asta era! La Moscova ochii lui erau albaştri. Şi s-au făcut negri... Aşa ceva nu se poate. Sau te pomeneşti că am înnebunit? Dar erau sigur albaştri, fără doar şi poate... Ei bine, fie, acum nu mai sunt de capul meu ca să fac ce vreau, acum mă uit ca la un film, a hotărât Jenia.

A mâncat o salată cu ciuperci de pădure şi ficat de gâscă. A găsit în ea multe alte lucruri necunoscute. Şi gustul de nedescris. Michel a comandat câteva feluri, dar nu s-a atins de nici imul. A lăsat-o pe Jenia să comande desertul spunând că aici pregătesc ceva senzaţional. Într-adevăr, desertul a fost senzaţional, dar nu putea spune ce era...

— Va trebui să-ţi schimbi hainele. Michel îi ridică puţin reverul sacoului. Din câte ştia Jenia, costumul era italienesc, foarte decent, un maron elegant. Ţi-ai luat rochii de seară?

Jenia clătină din cap:

— Nu m-ai prevenit...

Nici vorbă ca Jenia să fi avut rochii de seară. La ce bun, la Moscova?

Michel o îmbrăţişă duios:

— Eşti adorabilă, Jenia! Cum vă mai iubesc eu pe voi, rusoaicele... O să alegem noi ceva pentru tine...

Şi au urcat din nou în maşină şi au pornit-o nu se ştie unde. Jenia n-a pus niciun fel de întrebări: fie ce-o fi, acum!

Michel a dus-o într-un apartament mare, împânzit cu sculpturi africane şi fierătănii care arătau straniu.

— Cum îţi plac? L-am descoperit pe artistul ăsta la Cernogorie. Fierar de la ţară. Nebun de-a binelea. Merge îmbrăcat în aceleaşi haine până când se fac praf. Fierătăniile astea ciudate le forjează numai noaptea. Într-o moară veche. Grozăvie balcanică, nu?

Visul, întocmai ca un film, a continuat, şi nu s-ar fi putut spune că a fost foarte plăcut: interesant, dar neliniştitor. Michel a condus-o pe Jenia în străfundurile apartamentului, a deschis uşa unei camere fără ferestre cu un perete lung din oglinzi, a tras o parte din perete unde atârnau rochii pe umeraşe ca la magazin.

„O garderobă”, s-a lămurit Jenia.

— Esperanza, soţia mea, e de o jumătate de an într-o clinică. Astea-s hainele ei. O să luăm de la ea.

A atins cu mâna cârpele atârnate ca şi cum le-ar fi dezmierdat şi a scos ceva albastru.

— Ea poartă numărul opt, tu trebuie să ai doisprezece. Esperanzei îi plăceau tot felul de haine… Uite-o pe asta – a scos rochia albastră de pe umeraş – e de la Balanciaga. Încearc-o.

Jenia s-a dezbrăcat de sacou, de fustă, i s-a părut normal, el s-a purtat ca un profesionist, a privit-o pe Jenia cu interes, dar ca un prieten. Ea a plonjat în rochia albastră, considerând că diferenţa de vârstă de cincisprezece ani îi îngăduie gradul ăsta de libertate…

— Splendid, a aprobat Michel şi s-a uitat la ceas. Să mergem…

Şi din nou Jenia n-a întrebat nimic: nu suflase o vorbă la Moscova nici despre soţie, nici despre clinică, numai şi numai despre prostituate… Nici măcar n-a ştiut că e însurat. Şi a continuat să se întrebe: oare eu am fost aceea care azi dimineaţă am fiert păsatul de ovăz la mine acasă pe Butîrskaia?

— Aici, nu-i departe.

Au mers zece minute. Pe urmă s-au oprit. Michel s-a frecat la rădăcina nasului:

— Nu-mi amintesc să-ţi fi spus… Uite ce e, în Elveţia prostituţia e interzisă oficial. Sunt cluburi de noapte, cabarete, baruri unde lucrează fetele. Sunt localuri specializate, adică cluburi de striptease. Majoritatea prostituatelor care vin aici au vize de lucru ca artiste de cabaret. Striptease. Pricepi? Cluburile de felul ăsta lucrează de obicei până la trei noaptea. Fata poate să-şi aleagă un client pentru „după”. Asta-i treaba ei personală şi nu este impozitată decât dacă e turnată. Situaţia rusoaicelor e cea mai grea, cele mai multe fete depind de mafia rusă. Adică mafia ia aproape tot ce câştigă fetele. E practic imposibil să scape de ei. Aş vrea să le ajut cumva. Treaba e periculoasă, ar fi mult mai bine pentru ele dacă s-ar legaliza prostituţia… Cu cât societatea este mai informată, cu atât e mai uşor să lucrezi cu aşa ceva. Înţelegi tu şi singură. Cunosc aici o rusoaică, Tamar. Dacă e liberă după ce-şi face numărul în public, vorbeşte cu ea…

Pe Michel îl cunoşteau toţi, la intrare paznicul i-a făcut cu mâna şi i-a spus ceva foarte încet. Michel i-a răspuns, au izbucnit amândoi în râs. Jeniei i s-a părut că au râs pe seama ei. Fără doar şi poate că m-au adus aici ca să vând castraveţi la grădinar...

Au intrat într-o încăpere semiobscură, joasă, înţesată cu mese aşezate-n cerc, în centru era ceva care aducea a manej, cu o scară mică acoperită cu ghirlande care coborau din tavan. Cânta o muzică stranie, orientală şi nu prea. Era lume puţină, jumătate din mese erau goale. La câteva stăteau fetele fără clienţi. Se făceau că discută între ele. Una, o asiatică, l-a salutat pe Michel, alta, cu pielea neagră, s-a apropiat de masă. Michel a întrebat de rusoaică, de Tamar. Aceasta a arătat cu capul.

Tamar, aşa cum aveau să se lămurească, era ocupată cu un client. Abia îşi terminase numărul şi acum un client al localului o invitase să bea. Stăteau la o masă aflată departe. Jenia a examinat-o pe rusoaică de la distanţă. Aceasta stătea pe o parte a scaunului, aşa cum stă amazoana pe cal. Picioarele zvelte îi luceau ca şi cum ar fi fost acoperite cu lac. Jenia nu s-a dumirit, ori erau nişte ciorapi-pantalon speciali, ori erau date cu cremă.

Michel a comandat un vin, dar nu i-a înapoiat chelnerului lista, i-a arătat Jeniei preţurile:

— Vezi preţurile?

Dar Jenia se descurca prost cu valuta străină, şi atunci Michel i-a explicat: o mare parte din profitul localului provine tocmai din comerţul cu băuturi care se vând aici la un preţ de zece ori mai mare decât cel obişnuit. O sticlă de şampanie banală face aici trei sute de dolari. Intrarea la club nu se plăteşte, în schimb îţi aduc să bei. Şi cu primul pahar de vin clientul îşi plăteşte intrarea. Fetele lucrează în localul ăsta în două feluri: unele îşi fac numărul, altele simt figurante.

— Uite, a arătat Michel înspre manejul luminat, o să fie acum un număr. Nu l-am văzut nici eu. N-au avut trapez aici până acum.

Şi-au făcut apariţia în ritmul muzicii două fete înalte, una într-un costum roşu de baie şi cu o pelerină lungă transparentă, a doua la fel, în negru.

— Amândouă sunt travestite. Ai avut noroc. E striptease de cea mai înaltă clasă. Am auzit de ele, sunt din Argentina.

— Adică sunt bărbaţi? se minună Jenia, care nu era deloc în pas cu viaţa.

— Au fost bărbaţi, explică Michel. Acum însă sunt în mod cert femei. Şi sunt atât de încântate că sunt femei, cum nu pot fi cele care sunt femei de la mama lor... Asta o s-o vezi şi tu cu ochii tăi.

Travestitele au început să mişte scăriţa şi să se legene şi ele odată cu ea, apoi şi-au încolăcit mâinile şi picioarele într-o figură complicată, mantiile le-au fluturat şi părul li s-a unduit cu mişcări line într-un balans lent. Au început să urce încet, reuşind să-şi ţină încolăcite mâinile şi picioarele atât de complicat împletite.

Pe urmă le-au căzut mantiile străvezii. Acolo sus, s-au despărţit şi au început să se dezbrace cu furie pătimaşă una pe cealaltă de sutiene, de centuri, de chiloţii de sub care a apărut un tatuaj bogat desenat în locul cel mai intim. Iar pe urmă au început să alunece în jos pe scară complet goale mişcându-şi sânii, pântecele, fesele. Jenia era cu ochii-n patru străduindu-se să găsească măcar o urmă din fostul lor sex. Parcă numai palmele uneia dintre ele erau cam mari pentru o fată.

— Michel, da' cum ai ghicit imediat că sunt travestite? Au ceva semne speciale? a întrebat Jenia încet, şi Michel s-a apucat să-i explice cu înflăcărare:

— Sunt câteva semne vizibile. Fii atentă la mărimea piciorului şi a mâinii, astea nu se pot transforma. Apoi, relieful muşchilor de la umăr, ăsta-i dificil de eliminat. Dar cel mai important semn e talia. La bărbaţi coşul pieptului e cilindric şi nu se îngustează spre talie, iar la femei e conic. Ăsta-i unul din semnele cele mai sigure. Fii atentă şi la gât, se vede câteodată mărul lui Adam, ăsta nu poate fi îndepărtat chirurgical. Am făcut un film cu travestiţi. Dar de încurcat sânii şi fesele între ele, în general asta nu-i o problemă pentru chirurgi. Sunt geluri speciale, materiale de umplutură. O să-ţi povestesc pe urmă. Uite-o pe Tamar.

Venea spre ei, zâmbind prosteşte, o fată plăpândă cu nişte picioare nemaipomenite. Michel se sculă, se sărutară, şi o prezentă pe Jenia:

— O prietenă de-a mea din Moscova. I-am povestit de tine, a vrut să te cunoască. O cheamă Jenia.

Jenia a studiat-o pe Tamar cu atenţie. Înfăţişarea ei n-a putut s-o lase rece: o gură de copil, ochi rotunzi, părul adunat într-un coc în vârful capului, iar urechiuşele roze, caraghioase îi stăteau pe lângă căpşorul mic ca pânza de corabie. Trecuse de mult de optsprezece ani, dar expresia feţei era de copil.

— Chiar din Moscova? Nu mai spune! N-am fost acolo neam. Am fost la Helsinki, la Stockholm, am fost şi la Paris. La Moscova n-am fost. Sunt din Harkov. Cunoaşteţi?

Avea un accent ucrainean foarte puternic.

— Tamar, bei? întrebă Michel.

— Nu, n-am să beau. Da' tu, Michel, fă comanda, să fie aici, bine? şi se adresă Jeniei: Da' dumneata eşti aici pentru mai multă vreme? La muncă, sau cum?

— Sunt în vizită pentru zece zile. Ca să văd cum o duceţi voi aici, zâmbi Jenia şi făcu cu ochiul sau ceva în genul ăsta; în orice caz îşi mişcă ochii într-un fel anume, ca să nu observe Michel, cum ar veni între noi, femeile.

Mişcarea asta a avut un efect miraculos. Tamar s-a apucat să turuie pe ruseşte:

— Da' de ce nu rămâi? Cu limba te descurci, nu eşti încă bătrână. Dacă primeşti permis de muncă poţi să şi câştigi. Avem pe una din Harkov, lucrează aici servitoare, ţine casa la două familii, băiatul ei şi-a cumpărat şi maşină. Elveţienii plătesc bine. Alor noastre le dau, se-nţelege, mai puţin, da' oricum tot nu-i rău. Asta numai dacă nu eşti mână spartă. Îl cunoşti de mult pe ăsta? Vorbeşte cu el, roagă-l. E un băiat ciudat, dar ne ajută pe toate. Nu-i aşa Michel? Şi adăugă în nemţeşte de data asta: îi spun că eşti un băiat de treabă, nu-i aşa? şi îşi plimbă degetul subţire pe gâtul lui bronzat. El îi sărută mâna.

Senzaţia stranie că visul nu se mai sfârşeşte n-o părăsea pe Jenia: era interesant, dar ar fi vrut să se trezească.

— Eşti de mult timp aici? întrebă Jenia.

— De un an şi jumătate. Până la asta am lucrat în Finlanda. Stau aici până-n toamnă. La toamnă plec. Am un logodnic elveţian, bancher, aşa că lucrez până-mi termin contractul şi basta!

Tamar a zâmbit victorioasă, a clătinat din cap, cocul i s-a desfăcut, a băut paharul de şampanie şi a făcut un gest a lehamite către Michel:

— Mai comandă una...

Michel se ridică:

— Mă duc la bar să comand.

Le lăsă pe amândouă să vorbească-n voie.

— Ca să vezi ce noroc ai avut, ţi-ai găsit un logodnic... spuse aprobator Jenia. E simpatic?

— Cum îţi spun, e elveţian. Da' ce mai, toţi sunt băieţi simpatici. Toţi sunt bogaţi, pofticioşi, le place curăţenia. Tolomaci, habar n-au ce-i viaţa, da' biştari câştigă. Am avut noroc, al meu nu-i dintr-o familie oarecare, până şi bunică-su a lucrat la bancă. Şi nu-i zgârcit, spuse şi-şi aduse mâna slabă, cu un ineluş pe degetul mijlociu, în faţă. Vezi? E cadou!

— Cei de acasă ştiu că o să te măriţi aici? aruncă Jenia undiţa înspre trecutul ucrainean.

— Acasă... ce tot spui! Unde o fi casa asta... De zece ani am plecat de acasă. N-aveam încă paisprezece ani.

— La paisprezece ani? Conflicte cu părinţii?

— Conflicte! pufni fata. Mama a fost pentru mine aur curat. Tata a fost căpitan, umbla în uniformă albă, cu chipiu cât farfuria...

Se întrerupse, ceva ca un gând se puse în mişcare în căpşorul ei mic:

— Locuiam atunci la Sevastopol. A fost o explozie pe vas şi tata a murit. Eram mică. Mama, frumoasă foc, peste un an s-a măritat. Iar tatăl vitreg, înţelegi tu, tată vitreg, o lepădătură. Mă rupea-n bătaie din te miri ce. Mă lega de pat. Mama lucra în schimburi. De faţă cu ea se poartă de parcă n-ar fi nimic, cum pleacă, tabără pe mine. O bestie. Un sadic. Nu m-am plâns mamei, mi-a fost milă de ea. M-am făcut mare, el a început să se lege de mine. Cum se-mbăta, cum se dădea la mine. M-a violat şi am fugit de acasă. Şi tu mă iei cu acasă?

— Sărăcuţa fetiţă... Da' ştiu c-ai îndurat... o compătimi Jenia.

Pe Tamar o chema Zina şi chiar că îndurase multe. Nu era din Harkov, ci din oraşul industrial Rubejnoe din regiunea Harkov, unde e uzina chimică, iar maică-sa nici vorbă să fie aur curat, era muncitoare, mamă singură, beţivă, iar tatăl cu tunica albă era pur şi simplu rodul închipuirii ei, ca şi

tatăl vitreg care o violase în copilărie. Dar despre toate astea Jenia avea să afle abia peste două zile când s-a plimbat cu Tamar pe malul Limmatului.

— Da. Au fost o groază. Am stat la o mătuşă la Briansk, am muncit, am învăţat. Am întâlnit un băiat. Bogat, frumos. Dragoste mare. Am hotărât să ne căsătorim. Am depus şi cererea. Mi-a cumpărat rochie albă, tot ce trebuie. Am făcut rezervare pentru o sută de persoane la nuntă. Au adus flori de o foaie întreagă... Şi în ziua nunţii, de dimineaţă, l-au împuşcat chiar în maşină împreună cu şoferul şi cu garda de corp...

Tamar îşi şterse o lacrimă mică în colţul ochiului. Şi-a aranjat părul, i s-au văzut din nou urechiuşele rotunde de şoricel. Mâinile scurte cu unghii lungi, false, păreau adormite. Nu mai era aşa de tânără, dar făcea pe copila şi asta era cu atât mai înduioşător cu cât ridurile acoperite cu farduri o dădeau de gol... Pe Jenia o apucă de-a dreptul mila: are aproape treizeci de ani şi se mai joacă de-a poveştile...

— Am aici la Zürich o prietenă, Liuda, din Moscova, a lucrat şi ea înainte în biznisul nostru, nu la noi la club, la „Veneţia”. Uite că sunt doi ani de când s-a măritat. Soţul e bancher, umblă peste tot cu el. Au două case la Zürich şi una la Milano. Te cred şi eu, Liuda e super, vorbeşte patru limbi, pe toate le ştie, vorbeşte ba de muzică, ba de tablouri. Anul trecut a fost acasă. Asta chiar că nimeni nu-şi permite s-o facă.

— Da’ ce, e aşa scump? întrebă de-a dreptul prosteşte Jenia, iar Tamar izbucni în râs.

— Ce-are a face „scump”? Că-i scump, se-nţelege. E teroare! Da’ dacă nu-i lasă înapoi? Aici abia dacă ne-ajungem. Două mii pe cameră. E de groază cât de scumpe sunt hainele, un chilot – un pol, un sutien – de la trei sute în sus. Cumperi şampon cremă, cumperi de toate, nu prea-ţi rămâne de haleală.

Îşi înghiţi vorba şi-şi răşchiră degetele.

— Mi-am făcut o regulă, se-nţelege. Şi înainte de Franz, logodnicul meu, am avut clienţi... Cu o sută de franci nu mergeam, o foaie pe noapte. În general însă, nu-i deloc simplu să trăieşti aici...

— Nu ţi-a trecut prin minte să te-ntorci? spuse din nou Jenia o prostie, iar Tamar începu să râdă tare de tot, încât cuplul care stătea alături se întoarse să le privească.

— Eşti bolnavă la cap? Ce să fac acolo? Să mă duc în gară? Aici am o profesie, un biznis, lucrez la cabaret! Acolo o să treacă o mie de ani până să ajungă la viaţă civilizată. Ba poate că niciodată...

Şampania fusese de mult adusă la masă. Tamar a băut mecanic, aproape absentă.

„Alcoolică începătoare”, presupuse Jenia.

Michel stătea la bar cu marocanca, aceeaşi care la început de tot a chemat-o la ei pe Tamar. Marocanca era o adevărată frumuseţe. Jenia schimbă o privire cu Michel. Tamar îi surprinse:

— Ai de toate aici, cururi negre şi ochi beliţi. La început de tot, eu şi prietena mea am stat cu chirie împreună cu două negrese. Ca la ţară, prea de tot. Mâneam carne crudă! Pe urmă una a dat ortul popii. Iar a doua s-a cărat. Am isprăvit cu ele.

Tamar îşi înghiţi iar vorba.

— Asta a fost de mult, acum stau cu chirie de una singură...

Paznicul de la uşă îi făcu un semn lui Tamar. Ea tresări.

— Mai treci pe aici. Ia telefonul meu de la Michel, ne plimbăm dacă vrei. O să-ţi arăt Zürich-ul...

Paznicul îi făcu din nou cu mâna, şi ea porni spre ieşire. Acolo o aştepta un bărbat într-o manta închisă la culoare...

Ziua următoare a fost o zi pierdută, pe Jenia a durut-o capul şi niciuna din pastilele ei favorite nu i-a fost de ajutor. S-a sucit pe-o parte şi pe alta, aşa dărâmată cum era, până la două. Pe urmă a sunat Leo şi i-a spus c-o să treacă în curând. Pregătită să iasă în oraş, Jenia a aşteptat două ore până să apară. I-a adus un plic cu bani de cheltuială.

La unsprezece seara au pornit pe aceeaşi rută: restaurant – striptease bar – cabaret. Michel a cărat-o din nou la un restaurant scump, făcând pe drum o seamă de reflecţii despre deosebirile de nuanţă în legătură cu bogăţia la francezi, la elveţieni şi la nemţi. Cea mai lipsită de strălucire i se părea bogăţia elveţienilor. În general nu era patriot, îşi înjura aproape tot timpul ţara, iar Jenia s-a mirat în sinea ei de ce un artist liber ca el nu pleacă în alt loc, dar nu l-a întrebat despre asta deocamdată...

Lada, de la barul „XL”, a fost principalul obiect de studiu pentru Jenia în prima parte a serii. Trupeşă, cu sânii mari, puţin obosiţi, semăna cu o

soră medicală, cu o educatoare şi cu o coafeză. Şi de asemenea cu o ospătăriţă de la cantina muncitorească, cu o vânzătoare de la un magazin alimentar bun şi cu o recepţioneră de la curăţătoria chimică. Şi în acelaşi timp cu toate starurile sovietice, începând cu Serova şi terminând cu Ţelikovskaia. Cu părul oxigenat, cu ruj de un roşu strălucitor şi cu suflet larg...

— Bună ziua, Lada! Sunt din Moscova. Michel mi-a vorbit de tine. Spune că ştii mai bine decât toţi care-i viaţa pe-aici. Că nu laşi nimic să-ţi scape, că-i iei la tocat pe toţi, a intrat Jenia în vorbă.

— Da, îi luăm la tocat pe toţi, suntem unse cu toate alifiile, zâmbi Lada şi în aceeaşi clipă îşi înghiţi zâmbetul. Dacă-ţi scapă ceva, ai belit-o, se duce-n p... a mă-sii totul! Ai înţeles?

— Eşti de mult aici? — întrebare tâmpită dar obligatorie.

— Aici sunt de trei ani, până la asta am lucrat în Berlinul de Vest.

— Şi unde-i mai bine?

— Aici e mai bine, şi la ce bun să compari. Nici situaţia materială, nici altele... Un neamţ beat e un client greu de mestecat. Aici, ţine cont, ăştia nu beau nimic, nici să-i pici. Lumea îţi mai dă răgaz să răsufli, ştie mai bine cum să se poarte. Iar ăştia veniţi din altă parte, lepădăturile astea de tot felul, sunt toţi o apă şi un pământ. Da' aici la Zürich sunt mai puţine secături. Locul e scump, lepădăturile, care-or fi ele, nu vin. Sunt mulţumită aici, răspunse demnă Lada, ca o învăţătoare din provincie.

— Da' n-ai de gând să pleci acasă? se interesă Jenia.

— M-a bătut gândul mai demult. Acum însă soluţia e alta. Am de gând să mă mărit, zâmbi în sinea ei, liniştită.

— Ce spui? Cu un elveţian? se bucură Jenia.

— Cu un bancher. Om cu stare, nu un puţoi, şi e de aici, din familie bună, asta-i principalul, la el în familie toţi sunt bancheri, până la a treia generaţie. Până şi străbunicul...

Pe asta o mai auzise Jenia...

— E mult mai bătrân?

— Are patruzeci şi doi de ani. Da' n-a fost însurat. Eu am treizeci şi patru. E timpul să-mi fac viaţa.

Zâmbeşte cu buzele ei date cu ruj... Rujul străluceşte la fel pe toată suprafaţa, nici urmă de crăpătură, cosmetică specială.

— Vreau să nasc un copil. Heinz iubeşte copiii.

— Dar una peste alta cum ai nimerit în străinătate? pune Jenia întrebarea şoc.

— E-o poveste lungă, zâmbeşte enigmatic Lada.

Zâmbeşte după fiecare cuvânt. Zâmbeşte tot timpul. E ca un tic nervos.

— M-a ajutat prietenul logodnicului meu care s-a prăpădit. Am plecat devreme de acasă, la paisprezece ani. Am muncit, am învăţat. Am întâlnit un bărbat, ca în romane. Bogat, frumos, muzicant. Avea un ansamblu cu care cânta, umbla prin toată ţara. Şi în ajunul nunţii, închipuie-ţi, l-au omorât. Probabil că ai citit în ziare, a fost o poveste celebră. Şi pe şoferul lui l-au împuşcat. Când mi-au spus, am fost la pământ, am zăcut două luni la spital. Am vrut să-mi pun capăt zilelor. Dar m-a salvat prietenul lui, m-a luat în trupa de dans şi am plecat cu ei în turnee. M-am uşchit, zâmbi ea din nou cu zâmbetul ăla idiot, enigmatic.

— Biata de tine, câte ai mai trebuit să înduri, o compătimi Jenia. Probabil că pe părinţi nu i-ai văzut de ani buni...

— Care părinţi? Taică-miu a fost căpitan de cursă lungă. Dacă-mi faci o vizită, nu stau departe de aici, o să-ţi arăt fotografia, o mândreţe de bărbat, uniformă albă de paradă... A murit tânăr, la explozie. Iar mama, neajutorată, răsfăţată, înţelegi cum vine chestia asta, soţie de căpitan de cursă lungă, s-a măritat cu secundul lui, iar el, vita, mă snopea în bătaie, făcea băşcălie de mine în toate felurile! Şi când am mai crescut m-a violat. Am fugit de acasă... Nu mai vreau să-mi aduc aminte câte au fost... Da' vezi că m-am descurcat! Iar mama, după ce am fugit, a murit... Aşa că la Vologda n-am nimic. Locu-i gol.

Michel ba vine, ba pleacă, achită băutura. Toţi sunt mulţumiţi. Jenia desface al doilea pachet de ţigări. Mâine iar o s-o doară capul...

— Uite c-o să mă mărit cu Heinz, o să începem o afacere... Aş deschide un club mare, da' numai să fie într-o zonă mişto. O să-i spun „Club rusesc". De ce nu? Aici zona nu prea e... Aş aduce chiar eu fete din Rusia. Acum e mai bine cu vizele, se însufleţi ea brusc. Este aici o fată din Moscova, Liuda,

ne cunoaştem, da’ nu suntem aşa de apropiate. Prietena mea e în relaţii mai apropiate cu ea. Sunt deja doi ani de când a plecat de la clubul de striptease, acum e măritată cu un bancher, e-n regulă.

Lănţişorul de aur de care e agăţată o biluţă se înează între sânii Ladei. Lada o trage afară, o răsuceşte în mână.

— Heinz mi-a făcut cadou ceasul. Peste douăzeci de minute am numărul. O să-l vezi, rămâi cu gura căscată. Am un număr ultra, de efect, nu aşa, ca să mă aflu-n treabă... Termin şi mă-ntorc... Zâmbeşte în prim-plan.

Striptease pur şi simplu, adică fără obiecte, striptease cu un obiect, striptease în doi, cu bărbaţi, cu femei, în sfârşit spectacol de striptease, asta când la cererea unui client gras i se face o demonstraţie completă, de la început până la sfârşit, pe bani frumoşi...

Lada îşi face numărul cu un scaun. E partenerul ei de sex. Îl mângâie, îl linge. Are o limbă imensă, roşie, împodobită cu cerceluşi sau clopoţei... Pare că scaunul ăsta o dezbracă de mănuşi, de jartiere, de chiloţi. Are în buric un smarald artificial de patruzeci de carate. Lada se abandonează amantului ei cu pasiune înflăcărată, ca o artistă.

Aplauze. Lada e invitată să bea. Lada e invitată la dans. Azi Lada e în formă. Michel îi spuse Jeniei în legătură cu asta:

— Azi a lucrat excelent. Ar fi trebuit s-o filmez... E o actriţă experimentată, nu se intimidează în faţa camerei.

Aha, adică altele se jenează! Interesant. Ele nu se jenează în faţa unei săli pline cu bărbaţi...

Mai trece o oră şi jumătate după număr până când Lada se întoarce la Jenia:

— Ei, cum ţi-a plăcut?

— Clasă, nu alta! Cel mai grozav striptease din viaţa mea. Jenia văzuse doar două striptease-uri în viaţa ei, cel de ieri şi cel de azi. Iar cel de ieri n-a fost mai rău.

Stau din nou la masă şi-i tot dau din gură. Despre tatăl căpitan, despre tatăl vitreg, violatorul, despre logodnic... Ciudat, una şi aceeaşi istorie, şi asta a doua oară.

De fapt Lada e Olga. E din Ivanovo, a terminat şcoala profesională. A lucrat ca filatoare. Nu i-au plătit salariul pe jumătate de an. A plecat la Piter ca să facă bani. Ca prostituată. A câştigat bine. A câştigat pe noapte cât câştiga la fabrică în jumătate de lună. Pe toate astea fata i le-a vărsat înfuriată Jeniei două zile mai târziu, când au stat la cafeneaua unde Lenin îşi mânca ştrudelul. Dar deocamdată vorbeşte despre viaţa de aici.

— Să nu le credeţi pe fetele noastre. Cu salariul nostru nu rezişti aici, ne ajunge numai de chirie şi haine. Sunt scumpe hainele aici...

Hainele, adică chiloţii cu paiete şi sutienul cu mărgele de sticlă sau ceva din piele... Şi clopoţelul în limbă, şi smaraldul... „Haine de lucru”, zâmbeşte Jenia în sinea ei.

— Iar de trăit, trăieşti cum poţi, se plânge şi se făleşte în acelaşi timp Lada. Uite, de exemplu, eu am clienţii mei, o foaie pe noapte. Da’ să vezi că fetele noastre – faţa i se strâmbă a dispreţ – se duc pe două sute de franci. De altminteri lucrez aici numai până-n toamnă. În toamnă eu şi Heinz ne căsătorim, o să încep o afacere. E bancher, o să mă ajute... Am aici o prietenă, Liuda, din Moscova. A lucrat şi ea la noi, şi uite că s-a măritat şi şi-a pus pe roate afacerea... o dă cotită Lada şi asta pentru a doua oară.

Da, sigur că da, alcoolismul e boala profesiei lor. „Va trebui să-l rog pe Michel să-mi facă cunoştinţă cu această Liuda”, se hotărăşte în sinea ei Jenia.

Reiese că Michel o cunoaşte foarte bine pe Liuda. Ea e plecată acum. O să-i facă negreşit cunoştinţă imediat ce o să apară...

Jenia a continuat să facă de gardă seară de seară. A doua zi, a treia zi, a patra: Aelita din Riga, Emma din Saratov, Alisa din Volhov şi Alina din Tallin... Stă nopţile prin baruri, bea câte ceva cu fetele, flecăreşte vrute şi nevrute. Seara un bicarbonat, dimineaţa un bicarbonat. Îşi notează ce vorbeşte seara cu ele. Se întâlneşte cu fetele, se plimbă, adică stă cu ele în cafenele decente, le face cinste, pe banii lui Michel – televiziunea achită nota –, cu prăjituri şi se ia cu vorba, şi dă-i, şi dă-i. Lor le place să povestească despre ele. Obişnuită să lucreze ştiinţific, Jenia se simte obligată să analizeze poveştile lor mincinoase spuse cu inima deschisă şi construieşte tipologii...

Michel îşi face apariţia numai seara. Deşi e băiat simpatic, e totuşi ciudat. A scos la un moment dat din garderoba Esperanzei, nevastă-sa, o grămadă de rochii şi i le-a trântit Jeniei pe pat:

— Catrafusele astea nu mai sunt de folos nimănui! O avere, ce mai, s-a dus pe apa sâmbetei, i-am pus cruce! Sărmana maimuţică...

Şi a izbucnit în plâns. Nici de data asta Jenia n-a întrebat nimic. A intrat altă dată cu Jenia într-un bar ca să lucreze, a stat ce a stat încruntat, pe urmă a dispărut trei ore nu se ştie unde şi a venit exact la închidere. Era negru la faţă, avea aerul că treburile îi merg prost... Şi ochii îi străluceau colorați din nou în albastru... Jenia n-a mai văzut aşa ceva, să-şi schimbe culoarea ochilor de două ori într-o săptămână... A condus-o acasă şi tot drumul a fost exuberant, s-a bucurat ca un căţel.

„E neurastenic, îşi schimbă brusc dispoziţia”, s-a gândit Jenia.

Ajunşi la uşa pensiunii, el i-a spus:

— Rămân la tine dacă vrei. Ce zici?

Jenia a început să râdă:

— Michel, aproape că poţi să-mi fii copil...

— Asta nu contează... Spune „da” şi rămân...

— Nu. Du-te şi te culcă... Eşti obosit...

— Ei bine, nu! Mă duc să mă culc la Tamar... Sau la Aelita...

În sfârşit, are loc întâlnirea de lucru: Leo producătorul cu o servietă, Michel cu mintea tulburată de năluci, Jenia cu zeci de foi scrise mărunt.

— Am şapte personaje, începu Jenia, şapte istorii adevărate, nu pun mâna-n foc că sunt şi autentice, dar să zicem că sunt şapte istorii mai mult sau mai puţin autentice. Şi e una super. Asta-i cheia care ţi-a lipsit ţie, Michel. La început fetele povestesc una şi aceeaşi istorie inventată, în care figurează mama cea bună, tatăl cel bun, şi în cinci cazuri îşi descriu tatăl în chip de căpitan cu tunică albă. Mai departe urmează moartea tatălui, un tată vitreg, un viol în adolescenţă, autorul lui e de regulă tatăl vitreg, fuga de acasă, întâlnirea cu un iubit, nunta care nu are loc din cauza morţii neprevăzute a ginerelui...

Michel încearcă să pună o întrebare, dar Jenia îl opreşte cu un gest: adică aşteaptă să prezint eu mai întâi... El pur şi simplu saltă pe scaun de nerăbdare...

— După moartea logodnicului apare brusc prietenul lui, care le ajută să plece în străinătate. Reiese că e o canalie, o îndeamnă pe fată s-o apuce pe calea prostituţiei profesioniste. Dar nu ştiu cum se face că ea întâlneşte tocmai acum un om minunat, în jumătate din cazuri logodnicul ăsta nou e bancher, iar uneori are o afacere proprie, şi o să urmeze în curând căsătoria... Se vede treaba că au citit una şi aceeaşi carte sau au văzut vreun film care le-a impresionat. Michel, tu ai perfectă dreptate, avem de-a face cu un tip uman total infantil în care găseşti multe lucruri într-adevăr înduioşătoare... Şi ultimul lucru pe care pot să ţi-l spun: toate sau aproape toate fetele au pomenit de Liuda din Moscova. E un fel de eroină locală. Şi un personaj mitologic. Trebuie să mă văd cu ea, mi se pare că e figura-cheie pentru viitorul scenariu.

Michel sări şi se repezi la Jenia s-o sărute:

— Genial! La dracu' cu filmul documentar! Căpitanul ăsta în tunică albă, tatăl vitreg violatorul... Iar fata, Lolita în varianta rusească, care fuge de acasă...

Michel stă în mijlocul camerei cu braţele larg desfăcute şi lacrimile îi curg din ochii negri de data asta.

— Ea stă pe marginea drumului, strigă, iar pe lângă ea trec tirurile, tirurile încărcate din Germania, şi nimeni nu se opreşte, şi plouă, şi logodnicul e împuşcat în ajunul nunţii... mafia rusă... Genial! E de Oscar! Cu Nathalie Portman în rolul principal! O-o! gemu Michel şi îşi duse mâna la inimă; pe urmă sări şi se repezi din nou la Jenia s-o sărute. O să fie ca la Dostoievsky! Chiar mai bine! Iar cu Liuda o să ne vedem în seara asta. Ieri a venit şi m-a sunat... Deşi nu ne mai e de niciun folos... Nu mai vreau niciun fel de film documentar! O să facem unul artistic! La dracu' cu fleacurile astea... de documentare...

Leo era complet absent. În momentul când Michel şi-a terminat monologul năvalnic, Leo îşi desfăcu uluit mânuţele grase şi spuse îmbufnat:

— Cum vrei tu, Michel... Dar eu n-o să iau parte la proiectul ăsta. M-am angajat să fac un film documentar pentru televiziunea elveţiană. Iar proiectul ăsta... Trebuie să cauţi bani pentru el o jumătate de an sau un an... Şi de data asta nu-mi permit să investesc pentru tine...

Michel începu să râdă:

— Leo, eşti de-a dreptul copil! Jenia o să scrie scenariul în aşa fel încât trei sferturi din film o să-l facem în Rusia. Plătim angajaţi de acolo. Acolo totul e pe degeaba! Angajăm un operator rus, au câţiva operatori geniali! Şi un compozitor! Şi un scenograf! Şi noi cu tehnica şi pelicula. Filmul o să coste trei copeici! Las' că ştii tu!

— Nu şi nu! E o idee absurdă, se încăpăţână Leo.

— Bine! Nu mă crezi, nici nu-i nevoie! Jenia scrie scenariul şi o să discutăm când va fi gata. Iar scenariul o să-l plătesc eu din buzunarul meu. Uite aşa!

Mai departe totul s-a desfăşurat cu viteza imaginilor dintr-un film. Întâlnirea cu Liuda a fost fixată la cabaretul unde lucrase cândva. Pe patroană, o nemţoaică în vârstă fugită din Berlinul de Est în anii şaizeci, Jenia o cunoscuse deja. O strigau Ingeborg, îşi construise o carieră pe cinste, dintr-o fată modestă care a trudit făcând trotuarul ajunsese ditamai patroana stabilimentului. Era o femeie bună, fetele o iubeau. Se mândrea cu Liuda ca fiind opera ei cea mai reuşită.

Au aşteptat-o pe Liuda mult. A apărut după o oră: o blondină înaltă, dinţoasă, cu rădăcina nasului dispărută de tot. Drăgălaşă ca moartea când face pe tinerica. Elegantă ca o prezentatoare de modă haute couture. Lângă ea un bărbat ca o turtiţă rozalie care-i vine până la piept. Are o faţă prietenoasă şi veselă. S-au îmbrăţişat călduros. Michel i-a sărutat Liudei mâna, iar Jenia, care învăţase deja obiceiurile regizorului, a înţeles că respectul acesta deosebit trădează relaţiile lor foarte apropiate de odinioară...

Liuda a început să vorbească în patru limbi deodată: cu Jenia pe ruseşte, cu Michel în franceză, cu Ingeborg în germană, iar cu soţul ei, originar din Locarno, în italiană.

— Ce mai încolo şi-ncoace, Liuda, eşti o adevărată lingvistă! se entuziasmă Jenia. Vorbeşti minunat limbile străine...

— Halal de aşa lingvistă, am făcut ce-am făcut şi am terminat institutul de limbi străine „Maurice Thorez", acolo nu fac lingvişti, adică dolmetscheri... tălmaci... zâmbi înţepată Liuda, iar Jenia se minună şi mai tare: deşi stilată-n aparenţă, se vede că e o curvă pe cinste, şi are bagajul de cuvinte al unei femei din lumea bună a capitalei. Pesemne că aşa şi este.

Povestea Liudei s-a dovedit a fi deosebită de a celorlalte: fata era dintr-o familie destul de bună, bunicul profesor, o locuinţă pe strada Kropotinskaia. Părinţi onorabili. Nici vorbă de viol în copilărie. Dimpotrivă, şcoală de muzică şi un cerc de cunoştinţe la Casa oamenilor de ştiinţă, gimnastică artistică... Institutul terminat cu brio. O căsătorie fericită la început cu un coleg de an, plecarea la lucru în străinătate. Un şoc foarte dureros: a reieşit că soţul are înclinaţii homosexuale, a lăsat-o pentru un june. Drept urmare, Liuda a avut o cădere nervoasă, şi-a pierdut serviciul. I-a fost dificil să-şi găsească pe urmă de lucru, a trecut pe striptease. Aici, la Zürich, viaţa e foarte scumpă, salariul abia dacă ajunge pentru chirie. Noaptea lucra la clubul de striptease, ziua făcea traduceri. Cum-necum a rezistat. Pe urmă l-a întâlnit pe Aldo. L-a cunoscut chiar aici, în clubul ăsta. E bancher, om cu dare de mână, aşa că şi-a aranjat s-o ducă bine...

„Bea cam mult”, observă Jenia. Când a venit, era deja turtită. Şi cât au stat la taclale, Liuda a băut patru cupe de şampanie.

La un moment dat Jenia s-a dus la toaletă. Aici a aşteptat-o o mică surpriză: îngrijitoarea de la toaletă, „pipi-dam”, s-a nimerit să fie tot din Rusia. Se vedea că e dintre acelea care nu şi-au găsit locul pe scena cea mare, ci în culise, dar de plecat nici să n-audă... Jenia a făcut ce avea de făcut şi din inerţie a intrat în vorbă cu femeia. S-a potrivit să fie întocmai cum a presupus: era din Krasnodar, a lucrat în Germania, acum e aici...

Jenia s-a oprit în faţa oglinzii, s-a privit şi şi-a spus: ce vânt, drăguţo, te-a adus aici?

Chiar în momentul ăsta a intrat Liuda clătinându-se cu graţie şi făcând mici piruete lângă fiecare clanţă de uşă... Era beată turtă. S-a năpustit în cabină, a vomat, a urinat. A ieşit. „Pipi-dam” i-a vârât pe loc în mână un pahar. Liuda şi-a clătit gura cu dinţii ascuţiţi, şi-a stropit-o cu deodorant. S-a aşezat pe scăunel. A zărit-o pe Jenia. Într-o clipă politeţea i s-a şters de pe faţă ca pudra... Şi-a aprins o ţigară, s-a strâmbat şi brusc i s-a adresat Jeniei în limbajul femeilor de stradă:

— Ce aia mă-tii cauţi aici, scumpete? Cine dracu’ te plăteşte? Şi-n general, ce vrei?

Aşa cum se întâmplă cu beţivii, s-a văzut clar că i s-a rupt filmul, ceva n-a mai mers. Jenia i-a răspuns blând:

— Liudok, scriu un scenariu despre rusoaicele din Zürich. Eşti aici eroina principală: toate vorbesc despre tine, Liuda din Moscova...

— Cum faci, scrii de mână sau ai dictafon? întrebă Liuda cu un glas nou.

— Ei, am un dictafon... recunoscu Jenia. Da' cu tine e mai interesant să vorbesc pur şi simplu. Aşa, ca de la om la om...

Şi pe loc Liuda s-a transformat într-o adevărată furie. A încercat să se ridice, dar s-a prăbuşit cu zgomot pe scăunel:

— Ah, căţea, te-ai dat cu copoii, vrei să ne pui la păstrare? V-aţi ţinut acasă cu limba scoasă după noi, şi na, c-aţi pus laba... O să-ţi rup botu' ăla... şi face o mişcare din umeri ca şi cum ar interpreta un rol, ca un actor de cinema...

Pe Jenia a apucat-o brusc un râs isteric.

— Liudok, surioară! începu să strige printre hohotele de râs. Drept cine mă iei? Ce te-a apucat, ai luat-o razna? Crezi că eu am fost uşă de biserică?

Jenia a îmbrăţişat-o, Liuda şi-a lăsat capul pe umărul ei şi a început să plângă cu sughiţuri. Printre hohotele de plâns s-a strecurat acelaşi text cunoscut, dar spus mai colorat decât au făcut-o colegele ei mai puţin talentate.

— Adică ai supt-o pe trei ruble la gară? Te-au făcut poştă? Ţi-au tras-o şi pe scara blocului? Da, eu sunt Liuda din Moscova! Regina, pastele mă-tii! Da' na, că nu-s Liuda şi nu-s din Moscova! Sunt Zoia din Tuia! Şi neam de neamul meu n-am fost profesori. Servitoare-n casă de profesori am fost, la evrei, asta da! Le-am dus nepoţica la Casa oamenilor de ştiinţă... La mine-n familie numai mineri. Papaşa al meu e de-al doilea. Mama mea lucrează şi acum în mină. E dispecer. Şi tata vitreg e un beţivan, acum stă, deşi se prea poate să fi dat deja ortul popii. M-a violat când aveam unşpe ani... Da, am avut la şcoală medalia de aur!... Am fost şi la institut! Da' cum miliţia m-a înhăţat la „Naţional", mi-au dat un şut în cur de la institut... E bine că nu m-au băgat la pârnaie, toţi de la secţie m-au f... t şi mi-au dat drumul... Poate c-aş fi ajuns profesoară dacă n-ar fi trebuit să fac bani cu p... a din primul an. Mi-e uşor cu limbile, le dau cum mănânc seminţe... Prind din zbor totul,

după ureche, fără manual... şi a scos limba roşie, lungă, şi-a răsucit-o cu îndemânare, ca pe o unealtă de profesionist.

Pe urmă povestea şi-a urmat cursul conform schemei: logodnicul, moartea în ajunul nunţii, geniul rău...

I-au curs lacrimi de beţiv, i-au curs mucii râu... A apucat-o sughiţul, rimelul i s-a întins pe obrajii scofâlciţi.

Nu mai plânge Liudocika, o mângâie Jenia pe umăr. Orice ar fi, tu aici eşti cea mai norocoasă. Toate fetele te invidiază. Ai şi afacerea ta, ai şi pe Aldo de soţ...

— Scribălău nenorocit ce eşti, a început ea să plângă şi mai amar. Ce aia mea de nu pricepi nimic, inginer de suflete! Da, da, e-nsurat, mie-mi spui! E oiţă blândă, îl fac să pască ce-i dau eu, aşa cum face Papa, ăla de-i zice Carlo, azi am stat blană sub trei clienţi. Patru sute de franci, all included... Unu' arab de şaizeci de ani, armă cu două ţevi, o scârbă. Al doilea, un neamţ din Ba varia, zgârcit la culme. Îmi torn apă minerală în pahar şi mă-ntreabă: cine plăteşte apa... Iar al treilea e – izbucneşte în hohote de râs – e o labă lăbuţă! Un japonez tinerel, n-are deloc p..a. Da' e aşa de politicos... Să-ţi iasă din cap treaba cu o foaie. Ăsta-i visul tuturor idioatelor de aici. Poate că numai Naomi Campbell să primească atâţia bani...

Jenia a scos-o târâş pe Liuda afară din toaletă. Aldo cu faţa rozalie i-a aruncat o privire duşmănoasă, iar Jenia i-a încredinţat pe toţi că Liuda şi-a terminat chiar acum o clipă povestea...

Iar peste încă o zi Jenia a plecat. A încheiat cu Michel un contract ca să scrie scenariul. Despre viaţa asta de câine. Despre minciuna asta mizerabilă. Iar adevărul e şi mai mizerabil. Dar Michel voia poveşti. Romanţe de mahala. Melodrame pentru oameni sărmani. În care toate fetele din lumea asta să-şi regăsească speranţele, şi cele naive, şi cele egoiste, şi cele sărace cu duhul, şi cele bune, şi cele crude, şi cele trase pe sfoară...

Jenia a primit o foaie avans. Aceeaşi sumă pe care toate sperau s-o primească pentru o noapte...

S-a întors acasă. Acasă totul era adevărat, viaţa era penibil de grea şi de tensionată. Jenia s-a dus la lucru şi a scris scenariul. La Moscova întreaga istorie i s-a părut din ce în ce mai stupidă şi mai inutilă.

Iar peste o lună şi jumătate a sunat Leo, i-a spus că Michel a murit din cauza unei supradoze de heroină. Şi asta s-a întâmplat la o zi după înmormântarea soţiei lui, Esperanza, care a murit de SIDA într-o clinică. Leo plângea. A plâns şi Jenia. În sfârşit s-a isprăvit cu toată nebunia asta. S-au lămurit toate lucrurile, printre care şi culoarea ochilor lui Michel: albastru când pupila se contractă, ajunge cât un vârf de ac, şi negru când ea se dilată şi ocupă tot irisul, în funcţie de doză...

Arta de a trăi

1

Afurisiţii ăştia de dovlecei nu i-au dat pace câteva zile. A cumpărat în sfârşit cinci, gălbejiţi, netezi, egali ca mărime... I-a gătit seara târziu, dimineaţa a pregătit sosul în grabă şi l-a rugat pe Grişka să-i ducă Liliei mâncarea. Au apărut, pe lângă dovlecei, o salată de sfeclă şi o cremă de brânză de vaci. Lilka n-avea practic niciun dinte. Şi minte avea puţină. Şi frumuseţe. Propriu-zis, era făcută din cogeamite trupul fleşcăit şi din bunătate bleagă... Bunătatea i s-a blegit după boală, şi cât timp Lilka a fost sănătoasă, bunătatea ei a fost zgomotoasă, plângăcioasă, cu exclamaţii de tot felul, puţin cam prea sâcâitoare, simţeai că te îndeamnă insistent să te foloseşti de ea. Şi s-a folosit de ea cine a vrut şi cine n-a vrut. E chiar de râs: numele de fată al Liliei a fost Aptekman, iar ea a fost farmacistă. Spiţer, cum i se spunea altădată. Treizeci de ani a stat la primul ghişeu, le-a zâmbit tuturor, n-a stat să aleagă şi s-a străduit să-i servească pe toţi, să facă rost, să găsească... Pe urmă, congestia cerebrală a lovit-o ca un trăsnet şi s-au împlinit deja trei ani de când merge şontâcăind prin casă, sprijinindu-se într-o cârjă frumoasă din străinătate, cu reazem pentru cot, şi trăgându-şi după ea piciorul stâng care rămâne mereu în urmă. Şi mâna stângă e acum mai mult de privit, de făcut nu mai face nimic...

Încă din copilărie, Jenia n-a putut s-o sufere pe Lilia. Locuiau în aceeaşi curte, pe o stradă veche care şi-a schimbat de trei ori numele de când erau ele pe lume. Părinţii lor se cunoşteau. Se vorbea chiar că bunicul Jeniei în vârstă de optzeci de ani a cerut-o în căsătorie pe bunica Lilkăi, o bătrânică tânără de şaizeci de ani. Dar Jeniei nu-i prea venea să creadă: ce ar fi putut să găsească un bunic intelectual, un medic orelist respectabil, pasionat de Schubert şi de Schumann, care citea în latină discursurile lui Cicero, la bunica Lilkăi, rotofeie ca un poloboc şi blândă ca un mieluşel, mereu cu

zâmbetul pe buze, cu mustăţi şi cu vorba ei cântată dintr-un sătuc ucrainean? Pe vremea aceea, pe Jenia o scotea din sărite faptul că Lilia era scandalos de prost-crescută, lacomă şi curioasă din cale-afară. Iar Lilia ardea să fie prietenă cu ea, numai că Jenia n-o lăsa nici măcar să se apropie.

N-au mai locuit împreună, s-au despărţit pentru mulţi ani şi nu şi-au mai amintit în niciun fel una de alta. Nu şi-ar mai fi amintit poate deloc până la moarte, dacă acum zece ani Jenia n-ar fi umblat prin toată Moscova, ca să caute pentru mama ei muribundă un medicament special care nu se găsea mai deloc. O prietenă îndepărtată i-a promis să facă rost de medicamentul indispensabil printr-o altă prietenă îndepărtată, o farmacistă. Dar nici măcar atunci Jeniei nu i-a trecut prin minte că farmacista ar putea să fie Lilia Aptekman. Cu toate astea, farmacista, a cărei identitate nu fusese dezvăluită până atunci, a sunat pe neaşteptate din proprie iniţiativă, ca să ştie care e doza necesară, a intervenit, a stăruit pe lângă cineva, a făcut undeva comandă, ceva anume n-a mers la început, dar în cea de-a treia săptămână de la prima convorbire telefonică a sunat tot ea şi a anunţat cu bucurie în glas că a făcut rost... În acel moment începuseră deja să-i administreze mamei un medicament mult mai puternic, iar starea ei se agravase. Jenia stătea cu zilele la spital. Şi farmacista necunoscută a venit chiar ea cu mare greutate să aducă medicamentul. Spusese la telefon că-i e în drum, că stă la două staţii...

Jenia i-a deschis uşa mătuşii grăsulii care purta nişte ochelari frumoşi, şi aceasta a început tam-nisam să se lamenteze:

— Jenecika! Ia te uită, păi mi s-a părut mie o clipă că-i o voce cunoscută! Scumpa mea! De bună seamă că Vincristinul e pentru tanti Tania, am făcut rost de el! Doamne! Jenecika! Da’ nu te-ai schimbat niciun pic! Şi talia! Ce talie ai! Nu mă recunoşti? Să mă fi schimbat aşa de tare? Sunt Lilia Aptekman, de la numărul optsprezece...

Jenia s-a uitat nedumerită, neştiind de unde s-o ia pe grăsana care o privea pe sub ochelari cu ochii vopsiţi zdravăn, şi a încercat s-o lege de cineva cu care seamănă, cu ceva... Grăsana, în timp ce continua să se tânguie bucuroasă, şi-a scos mănuşile desperecheate, a pus două sacoşe pe

podea, s-a apucat să scoată din a treia cutiile cu medicamente, examinând cu atenţie ce scria pe fiecare...

— Lilia Aptekman! Câţi ani au trecut! se apără moale Jenia.

Şi îşi aminti totul: de fetiţa grasă care molfăia ba o plăcintă, ba o brânzoaică, de sora ei mai mare, frumoasă, de tatăl ei, directorul rumen la faţă pe care-l lua de acasă maşina de serviciu, iar într-o bună zi tot maşina asta l-a dus pentru mai mult timp, pentru cinci ani... îşi aminti chiar, că după ce a fost eliberat, tatăl Liliei s-a întors moşneag dărâmat. Iar pe urmă stătea pe bancă cu ceilalţi parteneri de domino şi bea cu ei. Şi îi mai veni Jeniei în minte, ca într-o străfulgerare, o imagine cu Lilia, o domnişoară deja bine împlinită, pieptoasă, care îl duce acasă pe tatăl ei cherchelit şi plânge cu lacrimi amare... Altceva nu-şi mai amintea pentru că familia Aptekman a dispărut nu se ştie unde...

— Dezbracă-te, ce stai în uşă Liliecika? şi Jenia mută sacoşele burduşite de pe podea pe taburet şi se apucă să scoată de pe Lilia paltonul ponosit de blană, greu ca o piatră de mormânt. Iar Lilia tot continua să se vaite:

— Intru, sigur că intru. Acum, ce să vezi, sunt liberă ca pasărea cerului, n-am nicio obligaţie, acasă de obicei n-am timp nici să răsuflu, dar acum e vacanţă, pe fete le-au expediat într-o tabără de iarnă, iar Fridman al meu e într-o delegaţie... Ah, ce mă bucur, Jenia, că am dat de tine! O să-mi spui acum totul, da, totul! Ai fost întotdeauna o fiinţă extraordinară! întotdeauna ai fost o deşteaptă, iar eu proasta-proastelor... şi mereu m-am amărât că nu vrei să te împrieteneşti cu mine. Ai fost totuşi cea mai bună prietenă a mea: închipuie-ţi că ani de-a rândul, da' ce spun eu, toată copilăria, am vorbit cu tine înainte să adorm. Acum pot să spun, m-am spovedit...

Lilia vorbea repede, tare şi răspicat ca o elevă de clasa a treia care spune o poezioară.

— Vrei să mănânci? Sau să-ţi aduc un ceai? întrebă obosită Jenia.

Era ora unsprezece, mai erau multe de făcut.

— Nu, n-am să mănânc... Poate doar o îmbucătură... Da' un ceai beau sigur...

Şi Jenia, ca şi cum n-ar fi avut încotro, se duse la bucătărie, iar Lilia după ea, târşâindu-şi cu zgomot papucii de casă bărbăteşti.

— Gândeşte-te numai că a trebuit să se întâmple aşa. Am telefonat şi la centrală, şi la farmacia Kremlinului, am pus în mişcare toate relaţiile mele, le-am spus că o rudă are nevoie. Chiar aşa şi e, tu mi-eşti ca o rudă. Ce milă mi-e de tanti Tania! Pricepi tu, chimia asta-i foarte eficace, numai că de felul ei e tare rea.

Jenia dădu din cap. Ştia deja că mama ei moare acum nu de cancer, ci tocmai din pricina chimiei care-i devorase celulele maligne, tumoarea se micşorase parcă, dar ce să vezi, viaţa se scurgea şi mai repede...

— Iar eu mă tot uitam la voi prin fereastră: stai în faţa pianinei, cânţi, iar pe pianină stau două sfeşnice. Şi mai văd un tablou atârnat, un peisaj cu o pădure într-o ramă aurie... Îl am în minte şi pe străbunicul tău, umbla cu o pălărie neagră, avea buzunarele pline de bomboane cu mentă... Se întâmpla uneori să se ducă la cizmărie cu o plasă plină cu pantofi vechi, se oprea în mijlocul curţii şi împărţea bomboane copiilor...

Parcă cineva o arse cu fierul roşu pe Jenia: amintirile astea îi aparţinuseră numai ei, nimeni pe lume în afară de mama, care aproape că se dusese de tot, nu putea să ţină minte momentul ăsta dintr-o zi de vară, când în mijlocul curţii stătea, luminat de reflectoarele amintirii, străbunicul născut în opt sute şaizeci şi unu, în anul când fusese abolită iobăgia, şi mort în nouă sute cincizeci şi şase... avea o pălărie neagră, o barbă albă tunsă, de sub care se zărea nodul gros de la cravata gri-albastră în dungi... Şi sacoşa cu pantofii vechi, şi bomboanele în buzunare, totul era adevărat, dar era numai adevărul ei, al Jeniei. Se vede treaba însă că mai e pe lume un om care poate să confirme şi să depună mărturie că viaţa aia strivită sub asfaltul grosolan de pe Noul Arbat n-a fost numai aşa, o toană a ei...

— Chiar îţi aminteşti, Liliecika?

— Bineînţeles, îmi amintesc totul până la ultima copeică... Şi pe Nastia, fata-n casă, şi pe Murka, pisica, şi canapeaua cu pătura din sufragerie... şi pe bunică-ta, ce doamnă era Ada Maksimilianovna, umbla cu un costum în carouri, model „piciorul cocoşului”... o străină autentică, ce mai!...

Jenia începu să se smiorcăie.

— Poloneză, spuse Jenia în şoaptă. Da, şi costumul în carouri...

Într-o clipă Lilia îşi scoase ochelarii, scoase o batistă bărbătească murdară şi începu să-şi şteargă dârele de rimel. A făcut-o cu îndemânare, cu pricepere, îndreptându-şi cu degetele genele lipite. Apoi luă trusa cu cosmetice, scoase din ea o cutiuţă de carton cu rimei indigen de proastă calitate, un creion dermatograf moale şi o oglinjoară rotundă de poşetă şi, sugându-şi buzele, începu să se boiască, să-şi refacă frumuseţea scursă... Isprăvi, îşi puse la loc în geantă cosmeticalele de Doamne-ajută şi, încrucişându-şi cuminte, ca la şcoală, mâinile mici în comparaţie cu cât era ea în totul, se apucă să povestească:

— Simt foarte fericită, Jenia. Soţul e bun, fetele frumoase.

Felul în care o spunea nu se potrivea cu conţinutul, tonul vocii era dureros de trist. Lilia oftă şi adăugă:

— Am fost fericită peste poate ca mamă a băiatului meu cel mare. A murit când avea zece ani.

Pentru a doua oară Jenia se simţi arsă cu fierul roşu.

— A fost... a fost un înger. Aşa oameni nu există. Am venit de la serviciu, el lungit pe divan, mort. A avut un anevrism, da' nimeni n-a ştiut, explică Lilia. Băiat zdravăn, măcar să fi avut ceva vreodată, dar n-a fost niciodată bolnav, şi uite că a venit de la şcoală şi a murit! M-aş fi spânzurat de n-ar fi fost fetele! Aveau atunci un an şi jumătate...

O vagă bănuială îi trecu Jeniei prin minte, mai auzise cândva o istorie cu copii morţi...

— Cu ele... e totul în regulă?

— Slavă Domnului! Cum îţi spun, am făcut o mândreţe de fete.

Îşi puse ochelarii, se uită la Jenia cu ochii boiţi zdravăn, cotrobăi din nou în geantă şi-i arătă nişte poze făcute la fotograf: două păpuşele dulci, cu buclişoare, cu buzele ţuguiate a răsfăţ, stăteau fandosite cu gâturile întinse una spre alta...

— Da' altceva vreau să-ţi povestesc, Jenecika. Am rămas în viaţă cu ajutorul lui Dumnezeu. Seriojenka m-a adus pe calea Domnului. La jumătate de an după moartea lui m-am botezat. Rudele mele, tata nu mai era, dar mama, mătuşile toate, surorile n-au mai vorbit cu mine. Pe urmă însă totul s-a aranjat. Şi mi-a fost bine. Ca să spun aşa, de rău, era rău, dar Serioja prin Domnul nostru a rămas cu mine, iar eu îl simt foarte aproape.

Şi ştiu că, aşa cum ne e făgăduit nouă, tuturor creştinilor, nu în viaţa asta ci în ailaltă, el mă va întâmpina cu chip de înger... Numai că uite cu ce nu mă pot eu împăca: plâng tot timpul. Pregătesc prânzul, stau la fereastră, vorbesc cu oamenii, sau pur şi simplu stau în troleibuz, nici măcar nu observ că îmi curg lacrimile. Oamenii, în schimb, observă. M-am gândit ce m-am gândit şi m-am apucat să-mi fac ochii. Rimelul ustură când lacrimile încep să curgă, şi îmi dau seama imediat. Au trecut doisprezece ani şi lacrimile tot curg... M-am obişnuit deja cu fardatul, dimineaţa cum mă scol primul lucru...

Şi iarăşi i s-a rupt inima Jeniei, a început s-o pişte în nas.

Ochii blânzi ai Liliei erau boiţi ca ai unei târfe de pe stradă, iar chipul îi era aşa de luminos, ca şi cum ea însăşi ar fi fost un înger, onoare la care avea dreptul Serioja al ei cel mort...

Lilia a vorbit, a tot vorbit, iar când s-au uitat la ceas au văzut că e aproape unu noaptea.

— Ah, ce gură spartă sunt! spuse dezolată Lilia. Ţi-am împuiat capul! Dar e bine că am stat de vorbă, Jenecika. Probabil că tramvaiul nu mai circulă.

Jenia i-a propus să rămână. Lilia s-a lăsat convinsă uşor. A mâncat tot ce rămăsese din budinca cu brânză de vaci plescăind şi sorbind aerul de plăcere. A mai băut ceai, iar la două, când Jenia i-a aşternut să doarmă pe canapeaua din camera de trecere, Lilia, în timp ce-şi scotea bluza imensă de culoarea maşinii de pompieri, i-a spus Jeniei:

— Jenecika, tanti Tania era botezată?

— Bunica şi bunicul au fost luterani. Iar de mama nu ştiu.

— Cum adică, se miră Lilia.

— Bunicii noştri s-au căsătorit înainte de revoluţie şi s-au convertit amândoi la luteranism. Bunicul provenea dintr-o familie de evrei, bunica era catolică, altfel nici n-ar fi putut să se căsătorească... Mama e atee. Nu ştiu dacă e botezată. Dacă e botezată, atunci e luterană.

— Cum aşa? se minună Lilia. Ce i-a venit? auzi, luterană... Da' e tot aia, doar luteranii sunt şi ei creştini. Să-i aduc lui tanti Tania un preot.

Jenia se uită la trupul Liliei, un morman care se agita să-şi găsească locul potrivit sub pătură, la faţa fără farduri, îmbătrânită, cu riduri şi aluniţe

– o jumătate din zâmbetul ei recunoscător i se înfundase în perna mototolită.

„Ce femeie bună”, se gândi Jenia.

Lilia se ridică de pe pernă şi o luă pe Jenia de mână:

— Trebuie să aduci un preot, Jenecika. E absolut obligatoriu. N-o să ţi-o ierţi pe urmă...

„Da, da, e foarte bună, se gândi Jenia. Era bună şi când era mică, numai că era un copil absolut fără minte. Iar acum energia ei prostească şi-a găsit calea. Calea creştină, ce ciudat...”

Tatiana Eduardovna a murit în aceeaşi noapte, aşa că nu a mai avut nevoie nici de medicament, nici de preot.

La înmormântare, Lilia a plâns amarnic, ştergându-şi rimelul care-i curgea de pe pleoape. A suferit că n-a venit la timp, că nu i-a adus Tatianei Eduardovna un preot, şi pe deasupra că nu şi-a luat rămas-bun. Jenia n-a putut să plângă. Şi-a ţinut mâna rece pe fruntea şi mai rece a mamei şi a alcătuit în gând o listă foarte lungă cu ce n-a făcut în viaţa ei pentru mama... Era mare meşteră la întocmit liste cu ce trebuie să facă...

Lilia s-a lipit de casa Jeniei. Jenia nu şi-a făcut-o prietenă: ca om, Lilia era menită să fie rudă. Să le fie rudă tuturor. Şi Jenia a cedat. S-a enervat, n-a plecat urechea la preocupările Liliei legate de suflet şi de medicină, la propaganda pe care o făcea neobosit creştinismului izbăvitor, s-a răstit la ea din când în când, dar n-a putut să rămână stană de piatră când a văzut cum Lilka nu pregetă să-i ajute numaidecât pe toţi. I-a scrutat viaţa ciudată în adâncime: era omul devoţiunii, în solda tuturor, avea grijă, dezmierda şi-şi alinta nu numai soţul, bosumflat şi prostănac, ci şi fetele neastâmpărate şi capricioase. Cu aceeaşi abnegaţie îşi ajuta prietenele, prietenii şi cumpărătorii obişnuiţi care îi strecurau reţetele pe ferestruica de la ghişeu, căra cu sacul medicamente pentru cunoscuţi şi necunoscuţi şi se făcea roşie de indignare când oamenii copleşiţi de binele pe care li-l făcea îi strecurau pachete de şocolată şi parfumuri... Trăia într-un du-te-vino permanent, abia prididea să-şi tragă sufletul, istovită de griji, obosită de atâta alergătură, cu rimelul care-o ustura curgându-i din cauza lacrimilor care-şi făceau de cap... Şi a alergat aşa ani şi ani de-a rândul: ba ducând ceva cuiva, ba ducându-se în vizită la nu ştiu ce bătrâne, întârziind

întotdeauna peste tot – chiar şi duminica, la slujbele de la biserică, la care tot insista să vină şi Jenia rămasă fermă pe poziţii...

Iar pe urmă a doborât-o congestia. Şi totul s-a dus pe apa sâmbetei: soţul i-a plecat în delegaţie şi a uitat să se mai întoarcă prins în mreje de o tinerică... Fetele, copleşite de evenimente, n-au fost în stare să priceapă de ce viaţa le-a jucat renghiul ăsta. Mama nu le-a mai făcut dimineaţa sucuri proaspete, n-a mai făcut curăţenie, n-a mai călcat, n-a mai adus acasă de mâncare, n-a mai gătit, şi în general n-a mai făcut nimic, ba dimpotrivă, a aşteptat de la ele să facă tot ce nu fuseseră învăţate să facă. Ele s-au eschivat de la toate obligaţiile astea demne de dispreţ, au început să lase totul una în seama celeilalte şi să se ciondănească mai tot timpul.

A trecut mult până ce Lilia s-a întremat. A fost o eroină. A tras ore întregi de piciorul stâng paralizat, l-a sucit şi l-a răsucit, l-a masat, a făcut nişte exerciţii chinezeşti stupide, şi-a frecat până la epuizare corpul inert, a învârtit nişte bile cu mâinile şi cu picioarele, şi uite aşa, treptat-treptat şi-a revenit, a reînvăţat să meargă, să se îmbrace, descurcându-se, cu chiu cu vai, cu o singură mână.

Jenia, care înainte ocolise casa Liliei, acum trecea des pe la ea, ba să aducă de mâncare, ceva fără pretenţii, ba să strecoare bani pe furiş. Spre mirarea ei, Jenia a constatat că vin regulat la Lilia o mulţime de oameni, în majoritate cunoscuţi de la biserică, că stau cu ea, o scot la plimbare, o ajută la gospodărie... Pe fete nu se putea pune mare bază, ele se lăsaseră subjugate de patimile tinereţii, li se făceau o mulţime de oferte ca acelea din jurnalul Din mână în mână. Rareori le apuca entuziasmul pentru vreo faptă eroică: mai dereticau prin casă sau pregăteau ceva pentru prânz, şi de fiecare dată aşteptau ba laude, ba medalii... Lilia le mulţumea de fiecare dată, se bucura în tăcere şi o anunţa pe Jenia:

— Irocika a făcut borş de post! Grozav de gustos!

— Ce spui! Chiar aşa? A gătit? se înfuria Jenia.

Iar Lilia zâmbea blajin şi se dezvinovăţea:

— Nu te înfuria, Jenecika, doar eu sunt vinovată de toate. După moartea lui Serioja am fost ca nebună. Şi le-am răsfăţat la culme, fără să mă gândesc... Ce să cer acum de la ele?

Lilia vorbea acum rar, cu voce scăzută. Nu mai avea energia dinainte, acum se chinuia să-şi târşâie picioarele până la baie, să-şi tragă anevoie pantalonii cu o singură mână, să se spele cu chiu cu vai, să se spele pe dinţi. A trebuit să se obişnuiască să stoarcă tubul de pastă pe periuţă cu o singură mână. Jeniei mai că-i venea să plângă de milă, iar Lilia, zâmbind cu gura strâmbă, lămurea lucrurile:

— Am alergat prea mult, Jenedka. Uite că Dumnezeu a rânduit ca eu să stau şi să mă gândesc la purtarea mea. Asta şi fac acum, mă gândesc.

Şi era tăcută, şi smerită, şi bătrână, şi căruntă, şi nici ochii nu şi-i mai vopsea, pentru că îşi pierduse îndemânarea, şi lacrimile îi curgeau uneori din ochii spălăciţi, dar asta nu mai avea nicio importanţă... Jenia, plecând de la ea, se uita o clipă în oglindă – era încă o femeie bine, nu-i dădeai mai mult de patruzeci şi cinci de ani – şi fugea în jos pe scări, n-avea vreme să aştepte liftul, nu-şi vedea capul de treburi, avea o listă lungă...

2

Carneţelul nu era o agendă, ci un blocnotes pentru însemnări curente, era negru, fără niciun fel de înflorituri, de format destul de mare, mai avea puţin până la un A4. Nu e greu să-i faci să priceapă pe cei care nu înţeleg. În carneţel erau trei coloane, la „E” însemnări privind editura, la „C” casnice şi la „ETC” altele.

În prima rubrică treburile mergeau relativ bine, acum şase luni Jenia îşi găsise un ajutor, pe Serioja, un băiat tânăr, mai tânăr decât Grişka.

Îi dădea bani grei, dar, aşa cum a reieşit, nu fără folos: încetul cu încetul a luat asupra lui toate sarcinile legate de tipografie şi o parte din cele de distribuţie. A răsuflat uşurată...

La rubrica „C” lucrurile stăteau mai rău: maşina veche, un hârb, a trosnit şi a pârâit toată săptămâna din urmă, era clar că venise momentul ori s-o ducă la mecanic, ori să isprăvească cu ea, s-o vândă... Maşina de spălat s-a stricat de tot, ar fi trebuit să cheme un meşter şi să piardă o zi întreagă. Sau mai simplu, să cumpere una nouă, iar pe asta s-o ducă la fiare vechi. Mai erau înşirate pe listă câteva sarcini agasante. S-a gândit ce s-a gândit şi a ajuns la concluzia că a sosit momentul să facă ceva fără de care izbutise să trăiască până atunci şi chiar o scosese la capăt: să angajeze o femeie. Şi a inclus în rubrica a doua încă un punct de la „ETC”. Dacă ar trece mare parte din treburile de la „C” la „ETC” înseamnă că la rubrica „ETC” ar avea de realizat 18 puncte. Acolo, în rubrica „ETC”, erau înscrise sarcinile vechi nerezolvate şi nu neapărat obligatorii: ce şi cui i-a promis şi n-a făcut, sau era gata-gata dar n-a apucat să facă, sau n-a promis, dar a socotit că e de datoria ei... Le-a lăsat de izbelişte pe cele două mătuşi împovărate de ani, intenţiona să ducă o măsuţă cântăreţului de operă de nouăzeci de ani, tatăl unui vechi prieten, plantele pentru mătuşa Maria Nikolaevna zăceau de mai bine de o săptămână, parastasul de un an de la moartea mamei, trebuie să treacă pe la cimitir, să dea de medicul acela ciudat vertebro neurolog pentru Katia, să cumpere un cadou pentru nepoata Soniecika şi să-l trimită ca să ajungă la timp de ziua ei de naştere, Saşka a rugat-o... iar

lui Grişka îi trebuie... şi să găsească o zi, o zi întreagă de dimineaţă până seara, ca să facă un drum cu Kirill până la casa de vacanţă, pentru că soţul ei, pe măsură ce îmbătrânise, devenise tot mai sensibil, se supăra că nu merge cu el la vilă, că era nevoit să meargă ca melcul cu trenul, iar pe urmă să se întoarcă încărcat cu rucsacul cu mere prin bezna din oraş...

Jenia s-a gândit o clipă, a muşcat de câteva ori căpăcelul pixului şi a format numărul de telefon al prietenei Alia, care o convinsese de mult să-şi angajeze pentru menaj pe una dintre cele trei refugiate din Caucaz cu care lucra...

Alia s-a bucurat şi a promis că o s-o trimită, să zicem mâine la zece...

Şi s-a apucat imediat să povestească despre o nenorocită din Baku care deja de zece ani rătăceşte prin Rusia şi nu-şi găseşte locul pentru că ea e armeancă şi răposatul ei soţ e azer, şi numele ei de familie e Huseinova, şi acum armenii nu o ajută deloc din cauza numelui, iar azerii nici ei, din cauza naţionalităţii... Jenia ştia deja de multă vreme că de operele de binefacere se ocupă numai şi numai oamenii ciudaţi, iar cei normali lucrează în organizaţii normale, şi tocmai din cauza asta a suportat povestea lungă despre prima femeie, despre a doua, despre a treia...

La sfârşitul conversaţiei de douăzeci de minute – timp în care Jenia, lipindu-şi receptorul de ureche, a terminat de spălat vasele de la cină – Alia a promis că îi va trimite o cecenă, o minune de femeie care face şi curăţenie, face şi cumpărături, şi găteşte cum Jenia nici nu visează... Suna ispititor. Numai ce a pus jos receptorul că a şi sunat din nou. Jenia s-a uitat la ceas, era douăsprezece fără un sfert.

— Şalom! se auzi în receptor un salut energic şi vesel. La telefon Hava!

Hava era fosta Galina Ivanova, convertită acum trei ani la iudaism, care făcea propagandă înflăcărată Torei printre cei dispuşi s-o asculte şi le spunea că e singura învăţătură adevărată. Şi-a pus la început mari speranţe în Jenia că o va converti, dar entuziasmul ei pătimaş de novice într-ale iudaismului s-a lovit de ateismul şi de răceala ei în privinţa religiei ca de un zid de piatră.

Cinci minute, îşi fixă Jenia în sinea ei norma.

— Ce mai faci? întrebă Hava.

După cum se ştie, formula „Ce mai faci?” la ruşi se deosebeşte de cea englezească, pentru că presupune un răspuns amănunţit. Jenia însă răspunse ca englezii:

— Bine. Dar tu?

— Ah, răsuflă Hava uşurată. Mă salvezi?

— Poate. Cât de mare e necazul?

Din când în când Jenia o împrumuta cu bani, fără să-i mai vadă înapoi, şi se bucură că discuţia a căpătat un aspect practic. Din momentul când a început să jure pe Cel de Sus, Galia şi-a lăsat serviciul şi s-a dedicat cu trup şi suflet slujirii credinţei. Unde mai pui că la cei cincizeci de ani ai ei neîmpliniţi încă, nu era de colo să înveţi ivrit. Şi credinţa ei a tot crescut, deşi cu banii situaţia a început să fie cam albastră. Jenia nu s-a dat în lături s-o ajute – ce să-i faci, aşa a fost istoria relaţiilor lor – dar a întrebat-o întotdeauna: „Pentru ce-ţi trebuie?”...

A întrebat-o şi de data asta. Şi a primit un răspuns amănunţit. Hava avea nevoie de treizeci şi doi de dolari ca să cumpere două cărţi despre Sfânta Scriptură.

— Hm, făcu Jenia, ei da, da... Galia, de dat, pot să-ţi dau treizeci şi doi de dolari. Treaba e numai cum ajung ei la tine. Mă duc la un târg de carte, mai am o săptămână până la plecare, şi sunt foarte ocupată. Sau vii la mine acasă dimineaţa până-n nouă, sau mă cauţi până dai de mine. Ai numerele mele de telefon?

Părea că discuţia a ajuns la bun sfârşit fără să intre în zona periculoasă a religiei. Dar Jenia s-a bucurat prea devreme.

— Jenia, spuse aspru interlocutoarea, te-am rugat de nenumărate ori să nu-mi mai spui Galia. Eu sunt Ha va. Vezi tu, ar trebui să înţelegi că numele are o semnificaţie mistică. De fiecare dată când îmi pronunţi numele pe care nu-l mai port, faci ca şi cum m-ai întoarce în trecutul meu de care m-am lepădat. Numele de Hava este numele străbunei noastre, al celei dintâi femei, şi rădăcina numelui vine de la cuvântul „haim” care înseamnă viaţă...

— Bine Hava, am înţeles. Iartă-mă, dar m-am obişnuit de atâţia ani să te chem pe primul nume...

Au fost căsătorite cu acelaşi bărbat, întâi Jenia, pe urmă Galia. Băieţii lor erau fraţi de acelaşi sânge, purtau acelaşi nume de familie, ba chiar semănau şi la înfăţişare. Jenia l-a lăsat pe primul soţ, iar după cinci ani, l-a înmormântat Galia. Au stat una lângă alta la mormântul lui, amândouă în negru: Jenia, vinovată de toate, şi Galia, absolut nevinovată. Şi cei doi băieţi de nouă şi de trei ani... Numai că la vremea aceea Galia nu era încă Hava, ci o fată obişnuită din zona colinară a Rusiei Centrale cu deluşoare şi pârâiaşe, ortodoxă cu cruciuliţă pe lănţişor, domoală ca stepa întinsă unde şi-a petrecut copilăria, şi frumoasă coz, roşie-n obraji ca împărăteasa broaştelor după ce pielea i-a fost mistuită de foc...

Răposatul soţ i-a lăsat Galiei drept moştenire un fiu de trei ani şi o soacră bolnavă. Şi pe Jenia ca s-o ajute. Două decenii şi mai bine a fost prezentă Jenia în viaţa ei, iubind şi urând creatura asta ciudată, pe zâna asta cu virajele bruşte din viaţa ei, unul mai absurd decât altul. În ultimul an din scurta viaţă a lui Kostia, Galia a găsit să-l scape de boală cu metoda unui şarlatan rus, nu i-a dat nici antibiotice, nici analgezice, ci numai ierburi şi pământ, prafuri pregătite din pământ de la locurile sfinte, ştiute numai de făcătorul ăla de minuni ageamiu. Cu puţin înainte să moară Kostia, Galia s-a lăsat pe mâna altuia, un vraci tibetan, care nu era deloc tibetan, ci un cazac şmecher din Primorie. Pe urmă Galia a prins dragoste de yoghini.

L-a antrenat şi pe fiul ei, care a rezistat cât a rezistat, până s-a umplut paharul, şi în cele din urmă s-a dezis de preocupările spiritual-religioase ale mamei. În orice caz, de la yoga încolo n-a mai urmat-o. Iar Galia s-a apucat de ceva practici occidentale mult mai ciudate.

De fiecare dată când îmbrăţişa o idee nouă, la început Galia progresa cu succes, după care se trezea că e adepta unei învăţături mult mai adevărate, şi uite aşa, a trecut de la aişnaişti la budişti, a fost când la penticostali, când la scientologi, până a nimerit la iudei. Jenia i-a descoperit postura asta comică datorită unui calendar de perete, făcut cu zgârcenie pentru un deceniu întreg. Era un calendar de format mare, tipărit pe o hârtie foarte bună, cu imagini din Palestina. Galia îi adusese calendarul în chip de cadou de Anul Nou, care la evrei începe toamna şi nu într-o zi anumită, ci cum cade, în fiecare an la altă dată... Vederile din Sinai, de la Marea Moartă şi din Galileea, cu grădinile care crescuseră din nou în ultimii

ani, erau minunate, şi Jenia, la rândul ei, a dăruit imediat calendarul Liliecikăi. Aceasta, în ciuda faptului că religia creştină o câştigase de partea ei fără niciun efort, rămăsese evreică în adâncul sufletului şi nu uita niciodată să sublinieze cu mândrie – în cazul că cineva ar fi uitat – că Fecioara Maria şi însuşi Iisus, nemaivorbind de Ioan Botezătorul şi de toţi apostolii, până la ultimul, au fost cum nu se poate mai evrei. Pentru Biserica Ortodoxă, acolo unde o purtase credinţa, să aminteşti de aşa ceva suna a incorectitudine politică şi i-a şi supărat pe unii...

Şi cu toate astea, lucrurile în privinţa Liliei erau clare. Pe Jenia însă a mirat-o ultima preocupare religioasă a Galiei. Deşi nu mai avea nici loc, nici timp să se mire. Nu se dumirise la ce i-au trebuit evreii frumoasei ăsteia ofilite, de fel din satul Malaia Pokrovka. Era convinsă că nu e vorba de un devotament religios dus până la sacrificiu. Jenia a presupus la început că pe Galia a ademenit-o vreun evreu văduv bărbos, şi a tot aşteptat că, uite acuşi, o s-o ia gura pe dinainte şi o să-i spună că se profilează o căsătorie în viitor (în privinţa asta lucrurile erau foarte simple pentru Galia, una-două era gata măritată), şi a numărat în minte în ordine a câta căsnicie nereuşită ar fi, a cincea sau a şasea. Dar n-a fost nimic de felul ăsta. Galia a mers mult timp la nişte cursuri, a citit Tora, nici asta n-a făcut-o de capul ei, ci în cadrul unor seminarii şi, în fine, când a venit odată să-şi ia banii, a refuzat să mănânce şi să bea, pentru că Jenia nu gătea cuşer, iar Galia nu mai era Galia, ci Hava. În ziua cu pricina, Jenia era aşa de obosită încât nu s-a putut abţine şi a întrebat cu răutate:

— Ia spune-mi, Hava, poţi să iei bani de la mine, care nu gătesc cuşer?

A regretat pe loc că a fost rea, în schimb Galia a căzut pe gânduri încreţindu-şi fruntea frumoasă de sculptură antică, a pus pe masă banii abia ascunşi în portofel şi a spus serioasă, să te facă praf nu alta:

— Nu ştiu. Trebuie să-l întreb pe profesor.

Pe urmă Jenia a înduplecat-o cu greu să ia banii. Ştia că abia îi ajung să trăiască.

Băieţii au râs înduioşaţi de Jenia, în special băiatul cel mare, Saşka, soţul ei a făcut câteva remarci inteligente, a numit-o pe Jenia când Timur şi băieţii lui care-şi fac singuri rost de bani, când maica Tereza din Moscova şi din Podmoskovie, iar într-un moment nefericit, de pornire duşmănoasă, a

rănit-o, i-a spus cu răutate că ajutorul pe care Jenia îl dă omenirii îşi are originea în superioritatea arogantă afişată de cei deştepţi şi frumoşi faţă de fiinţele urâte şi proaste...

În momentul acela Jenia a simţit că-i sare ţandăra şi s-a dezlănţuit:

— Da! Chiar aşa! Şi ce-ai vrea să fac cu voi toţi ăştia, urâţi şi proşti? Să vă las dracului?

A fost rândul lui Kirill să se simtă jignit.

Aşa trăiau...

3

Ultima zi dinaintea plecării a început cu un telefon. O voce cu accent caucazian, cântată şi domoală, a cerut cu Jenia:

— Sunt Violetta, vin azi la dumneavoastră să fac curăţenie.

Jenia, trezită din somn, şi-a adunat gândurile căscând. Avea intenţia să spună că azi nu poate, că i-ar fi peste mână, că mâine pleacă, o să vină peste zece zile şi o să se înţeleagă ele atunci... Dar pe urmă s-a gândit: mă rog, fie! Las' să vină Violetta asta de două ori pe săptămână, să le facă ea curăţenie, să le gătească ea, să-i ia cu duhul blândeţii... De fiecare dată când pleca cu treburi, o încerca un uşor sentiment de vinovăţie faţă de familie şi chiar faţă de casă.

— Bine, veniţi!

— Vin îndată, peste trei ceasuri, că mai trebuie să-mi adun copiii...

Jenia se uită la ceas, era opt fără un sfert. Trebuie luat biletul de la Lufthansa la patru, iar până atunci trebuie curăţate grajdurile lui Augias. Cu hainele la curăţătorie, cu poşta şi cu administraţia blocului, timpul a zburat taman până la unsprezece. Iar la unsprezece fix a sunat soneria. Jenia a deschis: s-a pomenit în faţa ei cu un buchet de crizanteme micuţe, în spate, zâmbitoare, o femeie grasă, într-un palton cu platcă şi cu un şal roz ţesut cu benzi groase, strălucitoare. O fetiţă de zece ani stătea la dreapta, la stânga, un băieţel de grădiniţă. Băieţelul ţinea în mâini un camion mare, mai mare

decât el, iar fetiţa un coş special, cu o uşiţă întredeschisă în afară prin care se iţea o căpăţână de pisică...

— Cei mari simt la şcoală, iar pe cel mic nu-l las de lângă mine. Elvira cască de plictiseală când nu-i la şcoală. Oricum învaţă mai bine decât toţi.

Cât timp Jenia, preluând florile galbene ca muştarul, a analizat noua situaţie, Violetta s-a dezbrăcat, a scos hăinuţa de piele de pe Ahmetik, a scos pantofii cu grijă şi i-a pus în ordine de la mic la mare, aliniindu-le vârfurile. Şi-au pus toţi în picioare cipici tricotaţi, s-au mutat în sufragerie şi s-au aşezat la masă. Motanul stătea pe genunchii fetiţei cu un aer sobru, mohorât.

S-a dovedit mai târziu că Violetta era o comoară. Fata ei cea mare, de optsprezece ani, murise la Groznîi într-un incendiu, în timpul unui bombardament. Ahmetik, cel cu camionul, a apucat să stea un timp în spital. Au bombardat de şapte ori când traversau coridorul, băieţelul a fost rănit la mână, tatăl la picior... Motanul a surzit la explozie, şi de atunci Elvirocika îl duce în braţe... E fetiţă bună, îi e milă că e invalid...

Violetta a deschis fermoarul de la geantă, a scos din ea un teanc de fotografii şi hârtii şi s-a apucat să le întindă pe masă.

— Asta-i diploma mea, cât pe-aci să iau şi premiu. Asta-i caracterizarea de la locul de muncă. Ăsta-i tata, fotografie după războiul ăla, era încă tânăr. Da, uite şi buletinul! Asta-i dovada că s-au născut Ahmetik, Elvirocika, Iskander şi Rustamcik. Asta-i fotografia noastră de nuntă. Bărbatul meu a fost inginer-şef. Fabrica însă nu mai e. Ăsta-i fratele mai mare cu familia. Are două fete şi trei băieţi. Uite-o şi pe asta. Ultima fotografie dinainte de război, fata mea cea mare are aici cât are Elvirocika acum, zece ani şi jumătate... Astea-s tăieturi din ziarul nostru din republică: când bărbatul meu a împlinit cincizeci de ani, înainte de primul război, i-au dat „Decoraţia de onoare”...

Masa era deja acoperită toată cu fotografii, iar Jenia simţea junghiuri în inimă, aşa cum simţi dintele după ce trece anestezia.

— Alia Aleksandrovna mi-a spus că sunteţi prietena ei şi m-am bucurat foarte tare. Face atâtea pentru noi, ca pentru rude. Am căzut de pe scară, am făcut congestie cerebrală, a aranjat să mă ducă la un spital, medicii sunt aşa de buni. Iar capul şi acum mi se învârte...

Jenia a atins pe rând fotografiile, frânturi de viaţă, un puzzle stricat care nu va mai recompune niciodată vechiul tablou...

— Violetta, dacă ai avut congestie cerebrală, atunci ar trebui eu să merg să-ţi frec ţie podelele, nu tu mie...

Violetta s-a apucat să râdă ca de-o glumă bună, i s-au văzut lucind dinţii de aur.

— Şi Alia Aleksandrovna spune că e încă devreme să mă apuc de treabă. Până să cad, am lucrat la „Miam-Miam”, am vândut pateuri. Să nu cumpăraţi niciodată, nu-s adevărate. Mi-a luat locul o tătăroaică din Baku. Nu mai pleacă de acolo nici în ruptul capului. Vine iama, în chioşc e cald. Cei mai mulţi dintre ai noştri lucrează la piaţă: femeile vând, bărbaţii cară, încarcă, iar care au noroc sunt şoferi. Am un frate la Rostov, al doilea a plecat în Turcia. O soră a rămas la Groznîi cu părinţii, acolo e şi mai rău decât aici. Deşi e acasă... Nici prin minte nu mi-a trecut că viaţa o să ia aşa o întorsătură. Sunt inginer de tehnica securităţii, am lucrat în administraţie... Mă pricep să fac bine curăţenie, casa mea era lună, era frumoasă, aveam de toate, Rozenlev, Madonna, aveam optsprezece covoare, o aveam chiar şi pe Rusoaica cea frumoasă... Ce bine o duceam! Acum toţi stăm într-o cameră, şi asta mulţumită Allei Aleksandrovna, comitetul refugiaţilor a închiriat-o pentru noi... L-a aranjat şi pe Aslan paznic la băiatul ei, la office... Aslan şchioapătă acum, nu-i bun să care. Şi are peste şaizeci de ani.

Vorbea şi nu se mai oprea. Copiii stăteau smirnă la masă, parcă erau lipiţi. Ahmetik strângea la piept camionul cel nou. Elvira ţinea pe genunchi motanul care dormea cuminte.

Jenia îşi frământa mintea cum să facă, cum să dreagă. Familie mare. Oricâţi bani i-ar fi dat Violettei, tot n-ar fi putut să hrănească toată trupa. Dacă ar lua-o femeie de serviciu la editură, ar costa-o nu mai mult de două mii... Dacă ar găsi s-o aranjeze la cineva la vilă? Nu se încurcă nimeni cu o familie aşa de mare...

— Vasăzică aşa, spuse Jenia, şi în momentul ăsta sună telefonul.

Hava s-a bucurat că a găsit-o pe Jenia acasă:

— Toată săptămâna te-am sunat, n-am dat de tine. Vin chiar acum!

— Haide! Chiar acum! răspunse Jenia.

— Aşa rămâne, acum, repetă Hava.

Şi telefonul a sunat din nou. De data asta era Liliecika. Ele nu se cunoşteau, dar se cam nimereau în paralel.

— Jenecika, se apucă Lilia să-şi povestească oful, vreau să-ţi mulţumesc încă o dată. Deschid frigiderul şi mi se face pur şi simplu cald. Văd cum stau borcănaşele tale, şi totul e atât de gustos pentru ştirba de mine. Mi-eşti ca o mamă, îţi spun drept.

— Zi mai bine ca o bunică, bombăni Jenia.

Lilia râse cu jumătate de gură:

— Să zicem că-i aşa. Că bunica gătea mai bine decât mama. Vreau să-ţi mulţumesc şi... îngerul să te aibă în pază la drum...

A ezitat când a vorbit de înger, ştia cât de pornită e Jenia şi ce ironii face pe seama Bisericii. Dar Jenia a înghiţit povestea cu îngerul, şi Lilia a terminat într-o notă cu totul şi cu totul ortodoxă.

— O să mă rog pentru tine ca pentru o călătoare pe apă şi pe uscat.

— Bine, hai! Atunci am să-mi iau o scăldătoare... O să te sun mai târziu... şi a pus jos receptorul.

— Vasăzică aşa, Violetta, eu mâine plec pentru zece zile şi te consider deja angajată. Vino însă după ce mă întorc. Dar, până una alta – Jenia căută pe policioara unde stătea zaharniţa, lângă ea era coşuleţul pentru pesmeţi, iar în el se aflau multe hârtiuţe de tot felul, între care şi banii de hârtie –, ia un avans.

Hârtia verde palid şi-a găsit locul în teancul de fotografii alb-negru şi de hârtii cenuşii de ziar...

— Slavă lui Allah! Violetta îşi ridică puţin mâinile roşii, puse cruciş. Sunt tot felul de oameni... Dar ce oameni ne trimite nouă Allah! O să mă plătesc cu lucrul...

Pe urmă şi-au scos cipicii împletiţi, şi-au încălţat ghetele, motanul a intrat ascultător în coşuleţ, iar Jenia a simţit durerea de dinţi în tot corpul...

Îşi scosese încă de aseară geamantanul de la mezanin. Aşezase unele peste altele chiloţii şi alte fleacuri, trusa cu farduri, încă una veche cu medicamente... halatul subţire, două pulovere... Hava tot nu venea să ia cei treizeci şi doi de dolari, iar Jenia se afla într-o stare complicată, îi era milă peste măsură şi o compătimea pe cecena cu mâinile roşii care-şi suporta cu demnitate eşecul în viaţă, dar o şi irita treaba asta, în aceeaşi măsură în

care o sâcâia mereu ideea că, dacă intră în relaţie cu un om, trebuie să-i suporte prostia şi că nu e obligată... Mai e şi nebunia mai bine sau mai prost ascunsă care-şi pune pecetea pe fiecare om aproape...

„Din moment ce tu nu eşti în stare să le spui o dată pentru totdeauna «duceţi-vă dracului cu toţii!», nu-ţi rămâne decât să stai şi să aştepţi până ce gândul ăsta ascuns, care se urneşte greu din loc, ajunge la suprafaţă”, se consolă Jenia. Se făcuse deja aproape trei, ar trebui să meargă după bilet, pe urmă la editură, pe urmă să ia un cadou pentru o prietenă veche care locuieşte la Berlin... pe urmă cineva trebuia să aducă pe seară ori o scrisoare, ori ceva acte pentru Frankfurt.

Când Hava sosi în sfârşit, Jenia, care-şi pierduse de mult răbdarea, era deja la uşă, îmbrăcată într-o scurtă. Băgă mâna în buzunar unde se aflau pregătiţi banii. Obosită de câţi nervi îşi făcuse, nu mai putu să scoată un cuvânt.

Hava stătea în uşă într-un palton lung, negru, cu ceva negru ca un turban pe capul ei mic, şi culoarea asta neagră din cap până-n picioare îi venea bine. Se potrivea cu faţa ei albă ca zăpada, de zână care nu îmbătrâneşte.

— Ei, ce mai faci, curvă şi zeiţă, ca să zic aşa! o luă gura pe dinainte pe Jenia şi-i întinse plicul supărată şi încântată. Te aştept de două ore aproape, stau ca pe jăratec, de atâta zor îmi tremură şi mâinile...

Hava puse cu grijă plicul în geantă şi începu să-şi desfacă fără grabă nasturii negri lucioşi, iar ochii ei căpătară tot un luciu de oglindă, dar de un albastru viu.

— Mulţumesc că m-ai aşteptat. De ce eşti aşa de spurcată la gură, Jenecika? Bine, de acord, ştiu eu că ai suflet bun, dar alţii ar putea să intre la gânduri...

— Ascultă, de ce te dezbraci, nu vezi că plec? Sunt în întârziere...

— O clipă, să mă duc la toaletă, o lămuri Hava şi o porni maiestuoasă în capătul celălalt al apartamentului – sub paltonul negru avea o rochie neagră, iar ciorapii erau tot negri.

Ieşi pe urmă din closet, bolborosind ceva.

— Nu, spuse Hava ca şi cum ar fi spus-o pentru ea, nu pot să nu-ţi spun asta! Chiar că e ceva foarte important. Așează-te o clipă.

Jenia pur şi simplu încremeni.

— Ce-ai, Galia, nu vezi că ai umblat brambura şi ai întârziat o oră? îţi spun că mă grăbesc...

— Îţi dai seama, Jenecika, azi e mare sărbătoare, e Iom-Kippur. Pricepi? E Ziua Pocăinţei. Aşa cum e Postul cel Mare, dar comprimat într-o singură zi. În ziua asta nu se bea, nu se mănâncă. E ziua Domnului. Ziua de Odihnă a Domnului.

Jenia îşi încheie gheata dreaptă. Şiretul intră cum nu trebuie în agrafa de metal.

— Da, a odihnei... repetă mecanic Jenia. Hava, îmbracă-te, şi aşa m-ai ţinut o oră-n loc!

Hava îşi luă din cuier paltonul de sărbătoare şi se opri excedată:

— Jenecika! Nu se poate să fii tot timpul agitată aşa cum eşti tu. În general nu se poate trăi aşa, dar în special astăzi.

Jenia smulse şiretul, care se rupse. Aruncă cât colo bucăţica ruptă din şiretul subţire de piele. Azvârli ghetele, se încălţă cu mocasinii. Se ridică, i se făcu negru în faţa ochilor: ori fiindcă îşi schimbase poziţia, ori fiindcă se înfuriase.

Hava îşi aruncă pe ea paltonul, se uită în oglindă, nici urmă de frământare pe faţa ei, numai linişte şi împăcare.

Jenia încuie uşa, Hava chemă liftul. Stătea şi zâmbea misterios ca omul care ştie ceva ce nimeni altcineva nu ştie. Se auzi liftul venind. Hava intră. Jenia o luă în jos pe scări făcând zgomot cu tălpile din piele.

În timp ce Jenia scotea din cutia poştală un plic mare, vârât anapoda şi rupt deasupra, Hava cobora lin la parter. Au ieşit amândouă deodată pe uşa de la intrare.

— Rămâi cu bine! îi aruncă Jenia din mers.

— Nu mergi la metrou?

— Nu, am acolo maşina... arătă Jenia vag cu mâna.

Într-adevăr, maşina era parcată pe o străduţă, iar Jenia se temu că Hava o să se ţină scai de ea şi că o să fie nevoită încă o jumătate de ceas să-i asculte în maşină sfaturile moralizatoare. Aşa s-a şi întâmplat. Hava, potrivindu-şi pasul, a mers după Jenia în direcţia opusă metroului.

— Văd că te grăbeşti, Jenecika. Dar ce-ţi spun eu e foarte important: Talmudul spune că din zorul ăsta nu iese nimic bun...

— Asta-i sigur, aprobă Jenia. Dar acum am treabă în altă parte.

Se urcă în maşină şi trânti uşa.

Hava întredeschise portiera şi rosti cu gravitate:

— Talmudul spune că trebuie să-l slujeşti pe Domnul, nu pe oameni! Pe Domnul!

Dădu drumul motorului, maşina porni imediat – rândunică, ce mai încolo şi încoace! —, şi Jenia o luă din loc, împroşcând-o pe Hava cu gazul de la eşapament.

Hava o urmări cu un zâmbet trist şi frumos.

4

Seara, nu prea târziu, Jenia a şters încântată de pe listă toate punctele rezolvate. A reuşit în cele din urmă să le facă pe toate. Era mulţumită mai ales că i-a reuşit treaba cu cadoul pentru prietena din Berlin: croitoreasa tânără, o invalidă în cărucior pe la care a apucat totuşi să treacă, i-a cusut de mână un bolero minunat din bucăţi multicolore şi au fost amândouă mulţumite, şi Jenia, şi croitoreasa, care a primit o sumă bunicică. Rămăseseră câteva puncte care nu trebuiau rezolvate grabnic, o să reuşească ea să le rezolve pe toate la întoarcere... Făcuse şi geamantanul, şi cina în familie se terminase deja, Kirill aşezat în faţa televizorului citea disertaţia cuiva şi se burzuluia din când în când, ba la dictafon, ba la autorul disertaţiei. Grişka stătea la calculator.

Nesuportând din fire să aibă timpi morţi, Jenia se grăbi la bucătărie. Deşi făcuseră provizii, Jenia se apucă totuşi să gătească pentru că ştia că băieţilor nu prea le place să facă de mâncare.

„O s-o pun în congelator”, hotărî ea.

De data asta totul a fost foarte bine organizat: toate cărţile de la editură au fost strânse şi împachetate, toate formele făcute. Adjunctul, băiat de ispravă, o să ducă cutia direct la Şeremetievo, la avion.

Mâncarea era caldă încă, era prea devreme s-o pună în congelator.

„Poate reuşesc să fac o baie...” Deschise apa şi un jet gros se lovi de fundul emailat. Grişa se deconectă de la Internet şi imediat se auzi telefonul.

Trebuie făcut ceva cu cordonul ăsta, lua-l-ar dracu! îşi aminti Jenia. Era Lilia. Scâncea.

— Liliecika! Ce s-a întâmplat? se alarmă Jenia.

Înainte vreme Lilia putea să plângă în hohote, să plângă amarnic, după boală însă nu mai putea decât să zâmbească moale.

— Pot să mă plâng? Numai că eu mă plâng, iar tu uiţi imediat, pentru că ştiu şi singură că e o prostie, dar mă doare...

Jenia habar n-avea ce s-a întâmplat, dar ştia cine i-a provocat durerea.

— Mă rog, ce ţi-au mai făcut?

Lilia fornăi uşor, se smiorcăi.

— Au mâncat... închipuie-ţi, deschid frigiderul, borcănaşele de la tine, ia-le de unde nu-s. Nu e decât un pepene mare tăiat pe din două. Mă duc la ele în cameră, au musafiri. Băieţi tineri, ăla al lui Irocika, nesuferitul ăla, şi ăsta de acum al lui Marişa, programatorul... Iese Irka, întreabă, ce-ţi trebuie, iar eu spun, unde-s dovleceii mei, ea spune, i-au mâncat musafirii. Iar eu spun, de ce aveţi musafiri, şi ea spune, e sărbătoare... M-am mirat, întreb, care sărbătoare, iar ea râde aşa... râde ca să-mi facă în ciudă... Mă duce în camera mea, loveşte cu degetul în calendarul tău şi spune: vezi că-i sărbătoare? Iom-Kippur! N-au lăsat nimic, nici dovlecei, nici sfeclă... Ştii cât mă doare...

— Bine, fie cum zici tu Lilka! E o prostie să te superi pe ele. Sunt mici, or să crească, o să le vină mintea la cap... Chiar tu le-ai răsfăţat, aşa le-ai educat, aşa că rabdă acum... Şi la urma urmei, tu ţi-ai găsit calea: roagă-te Liliecika! Tu chiar poţi...

Jenia simţi că îi zvâcnesc tâmplele de furie. Aproape la fel ca azi în cursul zilei când Galia-Hava a învăţat-o cum să trăiască. Ba chiar mai rău.

— Nu fi mâhnită, Lilka! mai bine spune-mi ce să-ţi aduc din Germania?..

A pus receptorul în furcă. A pus o parte din mâncarea caldă încă în cutii de plastic. Le-a aşezat în sacoşă. S-a îmbrăcat şi i-a strigat lui Kirill:

— Kiriuş, fac un salt de o oră! La Lilka!

— Jenia! Vorbeşti ca noii ruşi: ce-i aia „fac un salt”?

Dar ea nu l-a mai auzit, a luat-o pe scări încercând să-şi domolească iritarea. Ah, cu câtă plăcere s-ar fi repezit acum la amândouă, drăgălaşele de ele, la mutrele lor mizerabile!...

A deschis Irişa. S-a bucurat. Din camera fetelor se auzeau zgomote destul de suportabile, era fum să-l tai cu cuţitul, ca într-o cârciumă.

— Da’ mama spunea că ai plecat, clipi Irişa a mirare din ochii cu genele dese.

— Mâine plec. I-am adus mamei aici câte ceva. Se pare că nu mai are nimic, sau cam aşa ceva.

— Irişa! o chemă Irişa pe sora ei şi Jenia înţelese că iar le-a încurcat. Ciudată mai era asemănarea între ele: când sunt împreună vezi cât de colo care e una şi care e cealaltă, dar separat nu-ţi dai seama deloc.

Adevărata Irişa îşi făcu apariţia. Era cam băută, râdea cu gura până la urechi, arătându-şi dinţii strălucitori făcuţi de mama natură nu mai rău decât unii falşi:

— Ah, mor de râs! Mămica a bătut toba!

Jenia, făcută foc şi pară de furie, scoase încruntată cutiile calde.

— Da’ ce-i cu dumneata, tanti Jenia? Am glumit doar! N-am luat nimic din mâncarea dumitale! Am scos-o pur şi simplu din frigider ca să răcim pepenele! Iar borcănelele le-am pus pe pervaz. Mama a devenit de-a dreptul insuportabilă, vrea să vadă tot, îşi bagă nasul peste tot, vrea să ştie tot ce facem noi.

Cea de a doua, Marişa, i se alătură:

— Doar suntem mari. Avem viaţa noastră. Iar ea ne tot bate la cap...

Uşa Liliei se deschise: ea îşi băgă capul prin uşa crăpată, aşa cum broasca ţestoasă îşi scoate capul de sub carapace, gata imediat s-o ia din loc şi să se ducă într-ale ei:

— Ah, Jenecika! Ai venit! Iartă-mă, proasta de mine! Fetele petrec. Fetelor, iertaţi-mă! Chiar n-am ştiut că e Iom-Kippur...

Jenia stătea cu cutiile-n mână ca o proastă. Îşi dădu însă brusc seama că situaţia e ridicolă la culme. Începu să râdă în hohote cu un râs zglobiu, de copil poznaş:

— La dracu’ cu voi toate!

Liliecika făcu repede o cruce în aer, nu suporta să se pomenească nume din astea.

— Proaste mai sunteţi! De Iom-Kippur e post negru, fără mâncare, fără apă! explică Jenia de parcă le ştia pe toate de-o viaţă întreagă, nu că le-ar fi aflat azi-dimineaţă...

Liliecika se îndreptă spre ea, ţinându-se de perete, pentru că îşi uitase cârja frumoasă lângă pat:

— Jenecika! Mulţumesc că ai venit! Du-te cu Dumnezeu! Dumnezeu să te aibă-n pază!

...Kirill dormea deja când Jenia intră pe furiş în dormitor. Se simţea minunat. Izbutise să le facă pe toate şi ceva pe deasupra, îi ieşise totul mai bine decât se aştepta. Fetele Liliei erau nişte aiurite, nici vorbă, dar ar fi putut fi şi mai rău. Jenia se uită la ceasul deşteptător, era douăsprezece fără un sfert. Îl potrivi la cinci şi jumătate, avionul pleca devreme. În aceeaşi clipă se auzi telefonul. Era Hava.

— Jenecika, iartă-mă dacă te-am supărat. Dar nu pot să nu-ţi spun, e foarte important. Talmudul spune că atunci când omul face în aşa fel ca să le fie bine altora, dar lui însuşi îi e rău, asta înseamnă că procedează greşit... Omului trebuie să-i fie bine... Tu trăieşti în greşeală... Omului trebuie să-i fie bine!

Vorbise serios şi din suflet. Iar Jenia zâmbi, având în faţa ochilor chipul ei sculptat, poate unul dintre cele mai frumoase chipuri de femeie... Dar e plămădită din... Proasta, e sinceră, dar o ţine una şi bună!

— Hava! Da' de unde ai scos-o că mie mi-e rău? Mie mi-e bine. Mi-e foarte bine! Ascultă, Talmudul spune ceva în legătură cu ziua când o să-mi înapoiezi banii?

Hava tăcu: se cunoşteau de-o viaţă. Au fost şi hârtii de zece, şi mărunţiş, şi hârtii de o sută pe care le-a luat pe datorie şi nu le-a mai dat înapoi, şi acum o făcea pe proasta, adică la ce s-o fi referind Jenia?

— La ce te referi?

— La cei treizeci şi doi de dolari pe cărţile despre Sfânta Scriptură, răspunse repede Jenia. La ce altceva?

— A, da, răsuflă uşurată Hava. Ţi-i dau imediat ce te întorci.

— Ei, e foarte bine! Noapte bună! Jenia lăsă receptorul jos.

Kirill se trase la perete ca să-i facă mai mult loc, întinse somnoros mâna şi mormăi:

— Biata de tine!...

Iar Jenia zâmbi, ei îi era bine: se sfârşise încă o zi liniştită.

Dar uite că ziua de mâine se anunţa agitată.

5

Lioşa, şoferul, pe care Jenia îl aprecia pentru punctualitatea lui deloc slavă, a sosit la timp în maşina lui veche, a urcat şi a luat geamantanul. Jenia era gata, dar a vrut să-şi ia rămas-bun de la Kirill, să-i dea ultimele instrucţiuni cât era cu mintea limpede.

— Să te conduc poate la aeroport? întrebă Kirill din politeţe.

Jenia dădu din cap.

— Succes! Drum bun, cale bătută!

Soţul o sărută pe Jenia unde se nimeri, pe tâmplă, şi ea îi simţi mirosul de bărbat: nu mirosul de apă de colonie, ci mirosul lui natural, de iarbă uscată şi de rumeguş. Miros bun, proaspăt.

— Să fiţi cuminţi, îl apucă Jenia de bărbia ţepoasă. Nu-l scol pe Grişka, lasă-l să doarmă!

Kirill a condus-o la lift, ţinându-şi cu mâna halatul peste burtă, cordonul i se rătăcise pe undeva.

Lioşa pusese deja geamantanul în portbagaj. Şi au plecat prin Moscova pustie la ora aceea matinală: circulaţia nu era blocată şi se mergea bine. Asfaltul era umed de la rouă.

„Da, noi în oraş uităm de rouă, de vânticelul dinaintea zorilor şi de lumina piezişă dinainte de răsărit”, se bucură Jenia că descoperise ceva nou. Îi păru chiar rău că neglijase toate lucrurile astea şi-şi duse insistentă gândul mai departe. „Are dreptate Kirill să spună că ar fi bine să ne mutăm în afara oraşului. Dar cum să facem... E clar că nu într-un cottage cum fac noii ruşi, nici n-am avea bani. Dar n-aş vrea nici într-o vilă veche, superbă, dar fără canalizare... Acolo soarele răsare fără grabă, şi roua..

Şi în momentul ăsta i se păru că aude glasul lui Grişa: Mămico, iar ţi-e greu, iar tragi la jug... Sigur că trag. Povara însă sunt chiar eu!

Drumul, după expresia lui Kirill, era bătut ca-n palmă, semaforul din faţa lor, zărindu-i de departe, trecu pe verde. Jenia se uită la ceas, era timp berechet, avea şi în plus. Şi-i mai veni o dată să zâmbească: totul s-a desfăşurat conform planului, a terminat toate treburile, le-a şters de pe listă, şi în curând va da ceasul cu două ore înainte, şi zece zile va trăi în alt timp, timpul de dincolo de graniţă, care se scurge mai încet, şi unde mai pui că furi şi două ore...

Şi taman acum, exact când gândul îi zburase netulburat de la viaţa din afara oraşului, la viaţa liberă din străinătate, a venit lovitura. Cu viteza secvenţelor dintr-un film, dintr-o stradă laterală, strada Pravda, a zburat un Audi roşu care a vrut probabil să traverseze strada Leningrad şi a intrat tare în Jiguli pe lateral dreapta. Dar Jenia, care era pe jumătate întoarsă spre şofer, n-a apucat să vadă asta. Maşinile s-au învârtit în aer şi s-au împrăştiat în toate părţile. Jenia n-a văzut nici când s-a dat peste cap maşina roşie făcută praf, nici grămada de fiare din care au scos trupul lui Lioşa, cel care nu întârzia niciodată, n-a văzut nici salvarea care a transportat-o la institutul Sklifosovski.

Trei zile n-a fost conştientă. În timpul ăsta i-au făcut o operaţie care a durat opt ore, i-au pus cu chiu cu vai la loc oasele sfărâmate ale bazinului, i s-a oprit inima de două ori, şi de două ori i-a pornit-o sfrijitul de Kovarski, anestezistul... Mai târziu, Jenia a vrut să-l întrebe de ce face asta când ştie sigur că omul readus la viaţă n-o să se mai ridice şi că o să-şi târască zilele de azi pe mâine... Şi ce să-i fi răspuns, că de lămurit el n-ar fi putut s-o lămurească prea bine.

Când şi-a revenit, după trei zile de comă, n-a fost capabilă să înţeleagă ce s-a întâmplat. Nici măcar nu s-a dumirit prea bine cui i s-a întâmplat. Ba şi-a amintit prenumele ei, numele de familie, adresa, despre toate astea au întrebat-o imediat ce a deschis ochii. Dar nu-şi simţea corpul, nu era vorba că nu simte durerea, dar nici măcar mâinile şi picioarele nu şi le simţea. Şi din cauza asta, atunci când i s-au pus întrebări de ordin medical, a reuşit numai să întrebe dacă e vie... Dar n-a auzit răspunsul pentru că a pornit-o din nou plutind... Şi totuşi a avut, ca-n somn parcă, nişte vise blegi, a văzut

nişte imagini fără sens, de la care a rămas cu o senzaţie de gol, ca atunci când îţi trec prin faţă unul după altul programele de televiziune...

După zece zile au mutat-o de la reanimare în salon. Kirill o aştepta, deşi nu era ora de vizită. Ştia că lucrurile stau foarte rău, era pregătit pentru asta, dar a reieşit că e şi mai rău decât îşi închipuise. N-a recunoscut-o. Rasă chilug, cusută pe frunte, cu faţa vânătă, Jenia nu mai semăna deloc cu cea dinainte. Traumatismul cerebral minor însoţit de comoţie cerebrală era un adaos neînsemnat la seria lungă de traumatisme, între care şi o fractură la coloana vertebrală. Îi spuseseră deja că soţia lui n-o să se mai poată mişca. Dar nu-l preveniseră că în locul Jeniei o să fie acum vin alt om: posac, tăcut, aproape absent... Răspundea la întrebări făcând semn cu capul, dar nu punea nicio întrebare. Nici în legătură cu editura, nici cu Saşka, băiatul cel mare, care era în străinătate de doi ani, nici în legătură cu prietenele ei... El a încercat să-i povestească cine mai sună la ei acasă, ce se întâmplă în afara spitalului. Dar n-o interesa nici măcar cum se descurcă el şi Grişka fără ea, cine cumpără şi cine găteşte... Asta îl aducea pur şi simplu la disperare pe Kirill.

Erau căsătoriţi de mai bine de douăzeci de ani. Căsnicia lor a fost şi ea cu complicaţii, s-au despărţit de două ori, în plus Jenia a reuşit să se mărite pentru scurt timp cu un necunoscut, un venetic dintr-un colţ al Siberiei, care s-a dat drept vânător, dar care s-a dovedit a fi un kaghebist de rangul doi... Kirill a înghiţit cu greu aventura Jeniei, pe urmă s-a dus după o studentă de-a lui, dar nici acolo lucrurile n-au mers cum trebuie. Şi s-au împlinit deja zece ani de când şi-au legat din nou viaţa imul de celălalt, definitiv şi irevocabil, nu pentru că le-ar fi fost mai uşor împreună, ci din cu totul alte motive: fiecare dintre ei îl cunoştea pe celălalt ca pe propriul buzunar

— Atâta cât te poţi cunoaşte pe tine –, până la cele mai întortocheate gânduri, când nu mai e nevoie să vorbeşti decât doar aşa, ca să rosteşti cuvinte din obişnuinţă. Aveau mai mare încredere unul în altul decât în ei înşişi. Îşi cunoşteau punctele slabe şi ştiau să şi le îndrăgească. Jenka vanitoasă, Kirill încăpăţânat... Jenka răsfăţată de soartă, căreia-i vine totul la mână, şi Kirill ghinionist, căruia cu greu îi reuşeşte ceva, şi când îi reuşeşte, e deja sătul până-n gât şi nu-i mai trebuie nimic...

Iar acum Kirill stă lângă soţia lui şi se străduieşte cu încăpăţânare să priceapă ce se petrece cu ea. Se ocupă cu ştiinţa, şi-a mobilizat ideile într-o direcţie foarte specială, cristalografia, e preocuparea lui de bază, de unde i-a venit şi ideea să cerceteze lumea din acest punct de vedere. Pornind anume de la cristale, şi-a dezvoltat teoria lui originală, structurologia, şi e profund convins că e ştiinţa fundamentală, dacă nu chiar unica, din care au derivat toate câte există pe lumea asta, matematica, muzica, structurile organice şi anorganice, şi chiar gândirea umană structurată şi ea ca un cristal... A presupus că e aşa încă din şcoala medie, din clasa a noua, dar numai douăzeci de ani mai târziu, după ce şi-a susţinut disertaţia şi după ce a căpătat, pe lângă titlul de doctor în ştiinţă, reputaţia ciudată nu atât de geniu sau de om original, cât, poate, de nebun pur şi simplu, a făcut o adevărată descoperire, a descoperit bolile cristalelor. Le-a descris, le-a clasificat. A studiat îndelung, cu un ochi insistent, oscilogramele, spectrogramele şi datele furnizate de electronoscopii, a scris formule, şi-a pus în mişcare propriile lui structuri mentale şi a ajuns la convingerea din ce în ce mai fermă că a stabilit cauza îmbătrânirii materiei, că îmbătrânirea asta are loc din cauză că se îmbolnăvesc anumite zone din structura cristalelor. Şi că poţi să te lupţi cu boala asta dacă găseşti acele instrumente care detectează cu precizie zonele în suferinţă care ameninţă să distrugă structura...

Astea erau ideile cu care se hrănea Kirill, iar Jenia reprezenta pentru el un asemenea cristal bolnav. Nici fracturile severe de bazin şi de şold, nici chiar fractura coloanei vertebrale nu erau pentru el structuri vătămate, ci personalitatea Jeniei era aceea care se deteriorase. Îi privea faţa imobilă, aproape fără mimică, asculta cuvintele monosilabice „da-nu” şi se străduia să pătrundă înăuntru, iar când pătrundea, se îngrozea de dezordinea pe care o vedea acolo: toate însuşirile ei nenumărate, care o făcuseră să se îndrepte spre lumea din afară, se împrăştiaseră care-ncotro ca acele de brad, şi starea ei, tot timpul în priză, se dusese pe apa sâmbetei. El ştia că, aşa cum îi spusese chiar Jenia, unica ei dorinţă e să moară şi, cum era în stare să obţină tot ce-şi punea în minte, va căuta cumva s-o facă... N-avea nevoie de o astfel de viaţă. Şi nu era vorba aici nici de durerile pe care i le potoleau cu injecţii şi perfuzii, nici de coconul de ghips care-i strângea

corpul pe care acum îl ura, nici de catetere şi clisme, nu era vorba de nimic din toate astea... Viaţa asta nu mai era viaţă ci o caricatură grotescă, o oglindă fermecată transformase tot ceea ce fusese frumos, simplu şi normal într-o bătaie de joc. Mâncarea atât de necesară ca s-o ţină în viaţă o împiedica acum să moară, relaţiile umane, după care Jenia era ahtiată şi în care se lansa cu generozitate, dăruindu-se cu totul, nu mai aveau niciun haz pentru că de dat nu mai putea da nimic nimănui, iar de luat socotea că aşa ceva nu poate să accepte. Când veneau în vizită la ea în salon, întorcea capul şi închidea ochii... Nu trebuie! Vă rog, nu trebuie!

Jenia a zâmbit o singură dată, atunci când a venit Saşa din Africa. El s-a purtat ca o muiere. A văzut-o pe maică-sa, s-a aşezat în genunchi în faţa patului, a pus capul pe saltea şi a început să plângă. A plâns şi Jenia atunci pentru prima oară.

A trecut o lună, a venit a doua lună. Era tot cu perfuzie, aproape că nu se atingea de mâncare, bea mereu din apa „Izvorul sfânt”, slăbea văzând cu ochii, se topea. Şi nu scotea un cuvânt. Iar Kirill lăsase totul deoparte, stătea lângă ea, o ţinea de mână şi se gândea... Mare lucru nu i-a venit în cap, dar a găsit un chirurg traumatolog, un azer bătrân pe nume Iliasov, care avea şi el idei şi care a examinat-o îndelung pe Jenia, s-a uitat şi mai atent la numeroasele radiografii care se tot adunaseră în timpul ăsta şi a propus ca după un timp oarecare, după ce oasele fracturate prinse în cuie de fier se vor suda, să facă nu chiar o operaţie, ci o revizie, pentru că după părerea lui se afla undeva un hematom care merita să fie rezolvat...

După trei luni i-au pus corset şi au externat-o. Nu putea să meargă. Un picior începuse să dea semne slabe de viaţă, pe celălalt nu-l simţea. Arătau însă amândouă groaznic, subţiri, albastre-vineţii, cu pielea descuamată. Au adus acasă un cărucior de invalid. Jenia stătea în el. Faptul că stătea în fund şi nu lungită era şi ăsta un progres.

Mai era şi balconul. Era în camera lui Grişa, închis bine de tot până-n primăvară. Mai bine de trei luni ar mai fi trebuit să treacă până s-o ducă pe Jenia în cărucior pe balcon, şi atunci ar trebui ca ea să-şi adune puterile, să-şi mişte corpul ăsta odios, hoitul ăsta care atârnă greu, şi să-l arunce peste balustradă.

Kirill aflase totul, ştia chiar şi de balcon. Iar Jenia a înţeles şi ea că el ştie. Dar tăceau amândoi. Kirill vorbea cu ea, dar ea ba nu auzea, ba se făcea că nu aude. Totuşi spunea uneori „da-nu”...

De două ori pe săptămână venea Violetta, deretica prin casă în linişte, fără să facă zgomot cu periile, cu cârpele de praf. Venea de obicei cu nişte plăcinte uriaşe coapte într-un cuptor-minune. Kirill n-o lăsa în camera Jeniei pentru că ea nu voia să vadă pe nimeni.

De două ori pe săptămână Kirill se ducea la universitate să ţină cursuri, iar o dată pe săptămână se ducea la institut. Veneau acasă doctoranzii, stăteau la el în cameră şi fumau. Restul timpului şi-l petrecea cu Jenia. Dimineaţa o spăla, lua micul dejun cu ea, pe urmă prânzul, seara o muta din cărucior pe pat şi se lungea alături de ea... Nu mai rămânea peste noapte în camera lui de lucru aşa cum făcuse în ultimii ani...

Grişa intra uneori la ea, venea cu foile lui pline cu punctuleţe şi virgule, erau picturile lui, cu asta-şi ocupa el viaţa. Era un băiat atât de deosebit, nu-l interesa nimic în afară de desenele cu punctuleţe făcute cu tuş chinezesc. Pe Jenia însă lucrul ăsta o lăsa rece acum...

Nu răspundea la telefon. Cum a ajuns acasă, a spus că nu vrea să vorbească cu nimeni, nu vrea să vadă pe nimeni. Încetul cu încetul au renunţat toţi să mai sune, numai Lilia Aptekman suna în fiecare seară, dar nu cerea cu Jenia, ruga doar să i se transmită de fiecare dată ceva nou: că azi vremea e frumoasă, sau că e o sărbătoare religioasă oarecare, sau că a avut musafiri şi i-au adus un minunat tort „Praga”, foarte aproape de cel adevărat... Kirill se obişnuise cu telefoanele Liliei, n-avea cum să-i vadă expresia feţei, dar aştepta momentul când va spune acelaşi lucru de două ori. De fiecare dată însă Lilia inventa altceva...

Odată, era deja sfârşitul lui februarie, Lilia a anunţat cu o voce plângăreaţă că e ziua ei de naştere şi că ar vrea ca Jenia s-o felicite. Jenia a luat receptorul şi a spus cu un glas lipsit de emoţie:

— Te felicit cu ocazia zilei de naştere...

Şi a auzit în receptor un smiorcăit dezlănţuit şi un plâns a jale, iar printre scâncete şi suspine glasul Liliei:

— Jenecika! De ce m-ai lăsat! De ce nu vrei să vorbeşti cu mine? Mi-e greu fără tine. Hai, spune-mi ceva măcar...

Jenia rămase uimită: Lilia n-a întrebat-o cum se simte, chiar era interesant…

— O să te sun Lilia. Nu azi.

6

Jenia n-a sunat-o pe Lilia nici a doua zi, nici a treia. Lilia a aşteptat două zile şi a sunat ea, l-a rugat pe Kirill să i-o dea pe Jenia la telefon. El a întrebat-o pe nevastă-sa dacă vrea să vorbească. Jenia a luat receptorul fără să scoată un cuvânt.

— Jenecika, atâtea mi s-au întâmplat. Pot să-ţi povestesc? Numai ţie pot să-ţi spun asta. Află că e îngrozitor, nici nu-ţi poţi închipui...

Şi Lilia porni să se văicărească povestind despre fetele ei care i-au făcut una boacănă, da' ce boacănă!... A reieşit că una dintre maimuţele ei e însărcinată, că se pregăteşte să nască, iar că între timp a doua s-a încurcat cu programatorul ăla nesuferit cu care a rămas gravidă Irişka, şi acum acasă e infernul pe pământ, fetele mai-mai să se ia la bătaie... Sincer vorbind, chiar se bat... Şi e greu să-ţi imaginezi ce-o să se întâmple, deşi s-ar părea că mai rău nici că se poate...

— Lilia, nu pot decât să te compătimesc, oftă Jenia; se gândi puţin şi adăugă: Ca să fiu sinceră, nici măcar nu pot să te compătimesc. N-am ce să...

— Ce-i cu tine? se porni să strige Lilia. Ţi-ai pierdut minţile? Tu îmi spui mie una ca asta, tu, cea mai deşteaptă, cea mai bună? Ei bine, nici nu-i nevoie să mă compătimeşti, aşa-mi trebuie, pentru că numai eu sunt de vină! Da' măcar să mă sfătuieşti ce să fac!

— Nu ştiu Liliecika. Acum nu ştiu nimic. E ca şi cum n-aş fi.

Jenia zâmbi în receptor, receptorul însă n-avu cum să transmită zâmbetul ăsta, iar la celălalt capăt al firului Liliecika începu să geamă şi să plângă:

— Dacă tu nu eşti, asta înseamnă că nu mai e nimeni? Asta înseamnă că m-ai minţit tot timpul, da? M-ai minţit că trebuie să mă fac sănătoasă, să mă scol din pat, să fac exerciţii cu mâna, să învăţ totul de la început? Mi-ai spus toate astea aşa, într-o doară? Iar eu poate m-am chinuit numai ca tu să mă lauzi! Tu exişti, exişti! Iar dacă tu nu exişti, atunci eşti o trădătoare şi o mincinoasă! Jenecika, spune-mi ceva...

Plângeau amândouă, una de furie şi de jale, cealaltă de neputinţă...

Kirill stătea în uşă şi se mustra că i-a dat receptorul, doar îi spusese chiar Jenia că nu vrea să vorbească cu nimeni. Şi uite că acum plânge. Şi deodată îi trecu prin minte: dar poate că-i bine că plânge?

Jenia închise telefonul. Îl aşeză pe genunchi. Şi puse prima întrebare din momentul când se trezise după operaţie:

— Ia spune Kir, avem bani?

Kirill nu se aştepta deloc la întrebarea asta. Se aşeză pe pat lângă căruciorul ei...

— Avem bani, Jenia. Destui. Adjunctul tău îi aduce la fiecare întâi ale lunii. A vrut mereu să te vadă, să vorbiţi. Dar tu... În general, cred că treaba asta e cusută cu aţă albă: spune că atâta timp cât o să fie la editură, nu te lasă el fără bani. Da' Dumnezeu ştie ce-o fi acolo... Ceva-ceva îmi dau şi mie... zâmbi el mulţumit de sine, pentru că salariul lui fusese stabilit în funcţie de respectul pe care statul binevoise să-l arate savanţilor care se ocupau cu ştiinţele fundamentale...

— Măi să fie! dădu Jenia din cap. Ce interesant...

Asta a fost prima discuţie după cinci luni. Despre bani...

— Da' poate că e un om corect, avansă Kirill ipoteza asta deşteaptă.

— Poate. Dar în genere e un fenomen destul de rar... Seriojka e foarte tânăr, nu-i obligatoriu să ştie cu ce se mănâncă asta...

— Poate că-i dintr-o familie bună.

— Nu-i o garanţie, fu de părere Jenia.

Şi căzu pe gânduri. Telefonul Liliei şi felul surprinzător în care se comporta Serioja o împiedicau să rămână în înţepeneala asta indiferentă, ca peştele care stă să-ngheţe şi care mai are doar o singură dorinţă în trupul înţepenit, să trăiască până la primăvară şi să se arunce bâldâbâc în apă... să fie tare şi să se arunce de la etajul şapte cu tot cu pamperşii ăştia – delete, delete, delete...

Kirill stătea acum în uşă, sărbătorea evenimentul şi se gândea la ale lui: la biata structură a cristalului care nu mai era aşa de rezistentă, la efectele limită, la degradarea şi activarea stimulilor care fac posibilă însănătoşirea ei... Cândva fusese tare îndrăgostit de ea, pe urmă a iubit-o mult timp, pe urmă i-a fost ca o rudă, pe urmă i-a fost indiferentă, s-a comportat ca un străin, s-a obişnuit, mai târziu a descoperit că s-au unit

unul cu celălalt şi au format o structură indisolubilă în genul structurii cristalelor şi acum, când ea dorea să moară, se împotrivea cu toată încăpăţânarea de care era în stare şi, tocmai pentru că era încăpăţânat ca un catâr, a învăţat să facă tot ce ura înainte să facă: a deschis cartea de bucate, a citit cum să facă ciorbă şi terci de hrişcă, cum să prăjească chiftelele şi să fiarbă compotul, a scos pe urmă broşura cu instrucţiuni şi s-a lămurit cum lucrează maşina de spălat, unde se pune lenjeria, unde detergentul; doar la cumpărături n-a reuşit să se descurce pentru că nu avea un manual. Treaba asta a luat-o Grişka asupra lui şi a fost la înălţime: a cărat cu rucsacul alimentele, şi amândoi, şi soţul şi fiul, s-au lăudat puţin cu priceperea şi curajul lor, şi le-a părut rău că n-au făcut-o mai demult, atunci când Jenia, veselă şi niţeluş rea, alerga de colo până colo ca o nebună, făcând glume, ocărând, stingând mucurile de ţigară în scrumierele de toate culorile de care se împiedicau peste tot. Iar acum scrumierele curate zăceau prin toate colţurile, şi ea nu mai fuma... Şi nu mai alerga de colo până colo... Şi ca viaţa lor comună să continue, Kirill a fost nevoit să ia asupra lui tot ce nu era de datoria lui să facă, iar Violetta, ajutorul lui, făcea numai curăţenie prin casă şi se jena să ia bani, şi de fiecare dată Kirill aproape că o forţa să-i ia. De toate răspundea acum Kirill, învăţase chiar să completeze şi chitanţele de plată pentru curentul electric... Faptul că Jenia, care întorsese spatele vieţii, părea că nu observă nimic, nu-l supăra defel, pentru că făcea toate treburile astea noi pentru el nu din obligaţie, ci dintr-un vag sentiment că Jenia va trăi atâta timp cât el e încăpăţânat şi nu se dă bătut. Şi atâta timp cât ea e în viaţă, poate că o să se dreagă şi stricăciunea asta blestemată... Avea în vedere nu atât coloana vertebrală vătămată cât mai ales structura... structura... aşa o numea el. După el, cuvântul „suflet” nu trebuia folosit, aşa cum nu trebuiau folosite nici cuvintele „a derula” sau „a cauza”...

— N-ar fi rău să-i dai pe furiş Lilkăi ceva bani... Poţi? întrebă Jenia după pauza lungă în timpul căreia Kirill zburase cu gândul departe la raţionamentele lui în legătură cu structura cristalului.

— Spune cât, şi Grişka o să-i ducă, spuse ascultător Kirill.

— Un pol, poţi?

— Nicio problemă, aprobă din cap Kirill.

„Ce răspuns ciudat. Aşa vorbeşte Grişka. A împrumutat vorba lui”, îi trecu Jeniei prin minte.

Kirill continua să stea acum lângă ea pe pat cu spatele încovoiat, într-o poziţie incomodă. Îi apăruseră nişte vinişoare noi pe gât şi nişte piele în plus sub bărbie. A slăbit, asta e. Şi a îmbătrânit. Sărmanul... cum să facă faţă! Vai de el! Le face pe toate singur... Nu se mai poate... Asta-l face să nu mai fie el... I s-o fi acrit de când Grişka e în grija lui!

Iar din ziua aceea Lilka a vorbit cu Jenia la telefon mereu, i-a povestit toate câte le-a păţit în viaţa ei complicată de familie, i-a mulţumit din nou pentru că a ajutat-o şi a continuat aşa mai mult de o săptămână, până când Jenia a înţeles că Lilka înadins n-o întreabă de sănătate, că aici nu e vorba de egoismul stupid al unui om bolnav, ci de o strategie anume. Asta a pus-o pe gânduri, a început să aibă îndoieli. Deşi îi venea greu să gândească. Se obişnuise să aibă mintea înţepenită şi asta era ca o salvare, o ajuta să se scoată pe ea din cauză, o făcea să nu mai simtă umilinţa că stă nemişcată şi dispreţul că trupul îi e mai mult mort decât viu... Aşa prin urmare... Care i-o fi strategia? De ce oare inimoasa Lilka n-a întrebat-o măcar o dată „cum te simţi?” Cum te simţi în pamperşii tăi şi cu picioarele care nu te ascultă? Nu ştia nici Jenia de ce, care-or fi motivele, dar i se părea că e un lucru important.

O s-o întreb, se hotărî Jenia în timp ce o lua somnul.

7

A doua zi era vineri, singura zi în care Kirill pleca la cursuri în jur de ora nouă. În zilele de vineri o ridica pe Jenia din pat devreme, la opt şi jumătate.

A dus-o ca întotdeauna la baie. Spre deosebire de ceilalţi bolnavi care stau în pat şi se îngraşă, Jenia slăbise. Deşi era uşoară, lui Kirill tot îi era destul de greu s-o ridice din pat, în schimb de dus era floare la ureche pentru el. Se trăgea din neam de ţărani, avea forţă, în copilărie cărase saci

cu cartofi... Forţa din tinereţe îl părăsise însă. Dar nu prea avea mare nevoie de ea, avea nevoie mai degrabă de îndemânare...

A aşezat-o pe Jenia mai întâi pe scaunul closetului, pe urmă în baie, pe urmă a început să se radă ca să nu piardă vremea. Apoi a apropiat căruciorul de baie, a pus pe el un cearşaf mare, totul era bine gândit şi adaptat. Jenia s-a şters singură. A ajutat-o pe urmă să-şi pună tricoul, a dus-o în pat, a uns-o cu cremă pe spinare, pe burtă, s-a uitat cu atenţie: nu erau escare, a avut el grijă de asta. I-a fixat un pampers. Pe urmă au luat micul dejun împreună, Jenia a băut puţin ceai, a mâncat două linguri de păsat. El a dus farfuriile. Jenia i-a cerut să-i aducă telefonul. I l-a adus şi a plecat până la prânz.

Jenia a sunat-o pe Lilka la unsprezece. I-a trebuit mult timp să-şi aducă aminte numărul... Cât de multe lucruri îi ieşiseră din minte! înainte vreme avea toate numerele în cap, ca şi cum ar fi fost imprimate...

Lilka a ridicat imediat receptorul şi s-a bucurat.

— Jenedka! A trecut atâta vreme, e prima oară când mă suni! Cât mă bucur!

Vocea îi sună puternic, era bucuroasă.

— Lilka, ia spune-mi, de ce nu m-ai întrebat niciodată... cum... cum mă simt?...

— Trebuie să vin la tine, Jenia. Să-ţi explic totul. Lasă-mă să vin!...

— Cum să vii? Pe mătură, o să zbori, nu-i aşa?...

— Merg fără cârjă, Jenia... în casă desigur. Şi pe stradă ies acum singură. Bineînţeles, nu cu autobuzul. Aş lua un taxi... Trebuie să-ţi spun ceva. Dar nu la telefon. Nu pot prin telefon...

— Vino, spuse Jenia, şi i se făcu frică, se sperie aşa de tare că o apucă inima. Poate că nu astăzi, începu Jenia să-şi construiască zidul de apărare. Kirill nu e acasă acum, cine o să-ţi deschidă uşa?

— Da' Grişka? Ce, Grişka nu e în stare să deschidă? strigă Lilka în receptor şi se auzi clar că vine, că vine pe jos, că o să meargă pe burtă...

— Grişka doarme! mai bine vino mâine, Lilka, ce zici?

— Vai! Nici să n-aud, numai să-mi pun pantalonii şi sunt la tine!...

A ajuns după două ceasuri. A deschis Grişka. S-a foit multă vreme în vestibul. În sfârşit a intrat. Mare, grasă. Ţinea pe burtă cu mâna sănătoasă

un buchet de flori olandeze, în celofan roz, ca la o nuntă mic-burgheză. Iar cu stânga îl sprijinea.

— Numai să nu boceşti, să nu boceşti, o rugă Jenia.

— Nici nu mă gândesc, răspunse Lilia cu buzele strânse tremurânde, şi în aceeaşi clipă se prăbuşi cu zgomot în genunchi, izbindu-se cu capul de pat, şi umerii începură să-i tremure.

„Proasta de mine, sunt o proastă, de ce i-am dat voie să vină?...”, se gândi în sinea ei Jenia.

Lilka încetă să mai zgâlţâie patul, îşi ridică faţa udă din buchetul şifonat şi spuse pe un ton hotărât:

— Iartă-mă Jenia! M-am pregătit o jumătate de an pentru discuţia asta. Un singur lucru m-a obsedat pur şi simplu: am fost cu gândul numai la tine. Ascultă-mă. Nenorocirea asta a ta n-a venit aşa hodoronc-tronc. Eu sunt vinovată.

— Hai, hai, surâse Jenia. Hai, dă-i drumul mai departe!...

— Vorbesc serios. Toată viaţa te-am invidiat, Jenia. Te-am iubit desigur, dar te-am invidiat şi mai tare. Şi ştii doar ce putere are invidia. Ei da! Se spune că deoache. Poate să fie o prostie. Dar ceva, ceva tot este. Când invidiezi atât de tare, ceva se dereglează în lume – îşi mişcă mâna stângă bolnavă, şi-o ridică puţin până-n dreptul umărului. Şi pe urmă am avut un vis. De două ori. O dată până-n cincisprezece octombrie, a doua oară peste o lună.

„Care cincisprezece octombrie? Da... sigur. Biletele pentru Frankfurt erau pentru cincisprezece octombrie...”

— Uite, închipuie-ţi, merg pe un drum. Nu unul cunoscut, ci unul neînsemnat, îi văd culoarea cenuşie, cu tufe pe margini. Iar eu am în spate un sac neînchipuit de greu. Pare destul de mic, dar pe mine pur şi simplu mă doboară, mă doboară... Vreau să-l dau jos şi nu pot, nu pot cu o singură mână. Şi trec oameni pe lângă mine, şi ei tot cu poveri. Îi rog să mă ajute, dar ei fac ca şi cum nu m-ar vedea. De parcă aş fi transparentă, zău, îţi jur! Şi deodată, te văd. Mergi fără nimic, într-o rochie albastră, şi cu pantofii tăi albaştri cu tocuri. Ăia şic... Mă vezi, te repezi imediat la mine, spui ceva, nu-mi amintesc ce, dar e ceva ca să mă consoleze. Şi nici n-apuc să te rog, că tu imediat iei atât de uşor sacul de pe mine şi ţi-l pui pe spinare ca pe un

fulg. Ca şi cum el n-ar atârna greu în mâinile tale. Şi eu, în sinea mea, de ce o fi aşa: pe mine atârna ca o piatră de moară, iar pe tine e un fulg. Ăsta-i tot visul. La început n-am înţeles nimic. Pe urmă s-a întâmplat ce s-a întâmplat cu tine. N-o să stau acum să-ţi povestesc cât am suferit din pricina asta, şi eu, şi fetele. Da. Ele te iubesc foarte mult, Jenia. Printre altele şi Fridman al meu, şi el te iubeşte. Acum mă roagă să vină înapoi acasă, dar despre asta o să-ţi povestesc mai târziu. Asta-i... îţi reveniseşi deja după operaţie. Am o prietenă la Sklifosovski, doctoriţă, i-am procurat multe, aşa că m-a sunat în fiecare zi, mi-a povestit totul, cum şi ce fel... Exact la zece zile după operaţia ta am din nou visul ăsta: merg iarăşi pe acelaşi drum, din nou nimeni nu mă bagă în seamă, şi tu vii iarăşi către mine. Dar îmbrăcată cumva altfel: cu ceva în genul hainelor de lucru, cum ar fi un halat negru, sau poate o învelitoare... Şi în picioare ai nişte ghete groaznice, care nu se potrivesc deloc cu felul tău... Dar tu, ca şi cum nimic nu s-ar fi întâmplat, te apropii de mine şi iarăşi îmi iei sacul şi mergem mai departe... Mă crezi, nu?

Dar Lilia n-avea nevoie de niciun fel de asigurări. S-a grăbit să termine de spus toată istoria... Jenia a ascultat cu un zâmbet anemic: e totuşi adorabilă proasta asta de Lilia Aptekman!

— Asta-i. Oamenii credincioşi au în minte un al doilea plan, pricepi? Ăsta-i mai important decât primul. Mult mai important. Şi uite că am stat şi m-am gândit ce înseamnă visul ăsta – chipul Liliei a devenit grav şi enigmatic. Am pus în seama ta crucea mea, asta s-a-ntâmplat. Mie mi-e bine, iar tu te-ai făcut zob. Nu un Audi roşu a intrat în tine, eu am intrat în tine, cu grijile mele şi cu invidia mea. Da, cu invidia. Şi uite ce se întâmplă la propriu: tu zaci, iar mie mi-e din ce în ce mai bine...

Lilia începu iarăşi să plângă.

— Ia ascultă, tot ce-mi spui e un fel de abracadabra. Nu mai plânge, pentru Dumnezeu! Un jucător beat a ieşit din cazinou, a pierdut noaptea o sumă imensă de bani, s-a repezit cu maşina şi pernele de protecţie nu l-au putut salva... iar tu îmi vorbeşti de vise, o mângâie pe cap Jenia. Du-te şi spune-i lui Grişka să pună florile într-o vază.

Lilia se ridică cu greu din genunchi, sprijinindu-se de pat cu mâna sănătoasă.

— Uite, de asta mă temeam cel mai tare, spuse ea cu amărăciune. Eşti aşa de deşteaptă, dar nu pricepi lucrurile simple...

Lilia a stat până a venit Kirill, şi-a făcut reproşuri că ea e vinovată, s-a dat de ceasul morţii. A mai povestit de câteva ori visul, pe urmă i-a spus Jeniei adânc pătrunsă:

— Uite ce-i, pricepi, aşa a fost spus: ia-ţi crucea şi urmează-mă... Nu aşa, pur şi simplu, ia crucea şi nu o lua pe a altuia. Ia-ţi crucea ta... Iar eu ce-am făcut, am pus-o cu totul în cârca altora: m-am plâns tuturor, am acceptat să fiu ajutată şi compătimită de toţi. Am pus-o în cârca ta mai mult decât în a altora. Şi uite ce-a făcut ea, ţi-a frânt spinarea. Asta s-a întâmplat. Şi eu mă rog acum să se-ndrepte totul. Să te ridici în picioare.

— Da, bine, Lilia! Am citit şi eu cărţulia ta, acolo se spun mai multe. Acolo se mai spune: purtaţi-vă povara unul altuia. Sau n-am priceput eu cum trebuie? lovi Jenia cu arma Liliei.

Lilia a început să dea din mâini, pe una şi-a mişcat-o repede în toate direcţiile, a doua s-a văzut că a rămas în urmă, dar s-a mişcat totuşi...

A venit Kirill, le-a dat să mănânce de prânz. Au mâncat în bucătărie, toţi împreună.

— Ce mâncare gustoasă faci tu, Jenka! o lăudă Lilia.

— Eu? Kirill a făcut asta, răspunse Jenia.

Kirill zâmbi, nu-i trebuia mult, doar o singură vorbă bună...

Aşa a rămas Lilia până seara târziu, iar, după ce a plecat, Jenia i-a povestit lui Kirill versiunea Liliei. Kirill s-a gândit puţin, a înghesuit totul în teoria lui despre structuri şi a clătinat din cap: nu, nu cred. Nu funcţionează aşa.

La unsprezece a sunat Iliasov, doctorul azer. Acelaşi care fusese la Jenia, la clinica Sklifosovski, şi promisese că o va opera după ce se vor suda toate fracturile. Mai fusese o dată la ei acasă, imediat după ce Jenia se externase, dar ea abia dacă îşi amintea.

Doctorul a venit a doua zi. Pe Jenia au impresionat-o puternic faţa lui uscată şi ochii negri strălucitori. Se vedea că suferă şi el de ceva. I-a frământat îndelung Jeniei spinarea, şi-a plimbat mâna pe ea, şi-a înfipt deodată dureros degetele şi, când Jenia a ţipat, a început să râdă încetişor şi i-a cerut lui Kirill un ac. A aprins un chibrit, a băgat capătul acului în

flacăra micuţă şi s-a apucat iarăşi să deseneze şi să înţepe spinarea Jeniei, picioarele...

Pe urmă a înfipt acul în agenda lui Kirill care zăcea pe masă, s-a arătat dintr-o dată foarte grăbit şi a spus îndreptându-se deja spre uşă:

— Să veniţi la clinică săptămâna viitoare, marţi, pe la ora nouă. O s-o operez cel mai devreme miercuri. Anestezia va fi locală. Să fiţi pregătit că o să aveţi de tras. Şi să aduceţi şase sute de dolari. Restul în funcţie de rezultat.

— Sunt speranţe că o să meargă? întrebă în vestibul Kirill.

Iliasov s-a uitat la Kirill cu oarecare neîncredere: merită oare să-i explic? A scos apoi din buzunar un blocnotes şi s-a apucat chiar aici în vestibul, să-i deseneze din mers lui Kirill o vertebră, pe urmă a adăugat-o pe a doua. Desena frumos, făcea nişte forme curbate la mijloc şi ascuţite la vârf, numai că-ţi venea greu să crezi că fusele astea complicate se află într-adevăr acolo, înăuntru... Doctorul Iliasov i-a arătat orificiile mici desenate înfigând creionul negru în ele şi de la ele a trasat cu nişte linii continue o pereche de nervi spinali... Pe urmă a desenat o turtiţă, a haşurat-o fin şi a arătat-o cu vârful creionului.

— Iată, cred că acolo s-a strâns lichidul cefalo-rahidian, s-a întărit şi apasă pe nervi. Sper că nervii nu s-au atrofiat de tot... O să încercăm să eliminăm asta. Şi o să ne lămurim...

Violetta se uita iscoditoare la doctor din bucătărie, cu o cârpă în mâini. Îl salută. El dădu din cap, nu era clar, se cunoşteau sau ce naiba...

După ce Iliasov a plecat, Violetta s-a apropiat de Kirill şi i-a spus:

— Kirill Vasilievici, îl cunosc pe doctorul ăsta, Iliasov. Îi primeşte pe copiii noştri la clinică. Ştiu două familii din astea, una e de la noi din Groznîi, au un flăcău de zece ani, are picioarele smulse. I-a făcut proteze. Nu ia bani, dă din banii lui... pentru noi e un sfânt.

— Măi să fie! s-a mirat Kirill, nu întâlnise în viaţa lui sfinţi.

Tot timpul cât a durat operaţia, Jenia a avut dureri mari, dar a răbdat, a gemut doar. Operaţia a durat o veşnicie, iar ea a avut în minte un singur lucru: cum or s-o ducă ei pe balcon la primăvară, şi cât de bucuroasă va fi în clipa în care se va rostogoli peste balustrada balconului. Pe urmă a auzit glasul lui Iliasov:

— Jenia, mă auzi? ţipă puţin acum, da? ţipă tare dacă te doare tare. Ţipă încet dacă te doare mai puţin.

Şi Jenia a ţipat cât au ţinut-o puterile. Şi a ţipat până în clipa când a simţit că e ruptă în bucăţi şi atunci a amuţit.

— Ah, foarte bine! a auzit glasul lui Iliasov şi şi-a pierdut în sfârşit cunoştinţa.

Durerile au mai durat încă trei zile, avea aşa nişte dureri în spate de parcă îi vârâseră în şira spinării o vergea încinsă. Iliasov venea în fiecare dimineaţă, o examina şi pronunţa sentinţa: Bine! Bine!

Kirill avea obiceiul să-l aştepte în salon. Pe urmă ieşea după Iliasov şi-l întreba:

— Merge bine, domnule doctor?

El făcea cu ochiul:

— O să meargă, o să...

În a doua săptămână a început să vină maseurul, tot un om din Est, dar care aducea mai mult cu un hindus... Jenia stătea tot pe burtă, n-o întorseseră încă pe spate, iar hindusul era de fapt un tadjic cu numele Bairam. Ciudat totuşi locul ăsta, gândea în sinea lui Kirill, dar nu-i spunea nimic Jeniei. Bairam îi masa îndelung picioarele şi apropia de ele nişte lumânări aprinse.

Peste o săptămână au întors-o pe spate, i-au interzis să stea în fund. Peste încă o săptămână, Iliasov a ajutat-o pe Jenia să se scoale în picioare ţinând-o de subsuori. A reuşit să stea dreaptă, picioarele i-au rezistat.

A stat un minut în picioare, apoi el a ajutat-o să se întindă.

— N-ai voie să şezi. De mers poţi să mergi, de şezut nu...

A doua zi i-a cerut lui Kirill să-i aducă încă trei mii de dolari. Cu Bairam te socoteşti personal. Cât îţi cere, atâta îi dai. Pentru un sfânt e cam mult, se gândi Kirill. Bani erau, Saşka trimitea din Africa lui.

Bairam venea în fiecare zi. Lucra două ore şi nu puteai să-ţi iei ochii de la mişcările lui domoale. Jenia gemea. O durea. Pe urmă, la sfârşitul săptămânii, Bairam i-a spus lui Kirill să-i aducă opt sute de dolari. Sfinţii costau scump...

Jenia s-a înveselit. Sora i-a adus cadrul. În fiecare zi Jenia stătea din ce în ce mai mult timp pe picioarele ei. Pe urmă se întindea transpirată de efort, iar Kirill îşi plimba vreme îndelungată mâinile pe degetele ei de la picioare până ce se încălzeau de la căldura lui...

După o lună, Jenia a ieşit din salon pe culoar, nu în căruciorul pe care îi interziseseră să-l folosească, ci cu cadrul, făcând pas cu pas. Primul lucru pe care l-a văzut pe culoar a fost o încăierare între doi băieţaşi: imul, fără picioare, stătea în cărucior şi-l bătea zdravăn cu mâinile lungi şi dibace pe un altul care se proptea cu putere în două cârje, n-avea mâna stângă până la cot şi piciorul drept până la genunchi. Cel care stătea în cărucior avea un avantaj net...

„Mine antipersonal”, ghici Jenia.

— Hei, voi de acolo, acum îl chem pe Iliasov, să vă rupă oasele! le strigă asistenta medicală din postul ei de observaţie.

Cel din cărucior se răsuci sprinten şi o luă din loc cât ai zice peşte...

Jenia simţi că se înăbuşă. Dar nu putu să se întoarcă de una singură.

— Kirill, ajută-mă să mă întorc în salon, îl rugă ea, iar Kirill îi întoarse prudent cadrul.

9

La sfârşitul lui mai, Hava Ivanovna s-a întors de la Ierusalim. A stat acolo şapte luni, a învăţat la o universitate evreiască.

A venit în vizită. Frumoasă şi îmbătrânită. Avea capul înfăşurat cu un turban argintiu, rochia lungă, de culoare deschisă, îi flutura elegant pe trupul slăbit.

Au stat în picioare pe balcon, Jenia a stat sprijinită cu coatele pe bara de la cadru. Ar fi putut să facă fără să se sprijine câţiva paşi, dar se simţea totuşi mai sigură cu cadrul.

Hava era neobişnuit de tăcută, aşa că Jenia a fost cea care a întrebat-o:

— Ei, ce ai învăţat acolo?

— Limba şi Tora, răspunse reţinută Hava.

— Şi cum a fost? Le-ai învăţat?

— E greu, răspunse Hava. Cu cât sunt mai multe răspunsuri, cu atât sunt mai multe întrebări.

Pomii urcau până la etajul cinci, de la balcon se vedeau numai vârfurile a doi frasini cu frunzele mărunte ca nişte cârlionţi, iar pământul de sub ei abia dacă se zărea. Jeniei nu i-a mai venit să se arunce...

— Jenia, m-am hotărât să termin cu învăţătura. În general, am simţit că nu în locul ăla e începutul meu... Vreau să las totul baltă şi să încep o viaţă nouă...

— Asta pot să înţeleg, fu de acord Jenia.

Pe urmă au băut ceai. Hava a aşezat-o apoi pe

Jenia în cărucior, a turnat apă caldă într-un lighean, i-a aşezat în el picioarele uscate. I-a tăiat unghiile, i-a frecat degetele cu piatra ponce. A găsit un brici vechi şi i-a ras părul lung şi rar de pe picioare. I le-a şters, i le-a uns cu cremă. În tăcere.

Pe urmă a ridicat capul şi a spus foarte liniştită:

— Câtă furie am strâns în mine. Dar acum o să mă uşurez niţel: am suferit toată viaţa fiindcă te-a iubit Kostia... N-a încetat o clipă să te iubească...

— Aiureli!... Asta s-a întâmplat în altă viaţă. Acum o luăm de la capăt... Ce spune Tora despre asta?

— Mulţumescu-ţi Ţie, Domnul meu cel viu şi adevărat, pentru că din mila Ta mi-ai înapoiat sufletul meu!... Este rugăciunea de dimineaţă, Jenia. În ivrit sună foarte frumos, şi Hava rosti din fundul gâtului o frază lungă.

„Trebuie să-i spun lui Serioja să aducă alea două manuscrise. S-a apucat el singur să le pregătească pentru tipar. Dar nu se pricepe să lucreze pe text, se gândi Jenia. Trebuie să-l rog pe Saşka să-i cumpere lui Kirill nişte pantaloni noi. Albaştri şi negri. Două perechi. Şi să răspund la scrisoare... Şi să notez în sfârşit în carneţel ce treburi am de făcut...”